

Universitetet
i Stavanger

DET HUMANISTISKE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram:
Lesevitenskap

Vår 2010

Åpen

Forfatter: Annika Tove Roalkvam

.....
(signatur forfatter)

Veileder: Inge Særheim

Tittel på masteroppgaven: Offisiell navnsetting og identitet i gatene på Bryne

Engelsk tittel: The official naming of the streets of Bryne

Emneord: Gatenavn, identitet, stedsnavn,
personnavn, kulturvernminner

Sidetall: 108
+ vedlegg: 4 vedlegg

Stavanger, 16.05. 2010
dato/år

Innhold

Forord.....	s 4
Sammendrag.....	s 5
1.0 Innledning.....	s 7
1.1 Bakgrunn for oppgaven.....	s 8
1.2 Problemstilling.....	s 9
3 Teoretisk tilnærming	s10
1.4 Arbeidsmetoder.....	s 11
2.0 Stedsnavn og gatenavn.....	s 12
2.1 Forskningshistorikk	s 12
2.1.1 Stedsnavn som kulturvernminner	s 13
2.1.2 Historisk riss.....	s 14
2.1.3 Gatenavns status som forskningsobjekt	s 15
2.2 Nyere innfallsvinkler til stedsnavnsforskning.....	s 16
2.2.1. Navn og identitet.....	s 16
2.2.2 Internasjonal forskning om navn og identitet.....	s 17
2.3 Gatenavns historie.....	s 18
2.3.1 Veien angir retning.....	s 18
2.3.2 Byutvikling og gatenavn.....	s 18
2.3.3. Prinsipper for offentlig navnsetting.....	s 21
3.0 Offisielle navnevalg og lokal identitet.....	s 21
3.1 Bakgrunn for tekstanalyse.....	s 22
3.1.1 Kritisk diskursanalyse av Fairclough.....	s 22
3.1.2 Situasjonskonteksten av Halliday.....	s 22
3.2 Arbeid med offisiell navnsetting i Time kommune.....	s 24
3.2.1 Vei eller gate?.....	s 26
3.3 Endring av gatenavn.....	s 29
3.3.1 Retningslinjer for offentlig navnsetting.....	s 29
3.3.2 Den omgjengelige tonen.....	s 30
3.3.3 Rett eller galt?.....	s 31
4.0 Presentasjon av forskningsobjektet Bryne.....	s 33
4.1 Kort historisk bakgrunn.....	s 33
4.1.2 Bryne etter tusenårsskiftet.....	s 34
4.2 Sentrumsgatene.....	s 35
4.2.1 Kort beskrivelse av Bryne sentrum.....	s 35
4.2.2 Industri og handel.....	s 37
4.2.3 Ny bydel i Bryne.....	s 43
5.0 Stedsnavn, dialekt og kulturarv i gatenavn.....	s 46
5.1 Lov om stadnamn.....	s 46
5.2 Bruk av stedsnavn som gatenavn.....	s 49
5.2.1 Stedsnavn som forteller om historie.....	s 50
5.2.2 Fra Jærvegen til Juiptervegen.....	s 53
5.2.3 Eldre stedsnavn i gatenavn.....	s 54
5.2.4 Gatenavn uten tilknytting til stedsnavn.....	s 60
5.3 Dialekt i gatenavn.....	s 65

5.3.1 Lokaldialekt.....	s 65
5.3.1 Inkonsekvens.....	s 67
5.3.3 Bakkene i Bryne.....	s 70
6.0 Memorialnavn.....	s 73
6.1 Oppkalling etter personer.....	s 74
6.1.1 Bourdieu og Bellesen.....	s 77
6.2 Kulturpersoner av nasjonal betydning.....	s 79
6.3 Kulturpersoner med lokal betydning.....	s 84
7.0 Gruppenavn.....	s 90
7.1 Gruppenavn	s 90
8.0 Gatenavn og diskurs.....	s 92
8.1 Diskurs og konstruksjon av identitet.....	s 92
8.1.1 Byutviklingsprosjektet.....	s 93
8.1.2 Identitetsbærende navn.....	s 97
8.2 Konklusjon.....	s 99
8.3 Etterord.....	s 101
9.0 Litteratur og kilder.....	s 102
9.1 Litteratur.....	s 102
9.2 Arkivkilder.....	s 106
9.3 Nettressurser.....	s 108
9.4 Intervju og samtaler.....	s 108
10.0 Vedlegg.....	s 109
Sakspapirer kulturvernminnenemnda.....	s 110

Forord

Takk til hovedveileder Inge Særheim, som har gitt meg faglig veiledning, interessant litteratur, utfordrende og nyttige diskusjoner som var nødvendige og lærerike. Takk for at du hadde ”god tru” på meg og prosjektet mitt.

Takk til Finn Tveito og Bjørn Kvalsvik Nicolaisen for positive ord og gode innspill i skriveprosessen. Spesielt takk for både fniseri og alvor med Anna på ”kontoret”.

Takk til venner, slekt og familie, og mine gode kollegaer ved både ved Time og Bryne Vidaregåande Skule. Takk for alle oppmuntringer, alle former for hjelp, støtte, og forståelse for at arbeidsdagene har vært lange og helgene korte.

Størst takk til de tre aller viktigste i mitt liv Henning, Hanne og Thea.

Takk!

Annika Tove Roalkvam

Sammendrag

Offisiell navnsetting og identitet i valg gatenavn på Bryne

Masteroppgaven er en lesevitenskapelig analyse av saksgang og argumentasjon ved offisiell navnsetting av gatenavn på Bryne i Time kommune, en stasjonsby sør for Stavanger i Rogaland fylke. Etter *Jæderbanen* ble etablert mellom Egersund og Stavanger i 1870 voks det fram et handelssentrum rundt jernbanestasjonen *Thime Station* på Bryne. Industri, meieri, skoler og bedehus ble etablert og i 2001 fikk Bryne bystatus. Samme år (2001) startet et samarbeid mellom næringslivet og kommunen som ble kalt byutviklingsprosjektet. Byutviklingsprosjektet hadde som formål å skape en profil og vise identiteten til byen Bryne og det førte til endring av gatenavn (2007).

Offisiell navnsetting av gater og veier har en fulgt prinsipper og retningslinjer fra lokale gatenavnskommissjoner og gatenavnsnemnder i de større byene. Eldre større byer både internasjonalt og nasjonalt har blitt mønster for navnsetting av mindre byer og deretter tettsteder på bygda. Gatenavn er som regel en blanding av flere typer navn, både stedsnavn og memorialnavn som er gater oppkalt etter personer. Gruppenavnsetting har også vært populært for å skape likelydende navn i et område. Offisiell navnsetting av gater og veier er i noen byer og tettsteder preget av en stemoderlig behandling med tilfeldig og uengasjert navnsetting etter mønster fra andre byer. Gruppenavgiving etter natur, fauna og flora, og oppkalling etter kjente personer den nasjonale kulturhistorien med kongelige og forfattere går igjen i flere byer i landet.

Lov om stadnamn (1990) fastslår at en skal ta utgangspunkt i eksisterende stedsnavn i offisiell navnsetting når nye navn skal settes på gater og veier. Skrivemåten i offentlig bruk er regulert av forskrift til Lov om stadnamn (1991, 1993). Skrivemåten skal ta utgangspunkt i lokal uttale, men følge rettskrivingsprinsipp i norsk. Dersom det er særlige grunner som ligger til grunn, kan skrivemåten avvike fra rettskrivingsprinsippet. Masteroppgaven er en deskriptiv analyse av praksis og teori i offisiell navnsetting i Time kommune som har egne retningslinjer de følger for fastsetting av navn på gater og veier.

I historisk sammenheng har stedsnavn blitt brukt i større grad de siste 30 år, enn ved utbygging på 1950-1980 tallet på Bryne. Forslag til vedtak om nye gatenavn viser argumentasjon og saksgang rundt navnssetting i Time kommune. Kulturminnenemnda har ikke oppgitt språkvitenskapelige kriterier for bevaring av dialekt i gatenavn eller etter forskrifter for normering etter Lov om stadnamn (1990). I stedet for å vise til Lov om stadnamn (1990) viser argumentene i Time kommune til identitetsbærende navn.

Endringer av gatenavn som følge av at Bryne fikk bystatus i 2001 viser at det lokale preget har overtatt for nasjonalt preg. Oppkalling av gater etter personer viser markant utvikling mot at en velger kulturpersoner av lokal betydning framfor personer fra den nasjonale arena. Det er økning i oppkalling av gater etter kvinner. Ved gruppenavnsetting erstattes navn fra fauna og flora med stedsnavn.

Saksgangen er preget av en generell språkbruk rundt uklare begreper som identitet og identitetsbærende navn som gir mange tolkningsmuligheter. Samtidig viser saksgangen en argumentasjon som slår fast hvordan enkelte navn oppfattes som rett eller galt for stedet. Det er en inkonsekvent holdning til bruk av stedsnavn. I noen tilfeller blir stedsnavn bevart og i andre tilfeller blir stedsnavn erstattet med memorialnavn. Det er mest oppkalling etter personer i bykjernen. Stedsnavn blir i større grad bevart ved utbygging av nye boligfelt i utkanten av Bryne. Stedsnavn som stammer fra industri på 1950-tallet blir verdsatt som kulturvernminner og viktige identitetsbærende stedsnavn for den kollektive identiteten.

Den diskursen som kommer til syne i den offisielle navnssettingen er en konstruksjon av en identitet en ønsker å profilere stedet med. Byutviklingsprosjektet har ført til at en ønsker å fremheve særpreget ved Bryne og erstatte meningstomme gatenavn. Gatenavnstekster kan brukes for å presentere et glansbilde av lokalhistorie og fremheve lokale betydningsfulle personer. Analysen viser at en prøver å konstruere en samlende lokal identitet i den urbaniseringsprosessen bygda har gjennomgått fra tettsted på 1870-tallet til moderne by i 2001. Gatenavnstekstene representerer en diskurs utformet av Time kommune for å presentere tettstedet Bryne.

Innledning

- *Hva skriver du om?*

- *Gatenavn og identitet.*

- *Gatenavn? Hvorfor er navn på gater så spennende?*

Det spørsmålet skal jeg prøve å finne et dekkende svar på i denne oppgaven. Dette kapitlet forteller om hvorfor jeg fikk interesse for gatenavn og hvorfor jeg synes det er så spennende med gatenavn. Problemstillingen utdyper ulike sider ved offisiell navnssetting. Avsnittet om teoretisk tilnærming viser til teori jeg knytter til kontekstanalyse av gatenavn.

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Inspirasjon til prosjektet fikk jeg av en forelesing på Åpen dag ved universitetet i Stavanger i 2009. Inge Særheim holdt foredrag om gatenavn i Stavanger og viste at gatenavn i Stavanger kunne fortelle om byens liv og historie. Etter å ha lest sosiologen Turid Moldenæs bok *"I sitt bilde"* (2006), om identitet og selvoppfatning startet en tankeprosess om identitet, gatenavn, og byutviklingsprosjektet i 2005 på Bryne. Begrunnelsene for endringene av gatenavn i Bryne sentrum i 2007 var et ønske om at gatenavn skulle ha en identitetsbærende funksjon. Moldenæs bok *"I sitt bilde"* (2006), viser hvordan to ulike fiskevær i Nordland hadde totalt ulik tilnærming til hvordan man oppfattet sine egne hjemsteder. Moldenæs så en klar sammenheng mellom hvordan identiteten formet deres selvoppfatning. Det viste seg i hvordan de omtalte seg selv og fortellingene om stedet de kom fra.

Den offisielle navnssetting av gatenavn er bevisste språkhandlinger som kan forstås som et språklig uttrykksmiddel for å styrke den kollektive lokale identiteten i et lokalsamfunn. Dermed blir det en del av stedets selvpresentasjon som bidrar til å forme en diskurs om hvordan en oppfatter seg selv som beboer i byen Bryne. En observasjon er at det lokale særpreget har brutt gjennom og erstatter gatenavn av mer allmenn art. Jeg vil undersøke om lokale stedsnavn og lokale personer og lokalt målføre har fått økt prestisje etter at Bryne fikk bystatus. Det er en relativt ung by som er i utvikling og som fortsatt trenger nye gatenavn. Oppgaven vil undersøke forholdet mellom lokal og nasjonal identitetsforankring og se på endring av gatenavn over ulike tidsepoker etter utbyggingen av sentrumsområdet på 1900-tallet og endring av gatenavn i starten av 2000-tallet.

1. 2 Problemstilling

Brynes urbaniseringsprosesser kan stå som et eksempel på en liten bygd som har utviklet seg til by, eller vil være by. Urbaniseringen viser en historisk utvikling i endringer av levemønster og boligstruktur fra bondesamfunnet til tettsted til dagens nye by. Jeg stiller spørsmål om gatenavn kan bli brukt som et middel til å skape en lokal identitetsforankring. Vil den lokale identitetsforankringen i valg av gatenavn skape en konstruert mening ved å bruke en etablert diskurs tilhørende den lokale kulturhistorien. Vil det styrke følelsen av røtter og identitet?

Literacy, tekstforståelsesbegrepet åpner for en bredere forståelse av hva tekst er. Lesing er å forstå en tekst, det er å avkode og forstå bilder, symbol og tekst. Lesing er også å forstå ulike funksjoner en tekst har. En type literacy, tekstforståelse, som er nødvendig for å orientere seg i samfunnet er å kunne avkode teksten, å ha forståelse for hvordan teksten fungerer i samfunnet. "Reading can go from the mechanical uttering of the newsreader to the innumerable levels of interpreting a text" (Barton 1994: 19). Barton hevder at tekstforståelse er mer en avkoding eller det å være i stand til å lese skilt for å forstå og navigere i trafikkbildet. En tekst har uttallige nivå av hvordan vi forstår ytringen.

Kan lesing av gatenavn som tekst ha flere fortolkningsnivå med tanke på hvordan en leser og forstår dem i det offentlige rom? Samfunnsvitenskapelig kan en se på gatenavn ut fra en kollektiv selvforståelse der navn og nevning presenterer byens blick på seg selv. Dette perspektivet på gatenavn er en videreføring av tradisjonell stedsnavnsgransking. Jeg vil undersøke om gatenavn på Bryne uttrykker noe mer enn bare en stedsangivelse. Har ønsket om en sterkere lokal identitet ført til mer mening uttrykt i gatenavn etter at Bryne fikk bystatus i 2001?

Bystatusen var omdiskutert før avstemmingen. Bryne har vært omkranset av bondegårder og har vært knyttet til tradisjonell jordbruksindustri. For noen var bystatusen narraktig og fremmed. Andre snakket positivt om utbygging av sentrumsområdet og presenterte tanker om å flytte industrien ut av sentrum og skape en moderne by med høyhus, Garborgsenter og ny videregående skole. Formannskapetets forslag om at Bryne skulle erklære seg som by i 2000, ble vedtatt av Time kommunestyre med 22 mot 13 stemmer. Avstemmingen viser at det var delte oppfatninger av å endre status fra bygd til by. I sammenheng med bystatusen startet

byutviklingsprosjektet som var et samarbeid mellom kommunen og næringslivet for å skape en profil og en identitet for Bryne som by. I denne konteksten ønsker jeg å finne svar på mange spørsmål rundt identitetskonstruksjon i lokalsamfunn. Hva styrer valget av gatenavn?

Kan gatenavntekster brukes til å skape en helhetlig diskurs om et tettsted? Vil diskursen gjenspeile en kollektiv identitet som er representativ for Brynes innbyggere? Hva er identitet for innbyggerne på Bryne og hvordan brukes ordet identitet? Hvordan blir memorialnavn fastsatt og hvem får gater oppkalt etter seg? Hvordan gir det utslag i oppkalling av gater etter personer? Er kvinner og menn likt representert i oppkalling etter personer? Er fordelingen mellom kjønn noenlunde lik andre byer? Har det vært en tendens til at kulturpersonligheter har fått gatenavn før personer fra handel og industri? Jeg ønsker å undersøke hvilke verdier som blir fremhevet og hvilke assosiasjoners som skapes av ulike navn.

Hvilke regler, lover, forskrifter eller prosedyrer gjelder for offisiell navngiving? Har Time kommune fulgt disse og er det en plan for navnsettingen eller råder tilfeldige avgjørelser? Hvilke kriterier råder for valg av gatenavn, hvem fastsetter og hvem kontrollerer? Hvilke stedsnavn blir bevart i gatenavn? Hva blir sett på som viktige kulturvernminner? Hvilke verdier blir vektlagt i slike valg og hvordan grunngis valget ved innstilling til vedtak?

Navnevalg på Bryne kan også sammenlignes med nabobygdene Vigrestad, Klepp eller Nærbø som er stasjonsbyer langs Jærbanen og har en nokså lik vekst i handel og boligutbygging. Nabobygdene tilhører forskjellige kommuner og jeg vil undersøke om de har lik eller ulik praksis ved navnsetting av gater og veier

Stavanger som er nærmeste store by for Bryne. Stavanger er en eldre by grunnlagt i middelalderen og har gjennomgått flere utbygginger og har navn fra flere historiske perioder. Jeg vil undersøke om Stavanger har skapt et mønster for navnsetting som Bryne prøver å tilpasse de lokale forhold. Jeg vil ønske også å undersøke nasjonale trender i Oslo, Bergen og Trondheim og sammenligne og undersøke om det har gitt føringer for gatenavn på Bryne.

1.3 Teoretisk tilnærming

Masteroppgaven undersøker om valg av gatenavn har noe betydning for å fremheve en ønsket identitet eller å vise frem en identitet som eksiterer. Jeg vil knytte teori fra navneforskning sammen med sosiologi for å se på identitetskonstruksjon og etablering av en rådende diskurs i et lokalsamfunn. Det blir grunnlaget for en analyse av den offisielle navnsettingen i Time kommune, før og etter bystatusen i 2001, i valg av navn i sammenheng med identitetsbegrepet.

Den lokale diskursen vil jeg diskutere ut fra sosiologen Bourdieu og bruke hans teori om kulturell, økonomisk og sosial kapital. Fra Bourdieus teorier rundt sammenhengen mellom smak, sosial tilhørighet og makt er det en bro til språkanalyse som henger sammen med det sosiale perspektivet Norman Fairclough anvender i diskursanalyse. Faircloughs kritiske diskursanalyse avdekker hvordan språk og tekst har en sentral rolle i sosiale endringsprosesser. Fairclough viser hvordan betydning skapes og reproduseres ved å bruke en bestemt diskurs. Det er et gjensidig forhold mellom språkbruk og samfunn ved at språk og tekst både er skapt av samfunnet det er en del av, samtidig som det er sosialt konstituerende (Fairclough 1995).

Sosialsemiotiker Halliday mener at språket brukes til å skape mening, kontekst og kultur i et system. I Hallidays kontekstbegrep ligger en tanke om at alle former for semiotisk og lingvistisk analyse skjer i samhandling med den kontekstuelle omverdenen. Det blir da interessant å undersøke hvordan gatenavn kan konstruere en urban identitet med lokale stedsnavn og kjente personligheter fra området.

Urbane navn er et forholdsvis nytt emne innen navnegransking i Norge, men ikke i Norden. Forskning rundt urbane navn har i Sverige omhandlet en kartlegging av eldre byer med middelalderhistorikk der opphavet til navnet har vært sentralt. Finske forskere har sett på betydningen både offisiell og uoffisielle stedsnavn og gatenavn har for tilhørighet for en gruppe i et lokalsamfunn (Ainala og Eskelinen).

Teorier rundt identitetsbegrepet er hentet fra sosialpsykologien. Sosialpsykologien forteller hvordan enkeltindividet skaper seg en selvforståelse gjennom en utviklingsprosess. Ut fra

selvforståelsen kan en skape seg en rolle og en utforming, presentasjon av seg selv, i takt med verdier og normer individet forstår at det bør være, eller ønsker å fremstå som. Det moderne samfunnet gir individet muligheter til å ikle seg identitetsfaktorer gjennom ytre tegn som valg av klesstil, biltype og ved å velge navn til egne barn og stavemåte på etternavnet. Det viser tilhørighet til en sosial gruppering, eller ønske om å fremstå som del av en gruppe, et sosialt lag i samfunnet eller å skille seg ut fra massen. For å tilhøre, eller ta avstand fra en gruppe trer man på seg en drakt, et image, og denne prosessen ligner på merkevarebygging.

Merkevarebygging er teorier hentet fra reklamebransjen. Merkevarer er et spesifikt kjennetegn for en produsents varer eller tjenester som skal skille disse varene fra andre produsenters produkter. Som oftest gir dette seg til kjenne gjennom grafiske virkemidler, assosiasjoner, slagord, navn og design på produktene. Slik skal produktet velges i kraft av hva forbruker forbinder med merkevaren, en konstruert mening som skal virke tiltrekkende. Forbindelsen til utviklingen av Bryne som by og navnevalg på gater er at gatenavn er med på å underbygge en selvoppfattelse av byen som skaper en merkevare. I likhet med enkeltindividet har byer også merkevarebygging som avspeiler hvem man ligner på og hvem man ønsker å være lik eller forskjellig fra.

I urbaniseringsprosessen blir merkevarebygging eller identitetskonstruksjon basert på egenart med utgangspunkt i historie og kulturvern og gjennom formidling av regionens særtrekk. Den presenteres som unik og positiv og gir et meningsinnhold til Bryne som et produkt. Byen kan selges som varemerke med sin historie og sine verdier som spiller på emosjonelle faktorer som kulturvern, lokale heltehistorier og tradisjonsrik industri.

Den tekstkulturen som avdekkes i gatenavn vil jeg analysere og med et kritisk blikk se på konteksten som skaper teksten, gatenavnet. Det skapes en diskurs rundt byen Bryne, en virkelighet som kommer til syne ved bruk av språket. Diskursen i teksten om Bryne skaper en ny kontekstforståelse og en er del av en større mening som danner et grunnlag for tettstedets selvfølelse av mening og virkelighet.

1.4. Arbeidsmetoder

Oppgaven vil ha et språksosiologisk perspektiv på studiet av forholdet mellom språk, navn, identitet og samfunn. En fortolkende hermeneutisk tilnærming i studieprosjektet for å undersøke om gatenavn gir kollektiv mening og dermed har en identitetsdannende funksjon. Samfunnsvitenskapelig kan en se på gatenavn ut fra en kollektiv selvforståelse der navn og nevning presenterer byens blikk på seg selv. Studiet er en deskriptiv kontekstanalyse som undersøker gateteksten som del av en tekstlig helhet og vurderer den dokumentasjonen som foreligger om teksten. Hvordan kom en fram til teksten og hvilke forutsetninger og relasjoner har teksten? Metoden brukes sammen med diskursanalyse og funksjonsanalyse. Den tekstkulturen som avdekkes i gatenavn vil jeg analysere med et kritisk blikk på konteksten som skaper teksten, altså gatenavnet, og se om det skapes en diskurs rundt byen Bryne, en virkelighet som kommer til syne ved bruk av språket.

Arkiverte dokumenter, saksgangen og prosedyrer i Time kommune for fastsetting av gatenavn og argumentasjon om innstillinger til kommunale vedtak gir informasjon om diskusjonene som ble ført i forbindelse med valg av gatenavn. Arbeidet i analysen bygger på materiale fra Time kommunes arkiv som omhandler utbygging og diskusjoner, forslag og vedtak av navn på gater og veier på Bryne. For å utfylle informasjonen har jeg hatt samtaler med kulturvernkonsulent Sigbjørn Reime og leder for plan og forvaltning, Trygve Valen.

Data i denne studien er gatenavn i offisiell navnsetting på tettstedet Bryne i Time kommune. Utvikling i valg av gatenavn i ulike tidsperioder og kommunal saksgang danner grunnlaget, empirien for forskingen. Det vitenskapelig teoretiske grunnlaget er fra flere vitenskapelige retninger som språkvitenskap, psykologi, sosiologi og sosialantropologi og filosofi. Det er en tverrfaglig holdning til forskingsobjektet som brukes i faget lesevitenskap. Lesevitenskapen undersøker hvordan tekst i alle former er en del av vårt samfunn, vår levemåte og vår selvforståelse og hvordan vi gjennom tekst oppfatter verden. Den gir rom for både kultursosiologiske studier sett i historisk perspektiv og tekstanalyse ut fra praktisk bruk av teksten. Teori fra literacy-feltet vil være et verktøy for å gi en analyse av forholdet mellom diskurs, identitet, tekstkultur og tekstproduksjon i samfunnet. Kunnskap om lokalhistorie og kjennskap til stedets kultur er viktig for å forstå den konteksten som omgir tekstene og å få forståelse for hvordan en diskurs kan oppfattes som den rette for lokalsamfunnet.

2.0 Stedsnavn og gatenavn

Kapitlet om stedsnavn og gatenavn gir en innføring i forskning på stedsnavn. Den tradisjonelle stedsnavnsgranskingen har ført til *Lov om stadnamn*, som gir føringer for offisiell navnsetting som stat, fylke og kommune må forholde seg til. Fra tradisjon og lovverk vil jeg følge en utvikling og vise til nyere innfallsvinkler om identitet og navn. Avsnittet om gatenavns historie viser hvordan vaner, tradisjoner, prinsipper og lovverket har vokst fram i offisiell navnsetting.

2.1. Forskningshistorikk

2.1.1. Stedsnavn som kulturvernminner

Stedsnavn er nødvendige om en skal kunne identifisere et sted, men stedsnavn har også andre dimensjoner. Stedsnavn formidler tidligere generasjoners navngiving ut fra deres bruk av naturen, eller forståelse av naturen. Navnet på gården hadde sammenheng med terrenget og naturen rundt gården eller driften ved gården. Et stedsnavn i dag har mange funksjoner, men det er først og fremst nødvendig med navn på et sted for å kunne peile inn et område og for å orientere seg geografisk. Utover den geografiske funksjonen har stedsnavn i dag status som kulturvernminne. Stedsnavn er viktige fordi de er bindeledd til fortiden gjennom å reflektere vår lokale kultur, dialekt og historie.

Street names are links to the past. They form a part of our local heritage and culture. The semantic content of many names reflects historical traditions and various cultural aspects of the urban area, sometimes also of the nation and the international community (Særheim 2008:1).

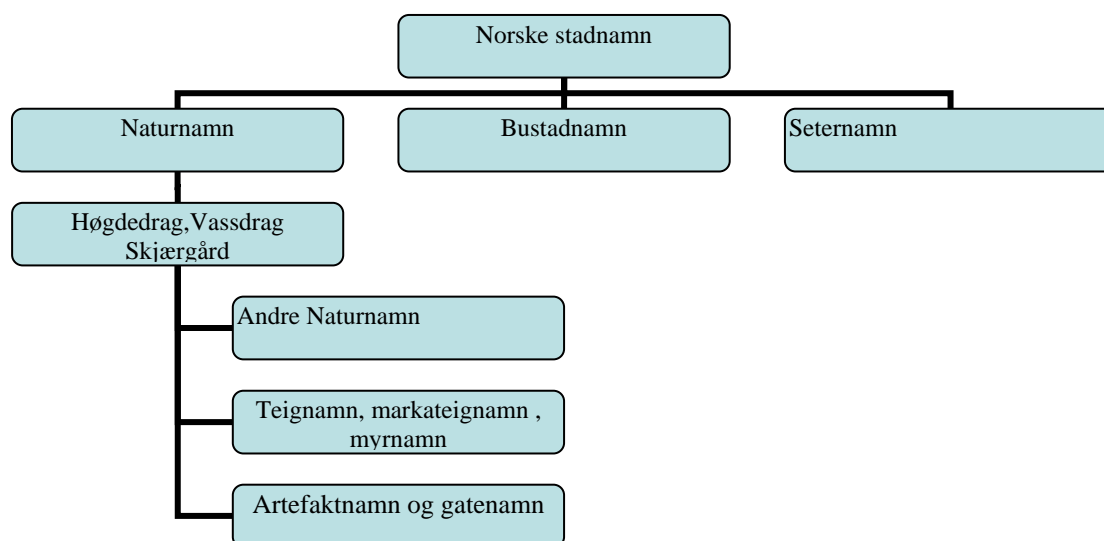
Stedsnavn blir definert som en viktig del av kulturarv og det grunnleggende med at navnsettingen av steder er fra de eldste bosettinger og har stor verdi språkmessig. Stedsnavn som har blitt bevart i den lokale dialekten i muntlig form viser utviklingen av språket og dermed sentral språkarven i et lokalsamfunn fordi en kan høre hvordan dialekten har utviklet lyder og bøyingsformer i språket ut fra stedsbenevnelser. Gransking av stedsnavn er tradisjonelt sett på som en egen disiplin. Disiplinen hører sammen med språkhistorie og historiefaget fordi stedsnavn forteller om samfunnsliv, arbeidsliv, språk, dialektutvikling, tradisjoner og bruk av stedet. Tradisjonell navnegransking har vært orientert mot å finne tilbake til benevnelser og

språkbruk før dansk språkpåvirkning. Stedsnavn har fått status som arkeologisk objekt, språkmarkør og kulturvernminne.

2.1.2 Historisk riss

Forskning på stedsnavn i Norge ble en vitenskapelig disiplin først på 1830-tallet. Stemshaug karakteriserer den første perioden som preget av usystematiske og spredte forsøk før Oluf Rygh systematiserte og etablerte en fremgangsmåte og metodikk som ble et mønster for stedsnavngransking (Stemshaug 1985: 17). Det første arbeidet for navneforskerne var kartlegging av navn og arbeidet var konsentrert om eldre gårdsnavn. Hovedgrunn for å finne de norske bostedsnavnene på 1880-tallet var revisjonen av matrikkelen fra 1838. En kommisjon bestående av Rygh, Bugge og Fritzner ble satt til å revidere skrivemåten til norske gårdsnavn. Arbeidet resulterte i verket *Norske Gaardnavne*, bind 1 -19. Rygh regnes etter det som grunnlegger av norsk navnegransking (Stemshaug 1985:18). Utover 1900 tallet har navneforskning holdt frem med kartlegging av navn på gårder. Navneforskningen undersøkte og katalogiserte stedsnavn i udyrket mark og vidder i fjellheimen og stedsnavn langs kysten.

Stemshaug klassifiserer ulike typer stedsnavn i en modell og har delt stedsnavn inn i naturnamn og bustadnavn/ kulturnamn. Under kategorien *Andre naturnamn* deles kategorien i to og har *gatenamn* som et *artefaktnamn* som skiller seg fra de andre navnene. Stemshaugs modell er et eksempel på tradisjonell navnegransking der norske bostedsnavn konsentrert rundt gårdsnavn og naturnavn har vært det mest sentrale. Gatenavn er en underkategori. Se modell for klassifikasjon av stedsnavn:

(Stemshaug 1985:13)

2.1.3 Gatenavns status som forskingsobjekt

Modellen viser gatenavn som en underkategori og er ikke viet stor oppmerksomhet. Gatenavn har ikke hatt høy status som forskingsobjekt fordi gatenavn kan være konstruerte, likelydende, meningstomme og likegyldige i forhold til språkforskning. Noen gatenavn gir lite informasjon om stedet i historisk perspektiv. Utbygging av tettsteder og byer strekker seg utover gårder og beitemarker og til steder som allerede har etablerte stedsnavn på folkemunne. Forskning har konsentrert seg om å kartlegge og bevare stedsnavn. Mange steder har den offisielle navnsettingen ført til at lokale stedsnavn har blitt erstattet med meningstomme gatenavn.

Det er mange like gatenavn i flere byer og tettsteder i Norge. Det har vært ulike trender som har dominert navnevalget ved oppkalling av gater i ulike perioder. Oppkalling etter forfattere, konger og nasjonale helter er gjengs i de fleste byer og det samme gjelder gruppenavnsetting etter flora eller fauna uten lokal tilknytning. Navneforskning er opptatt av identitet. Hallaråker hevder at adressenavnet eller veinavnet kan være en del av den personlige identiteten og kan vekke et sterkt engasjement dersom noen oppfatter navnsettingen av adressen som uheldig.

Dersom ein skulle freiste å samanfatte funksjonane eit stadnamn kan ha, kunne ein hevde at dei fleste stadnamn har to hovudfunksjonar, ein praktisk kommunikasjonsform, som omfattar namnet som adresse, det språklege innhaldet i namnet og topografien (namneobjektet) og ein identitetsfunksjon, som omfattar namnet som kulturhistorie, namnet som uttrykk for sosial fellesskap og det psykologisk innhaldet eit namn har (Hallaråker 1997: 174).

Ved klagesaker på navnevalg har argumentene mot gatenavnet vært basert på at navnet blir oppfattet som negativt i sosiale sammenhenger og gir en negativ psykologisk effekt for beboerne. Hans erfaring er at det ikke går på språklige utfordringer eller den praktiske kommunikasjonen, stavemåter eller at navn kan bli for kompliserte å avkode, men assosiasjonene navnet vekker, som vekker mest reaksjoner og klagesaker. Hallaråkers erfaring med valg av gatenavn viser hvordan man identifiserer seg med assosiasjonene som gatenavnet gir. Stedsnavn som beskriver historiske begivenheter, eller bruk av stedet, er viktige kulturvernminner brukt i gatenavn. Når dialektuttrykk, arbeidsmetoder og lokale personer har blitt brukt i gatenavn fremhever det lokalt språk og kultur. Vektleggingen av det lokale bidrar til at gatenavn er et interessant studieobjekt. En studie av en bys gatenavn vil avdekke at de har flere sider ved seg utover den praktiske og funksjonelle.

2. 2 Nyere innfallsvinkler til stedsnavnsforskning

2.2.1 Navn og identitet

Den første forskningsperioden var opptatt av gårdsnavn og naturnavn. Stedsnavn ble innsamlet, katalogisert og objekt for språkforskningen. Hallaråker utdyper det ved å vise til den nasjonalromantiske holdningen om at den norske bonden var et bindeledd både historisk, kulturelt og språklig til vikingtiden og dermed kaller han Rygh-perioden for en identitetsskapende og nasjonsbyggende tid.

Som ein logisk konsekvens av at stadnamna var meinte å ha ein identitetsskapande og nasjonsbyggjande funksjon vart både stadnamnsinnsamling og stadnamnstolking og ikkje minst skriftnormering av stadnamn dei tre viktigaste oppgåvene for stadnamnsgranskarane (Hallaråker 1997:129).

Hallaråker viser til en dreining i forskingsfeltet mot lingvistisk og teoretisk tilnærming. En tilnærming til hva stedsnavn er og hvilken funksjon de har i samfunnet. Han mener at denne innfallsvinkelen til feltet har liten plass. Han argumenterer med at bruk av stedsnavn i gatenavn gir en funksjon som ikke bør undervurderes, fordi bruk av stedsnavn ofte skaper et nært forhold til plassen, det styrker det sosiale fellesskapet og gir "*heimstadskjensle*" som han kaller det (Hallaråker 1997:172). Hallaråker hevder at adressenavnet, gate- eller veinavnet er en viss del av den personlige identiteten, fornavnet er viktigst, deretter etternavnet og navn knyttet til familien eller til et gårdsbruk. Det viser seg i klagesaker der beboere er misfornøyde med navnsettingen av gaten. Argumentene i protestene taler om den sosiale eller den psykologiske effekten navnet gir. Gatenavnet bør vekke positive assosiasjoner, eller regnes som *fint* nok. Adressen blir en del av en presentasjon, der en vil unngå uheldige assosiasjoner. Klagesakene viser at det språklige aspekter, som at det er utfordrende å lese eller stave gatenavnet, ikke er hovedgrunn til klagesak, men klagen dreier seg i hovedsak om hvordan gatenavnet blir oppfattet.

I sin masteroppgave fra 2009 skriver Wikstrøm om forholdet til eget etternavn som del av egen identitet. Hennes forskning er konsentrert rundt hvordan en oppfatter identitet knyttet til eget etternavn i en postmoderne storby som Oslo. Wikstrøm problematiserer begrepet identitet på en interessant måte ved å stille spørsmål ved om det er mulig å oppfatte begrepet empirisk. I forskning er empirisk informasjon data som blir brukt i vitenskapelig metode. Data er fakta ut fra opplevde situasjoner, observasjoner av virkeligheten og erfaringer som avgjør

teorigrunnlaget i forskingen. Empiri er ikke forskning basert på filosofiske resonnement og antagelser og synsinger.

Problematikken rundt forskning på navn og identitet er også påpekt av erfarne navneforskere. Wikstrøm viser til Botolv Hellelands tanker rundt identitet og navn. ”Me står andsynes ei utfordring når det gjeld å utvikla det teoretiske grunnlaget for den tverrfaglege komponenten i namnegranskinga når det gjeld omgrepet identitet” (Helleland 2006: 44, Wikstrøm 2009). Det er derfor nødvendig å søke utover det norske fagmiljøet for å finne gode eksempler på forskning som undersøker forholdet mellom namn og identitet.

2.2.2. Internasjonal forskning om navn og identitet

Det har blitt gjennomført forskingsprosjekt om sammenhengen mellom identitet og navn i uoffisiell navngiving i Finland. Resultatene fra forskingsprosjektet ble presentert i Toronto i 2008, en konferanse avholdt av The International Council of Onomastic Sciences. Ainiala har forsket på stedsnavn og identitet i bruk av navn i Helsinki. Ainialas beskriver hvordan bruken av navn og benevnelser på steder har en sammenheng med sosial identitet. Studien omfatter en undersøkelse av hvordan statusen til forskjellige stedsbenevnelser kommer til uttrykk blant ulike grupperinger av befolkningen. Prosjektet undersøkte forskjeller i navnebruk blant to grupper. Den ene besto av personer som var født i byen og den andre av personer som hadde flyttet til byen. Undersøkelsen viser at det er viktig hvordan navnet blir brukt, og at det styres av et behov for å tilhøre en gruppes status, språksituasjonen og av hvor formell konteksten er. Studier viser en høy språkbevissthet når det gjelder hvilke meningsbetydninger og bilder som skapes av ulike varianter av stedsnavn.

Eskelinen har forsket på bruk av offisielle og uoffisielle stedsnavn i forstaden Kallio ved Helsinki og diskuterer ulike sider av funksjonell bruk av urbane stedsnavn, Eskelinen introduserer fire funksjoner blant urbane stedsnavn: den kollektive, den praktiske, den følelsesmessige og den informerende funksjonen. Den kollektive funksjonen innebærer en forståelse av språkbrukerens valg av navn og ønsket identitet og tilhørighet til den opprinnelige arbeiderklassen som først bosatte seg i området. Identiteten blir fastholdt ved å holde på deres stedsbenevnelser, selv om en egentlig hører til øvre middelklasse. Jeg vil bruke teorier fra Eskelinen og Ainialas forskingsprosjekt i analysen av forskingsobjektet Bryne.

2.3 Gatenavns historie

2.3.1. Veien angir retning

Før 1800 tallet var gatenavn ikke regulert av et styrende organ, men betegnelsen på veien ble til etter forskjellige kriterier. Bosettingsmønsteret har endret seg fra at mange bodde på gårder og det var færre byer og få tettsteder med regulerte veier. Veinavnets funksjon var å angi retning, for eksempel fra Brynegården gikk veien som ledet til gården Hognestad, og den ble kalt *Hognestadvegen*. Det samme med *Tinghaugvegen* som ledet fram til samlingsplassen Tinghaug, eller *Rossalandsvegen* som ledet til gården Rossaland. Veinavnet kunne også si noe om terrenget eller om bruken av veien. Ofte fortalte navnet om hvilken aktivitet som foregikk langs veien, eller navnet var en karakteristikk naturen langs veien.

Tilflyttingen til norske byer på begynnelsen av 1800 tallet gjorde at byene ekspanderte i takt med industrialiseringen. Det store hamskiftet betegner en historisk periode med store omveltninger i bosettingsmønsteret. I større byer tok man i bruk offisiell navnsetting av gater og veier når byen ble utvidet. Dette førte til nyregulering av store områder og behov for nye gatenavn. For å finne navn til gatene ble det opprettet gatenavnskomiteer i de store byene. Hovedstaden Oslo fikk i 1847 egen gatenavnskomitè. Bergen satte ned en nemnd i 1882 og Stavanger fikk egen kommisjon i 1861.

Gatenavn reflekterer ofte byens historie. Eldre byer fra middelalderen har ofte veier som fører til kirke, skolesentrum og handel og håndverkere. Byer som vokser frem på naturlig måte ved økt tilflytting, får andre typer gatenavn enn gatenavn fra byplanleggere. Det fører til et mangfold av varianter i gatenavn. Eldre gatenavn kan være en kilde til å forstå eldre norsk språk både ved stedsnavn, beskrive ulike håndverkere, lokale tradisjoner og vise både lokalhistorie og påvirkning fra Europas storbyer.

2.3.2 Byutvikling og gatenavn

I Oslos bykjerne bodde folket i kvartaler på 1800-tallet og gatenavn ble lite brukt, men benevnelsen *kvarter* for et avgrenset boligkvarter. Etter hvert som gatenavn på folkemunne endret karakter, bruk, eierskap av sentrale handelshus eller karakteristikk, ble det behov for å fastslå navn. Ellen Røsjøs artikkel ”*Når Oslo gater døpes, gatenavn i regulerte byområder*” (2001), viser til utviklingen av gatenavn i byer med eksempler fra navnsetting av gater i Oslo.

På landsbygda får veier navn etter hvor de fører hen. I gamle byer ble gater og veier først benevnt etter hva slags aktivitet som foregikk der, hvordan de gikk i terrenget eller hvilke sentrale bygninger de førte til. I regulerte byer måtte man ta i bruk offisiell navngiving. Det kan vi se i kvadraturen (med Kongens gate, Dronningens gate etc.), men for eksempel ikke i det sjølgrodde Vaterland (med gamle navn som Rødfyllgata og Repslagergangen) (Røsjø 2001,)

Navnesaker ble lagt frem for bystyret og debattert før gaten fikk navnet vedtatt. Komiteen fra 1851 jobbet etter bestemte prinsipper. Grunnprinsippene var å bruke stedsnavn som skulle minne beboerne om områdets utseende og bruk før utbyggingen, samt holde minnet om viktige personer for landet og stedet levende i gatenavnene. På denne tiden var det ikke vanlig å snakke om identitet, men begrunnelsene er likelydende med dagens begrunnelser for benevning av gater og veier. Det er å holde minnet om landskapet, arbeidsliv eller minnet om noen persons liv og bragder levende. Allerede på slutten av 1800 tallet kom det til syne hvor mye et gatenavn hadde å bety for identiteten. Dersom navnet ikke ble oppfattet som fint nok for strøket, kunne det kreve en ny runde med diskusjoner før et nytt gatenavn ble valgt (Røsjø 2001). I Trondheim har veinavn blitt endret etter hensynet om beboerne oppfattet veinavnet som en fin nok adresse. Stemshaug skriver om en navneendring i Trondheim der beboerne krevde endring av gatenavnet fra *Helvetesveita* til *Sommarveita*. I denne prosessen har stedsnavnet fra mellomalderen gått tapt.

Assosiasjonene som vekkes av gatenavna er svært ulike og har definitivt betydning for hvordan stedet kan bli oppfattet. I Vadsø kunne en oppleve navneendringer på veier som følge av fornorsking på slutten av 1800-tallet. Rester etter navn som kunne vise til samisk, kvensk eller finner ble fornorsket. Der byttet man ut gatenavn som hadde etnisk benevnelse som *kven*. Et eksempel er *Indre Kvænbygade*, den ble omdøpt til *Havnegaden* og *Finnegata* som ble endret til *Mellomveien* (Stemshaug 1985:148). På Bryne er det et liknende eksempel fra utbyggingen av Rossaland der stedsnavnet *Ormedalen* ble omskrevet til *Dalen* når det skulle gjøres om til gatenavn (Lindanger 2004).

Fra 1900 dominerer - *vei* som endelse i nye utbyggingsområder. I dag blir - *vei* som regel brukt i boligfelter. Disse områdene var en del av utmarka og veiene ledet til stedet eller gården som i eksempelet om Rossalandsvegen. Endingsbenevnelsen - *gate* eller - *gata* ble brukt i bykjernen. Det gjelder også i Bryne der en bruker benevnelsen - *gata* om *Storgata* og

Meierigata og *Jernbanegata* som ligger i sentrum. Se også kjøreregler for fastsetting av navn på gater i Time kommune(2006), i kapitel 3.3 om retningslinjer for offisiell navnsetting.

Gate- og veinavnskomiteen i Oslo kommune kom i 1933 med generelle prinsipper for navnefastsetting. Hovedregelen var at gater ikke skulle få navn etter levende personer. Kvinner og menn som hadde vært viktige personer lokalt eller nasjonalt kunne æres ved å få gater oppkalt etter seg (Røsjø 2001). Stemshaug nevner ulike sider ved å kalle opp gater etter personer og mener at det bør være en regel at en ikke kaller opp gater etter levende personer og viser til et eksempel i Bergen. I et område hadde gatene navn etter forfattere, men disse var døde og en var sikret at de ikke ville gjøre noe som kunne bli sett på som upassende.

”I Bergen slapp dei unna ein kinkig situasjon då gatenamnskomiteen rett før invasjonen i 1940 valde *Danmarks plass* i staden for *Hamsuns plass* som var ein sterk konkurrent.”(Stemshaug 1985:147). Som kjent vart forfatteren Knut Hamsun svært omdiskutert etter andre verdenskrig. Han var anklaget for medlemskap i Nasjonal samling, men Hamsun ble etter psykiatrisk vurdering diagnostisert med karakteristikken «varig svekkede sjelsevner». Det gjorde ham utilregnelig strafferettslig og han fikk aldri en dom som landssviker, men å bo i en gate oppkalt etter Hamsun i etterkrigstiden var problematisk. Folk ville ikke assosieres med Hamsun. Det er et sterkt uttrykk for at gatenavn uttrykker hvordan vi ønsker å fremstå, hvem vi ønsker å ære og hedre og gi liv til gjennom gatenavn.

Prinsippene fra gate- og veinavnskomiteen i Oslo kommune fra 1933 ønsket å bruke stedsnavn i gatenavn. Gatenavnet skulle brukes i formen som samsvarte med uttalen i den lokale dialekten, her Oslos bymål (Røsjø 2001). Bruk av dialekt skulle understreke det unike og individuelle ved stedet og vise kontinuiteten i språkets utvikling. Trenden med å ta vare på dialekten i gatenavn vil jeg komme tilbake til i kapitel 5 om dialektbruk i gatenavn i Bryne. Der diskuterer jeg også likheter og forskjeller på nabokommunene Klepp og Hå sin bruk av dialekt.

2.3.3 Prinsipper for offisiell navnsetting

Bergen hadde gatenavnskomisjon fra 1822, Oslo i 1847 og Stavanger i 1861 (Stemshaug 1985:140). De største og eldste byene i Norge som Oslo, Bergen, Stavanger og Trondheim har eldre gatenavn som stammer tilbake til middelalderen. Stavanger som har flere gatenavn fra mellomalderen. Stedsnavn som *Skagen* stammer fra middelalderen. Andre gatenavn som har blitt fastsett som memorialnavn på et senere tidspunkt viser til byens historie og tradisjoner fra middelalderen og viser til eiendommer og personer knyttet til domkirken i Stavanger.

Bispestolen i Stavanger vart grunnlagd i 1120 – åra, truleg i (eller kring) 1125, då ein har rekna med at byen vart grunnlagd. Denne institusjonen er nemnd i *Bispegata*, *Bispebrygga* og *Bispeladegård* (bispens ladegardnavn), medan *Biskop Njåls gate* og *Biskop Reinalds gate* inneheld namna til to mellomalderbispar (Særheim 2007:69).

Mindre byer tar i bruk gatenavn etter samme mønster som større byer. Det er noen gatenavn som har vært mer populære enn andre og det er likelydende gatenavn over hele landet. Forfattere som Bjørnstjerne Bjørnson og Henrik Ibsen har gater oppkalt etter seg i mange byer i Norge. Forplassen til det nye operahuset i Oslo ble oppkalt etter operasangeren Kirsten Flaggstad til *Kirsten Flaggstads plass*. Oppkalling etter forfattere er vanlig og småbyene kan sette sitt lokale preg med å kalle opp gater etter sine forfattere og kulturpersonligheter.

Stedsnavn og navn etter handel og industri viser seg igjen i gatenavn. En kontekstanalyse av hvordan gatenavnstekstene blir formet viser argumentasjonen i den offisielle navnsettingen. I noen tilfeller ser en at gatenavn ikke følger lovgiving om vern av kulturminner og stedsnavn. Navnsetting av nye og store utbyggingsområder er en kommunal oppgave som krever innsikt språk, historie og kultur slik at stedsnavn blir brukt i samsvar med lovgivingen. Mer om Lov om stadnamn i kapitel fem, der jeg ser hvordan Time kommune har forholdt seg til stedsnavn i offisiell navnsetting ved utbygging av tettstedet Bryne.

3.0 Offisielle navnevalg og lokal identitet

Dette kapitelet handler om meningspotensialet som ligger i gatenavnstekster, og diskuterer hvordan gatenavn henger sammen med en kollektiv lokal identitet. Fairclough og Michael Hallidays teorier om tekst – kontekst viser hvordan gatenavn kan ha flere meningsbetydninger som kan skape en diskurs. Grunnlaget for oppgaven er offisiell navnsetting i Time kommune. Flere gater og veier i sentrumsområdet av Bryne har fått endret navn det siste tiåret. Saksgang og prosedyrer for navnsetting gjort av Time kommune er sentralt i kapitelet.

3.1 Bakgrunn for tekstanalyse

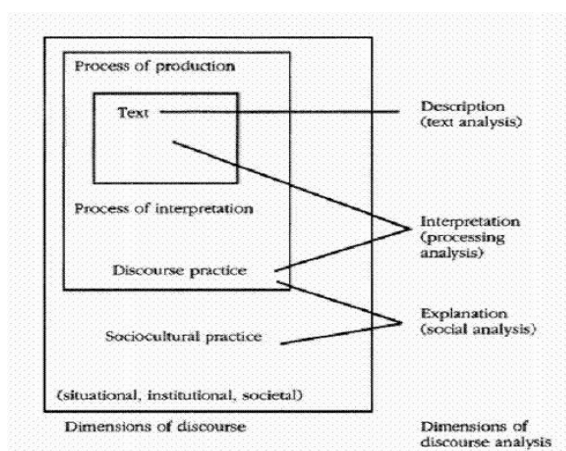
Navn på gater og veier kan vekke oppmerksomheten vår og skape nysgjerrighet og interesse for stedet fordi gatenavn ivaretar særegne stedsnavn og minner om forskjellige personer. Gatenavn kan fortelle retning du skal kjøre for å komme til et sted og det kan minne om lokale tradisjoner og stedets historie. En analyse av hvordan offisiell navnsetting argumenterer for valg av gatenavn vil vise om gatenavn endrer eller fastholder etablerte sannheter og praksis (hvem eller hva fortjener gatenavn?) i området.

Dette kapitelet omhandler kommunale prosedyrer og holdninger som råder i Time kommune til offisiell navnsetting av gatenavn. Bruk av dialekt, vern om stedsnavn og ønske om å ivareta kulturhistorie og tradisjoner blir diskutert i kapitlene fire og fem. Oppkalling av gater etter personer blir analysert i kapitel seks. Slik ønsker jeg å vise en sammenheng mellom hvordan bruk av språket og samfunnet preger hverandre og påvirker hverandre gjensidig. Teksten blir interessant i konteksten. Oppkalling av gater etter personer med lokal eller nasjonal betydning forteller hva som vektlegges i den diskursive praksis kommunen velger.

3.1.1. Kritisk diskursanalyse av Fairclough

Grunnleggeren av kritisk diskursanalyse, Norman Fairclough, bruker en tredeling som analyseverktøy og ser hvordan teksten, diskursens praksis og den sosiale praksis påvirker hverandre. Denne tredelingen vil jeg bruke i en kontekstanalyse av gatenavn. Faircloughs modell undersøker også om sosial og politisk dominans er reproduisert i tekster som sosiokulturell praksis. Gatenavnstekster har flere ulike dimensjoner, den skal angi sted eller retning og kommunisere med leser av teksten. I tillegg til den praktiske dimensjonen viser

teksten til minner om personer, industri, håndverkere, skole og så videre. Kommunens offisielle navngiving viser valg av hvem eller hva som blir fremhevet, altså hva som er sosial og politisk praksis. I de sakene der det har vært mulig å skaffe dokumentasjon fra kommunens arkiv viser jeg til argumentasjonen i kommunal saksgang. Videre vil jeg bruke diskursanalyse for å se på hvordan mening dannes over tid i gatenavntekster på Bryne. Det er en diskursanalyse som ser på det lingvistiske innholdet i tekstene og hvordan de har blitt formet og hvordan gatenavntekster kan påvirke hvordan en oppfatter seg selv og sitt eget lokalsamfunn

Fairclough, 1995. Dimensions of discourse analysis.

3.1.2. Situasjonskonsteksten av Halliday

Modellen viser multifunksjonell forståelse av tekst. Begrepet multifunksjonell forståelse av tekst vil si at alle tekster og enheter i teksten har ulike funksjoner. En slik tredeling bruker også lingvisten Michael Halliday i sin språk teori om tekst og kontekst. "Language does not consist of sentences; it consists of text, or discourse – the exchange of meanings in interpersonal contexts of one kind or another" (Halliday: 1978). Det er teksten og dens tekstuelle mening som skaper et meningspotensial. Språk og språkbruk i tekster skaper den sosiale virkeligheten vi forholder oss til.

Vi definerer diskurs som en *tekst i kontekst*. Diskursen er altså ikke bare tekst, men tekst som en form for samhandling og som en del av en større sosial prosess (Vagle, Sandvik og Svennevig 1994:35).

Offisiell navnsetting er et interessant forskingsobjekt fordi tekstene er resultat av politiske vedtak som folkevalgte i kommunen fastsetter etter råd fra fagpersoner i kommunens administrasjon. Halliday deler situasjonskonteksten inn i tre underkategorier. Kategoriene er felt, sosial praksis og bruk av teksten. Feltet er å undersøke hva som kjennetegner sosial praksis i navnevalg på gater. Er sosial praksis i gatenavnstekster å fremheve stedets egenart og identitet? Hvilke egenskaper blir tillagt og forventet av de som velger navn og de som får gater oppkalt etter seg? Hvem argumenterer for at en person får eller ikke får oppkalt en vei eller en gate etter seg? Tekstene forteller om status og om verdier. Navnsetting forteller hva som er sosial praksis. Den sosiale praksisen former og styrker hva en mener er godt og vondt, høyverdig eller ei, eller hva som oppfattes som rett og galt i en etablert diskurs.

Bruk av stedsnavn og personnavn, eller tilfeldig gruppenavngiving handler om hvordan språk og tekster former mening og skaper rammer for virkeligheten. Den sosiokulturelle praksisen viser seg i utvalget av gatenavn selv om den offisielle navnsettingen ikke trenger være konsekvent gjennomført over tid. Inkonsekvens i for eksempel skriftnormering av dialekt, motenavn og påvirkning fra andre byer er i denne sammenhengen et utfordrende og spennende materiale å jobbe med

3.2 Arbeid med offisiell navnsetting i Time kommune

Et hovedspørsmål i denne oppgaven er hvordan identitet uttrykkes i et lokalsamfunn i valg av gatenavn. Time kommune har ansvaret for offisiell navngiving av gater og veier. Avdeling for plan og forvaltning utarbeider reguleringsplaner for utbygging av boligfelt og veier. Når reguleringsplanen er godkjent begynner arbeidet med navnsetting. I en samtale med kulturvernkonsulenten, Sigbjørn Reime, i september 2009, fikk jeg innføring i prinsipp og prosedyrer i navnevalg i Time kommune. Før navn blir satt på området får kommunestyret veiledning og innspill fra en kulturminnenemnd som kommer med navneforslag og begrunner sine valg i en innstilling til rådmannen som fremmer saken for kommunestyret. For å få et innblikk i dokumentasjon av navnevalg og eventuelle diskusjoner rundt navnevalg har jeg undersøkt i arkivet i kommunen og funnet dokumenter som viser saksgangen ved offisiell navngiving.

3.3.1 Samtale med kulturvernkonsulent Sigbjørn Reime

Jeg spurte kulturvernkonsulent Reime hva som skal til for å få en gate oppkalt etter seg på Bryne, hvorfor får noen personer gatenavn oppkalt etter seg, og om ikke Ingebrikt Aarbakke egentlig burde få en gate eller vei oppkalt etter seg? Jeg argumenterte med at Brynegutten Aarbakke er en viktig person som administrerende direktør for et stort selskap og at Aarbakke Group AS startet i en smie på Rosseland? Eller hvorfor ikke kalle opp gater etter kjente fotballspillere som Arne Larsen Økland og Gabriel Høyland, eller hva med rockegruppa Kaizers Orchestra? Hvorfor er det så få kvinner i gatenavnene og hvem har bestemt hvem som skal få gatenavn på Bryne? Det var mange spørsmål og Reime svarte velvillig og kunne fortelle at en grunnregel er at personer må være døde før de får gatenavn oppkalt etter seg. Det gjelder både for Økland, Høyland og administrerende direktør Aarbakke og for medlemmene i Kaizers Orchestra.

Ved offisiell navnsetting i Time kommune har teknisk etat (tidligere navn for dagens plan- og forvaltning etat) henvendt seg til gatenamnsnemnda (nyno.), og bedt dem om å komme med forslag til navn på veier som har blitt godkjent i reguleringsplanene for området. Nemnda arbeidet etter klare retningslinjer for navnsetting. Tankegangen bak navnevalg kommer frem i saksgang fra 2002 når en skulle navnsette nye veier i Vardheia og på Kvåle.

Gatenamnenemnda vil primært bruka dei stadnamna som tradisjonelt er eller har vore i bruk når nye vegar skal ha namn. Nemnda nyttar som grunnlagsmateriale stadnamnarkiv, kart og lokale informantar. Nokre plassar er det ikkje namn i bruk, eller det er namn som er vanlege og difor alt i bruk andre plassar i kommunen. I slike tilfelle vil nemnda bruka andre innfallsvinklar som det vert gjort greie for under kvart enkelt namn (Gatenamnsnemnda 2002)

Kriterier for å sitte i nemnden var at personen var, eller hadde vært politisk engasjerte og hadde interesse for lokalhistorie og for kultur forteller Reime. Gatenamnsnemnda i Time kommune ble oppløst rundt 2005 av naturlige årsaker som alderdom. Gatenamnsnemnda ble erstattet med Kulturminnenemnda. I saksgang om navn på kommunale veier i 2005 presiseres overgangen av ansvaret for navn til Time kulturminnenemnd.

Etter at gatenamnenemnda opphørte er ansvaret for namn på nye kommunale vegar overført til Time kulturminnenemnd etter vedtak i Driftskomiteen den 31.03. 2004, 018/04 og presisering dagsett 14.01. 2005: "kulturminnenemnda fastset skrivemåten for namn på kommunale vegar i Time" (Kulturminnenemnda 2005).

Arkiverte dokumenter viser at nemnda spiller en aktiv rolle i navnsetting på gater i kommunen. De kommer med innspill om endring av gatenavn og gir råd ved navnevalg etter at gatenamnsnemnda måtte avslutte sin oppgave. Det er fast prosedyre at navnevalg skal fastsettes av politikere i kommunen etter forslag fra administrasjonen og innspill fra folk i området. Reime forteller at det er viktig at kulturelle aspekt skal ivaretas. Lokal tradisjon, kulturarv og identitet er viktig, og i det ligger også vern av dialekten. De offisielle navnene skal reflektere historiske tradisjoner og bedrifter eller hendelser. Det er viktig å ta vare stedsnavn og gårdsnavn og bevare dem i gatenavn når en bygger ut nye boligfelt der det før har vært gårdsdrift, framhever Reime.

3.2.2. Kjøreregler

I et notat fra 2006 fra Time kulturminnenemnd er det fastsatt hovedlinjer for hvordan en skal prioritere navn på gater. Her er en kort gjengivelse av notatet:

Emne: Nokre kjøreregler ved fastsetjing av gatenamn

- 1** Nye namn i etablert bustadområde der namnetype er vedteken: Om ein har t.d. fuglenamn osv. Finna eit nytt slag innan den same typen.
- 2** Lokale stadnamn som er i bruk/har vore i bruk på folkemunne: Snakka med folk som har levd ei stund og kan vita noko om det. Ein bør velja slike namn, men truleg normalisera stavemåten.
- 3** Kalla opp gater og vegar etter kjende lokale personar; personar som har sett spor etter seg i lokalmiljøet på ymse vis.
- 4** Kalla opp gater og vegar etter nasjonale namn og personar

(Time Kulturminnenemnd 2006)

Kriterier for hvem eller hva som skal få gatenavn på Bryne er nedfelt i notatet. Det forteller både om prosedyrer for beslutningstaking og hvilke verdier som er prioritert ved navnevalg. Selve notatet er i stikkordsform og er kort formulert og kan ligne en foreløpig skisse.

Punktene er kort formulert. Den punktvisse inndelingen forteller ikke om nummereringen er en prioritert rekkefølge, eller om det er en oppramsing av punkter. Begrunnelsene er enkle og viser ikke til Lov om stadnamn eller stadnamnsarkivet (nyno.).

Språket i notatet er folkelig og kriterier for gatenavn har romslige definisjoner som åpner opp for vide tolkninger av punktene. Det er ikke begrunnet hvorfor en skal velge stedsnavn eller personnavn etter notatets kriterier. Bevaring av stedsnavn blir begrunnet med formuleringen

”Ein bør velja slike namn, men truleg normalisera stavemåten”. Kulturminnenemnda viderefører fra gatenamnsnemnda en bevissthet om vern av stedsnavn i dette notatet. Det kommer ikke tydelig fram kriterier og lovreguleringer en skal følge ved vern av stedsnavn og hvordan de etter loven skal skriftnormeres. Kulturminnenemnda uttrykker at de ønsker å skape en mest mulig helhetlig navnsetting i kommunen, formålet er klart, men veien til målet er ikke utdypet eller presist i dette notatet. Notatet viser at kommunen har forskrifter å forholde seg til og har en overordnet plan for navnevalgene. Det er interessant fordi valg av navn er dermed systematisk, etter fastlagte planer og retningslinjer og ikke tilfeldig. Dermed kan en si at gatenavn sier noe om hvordan kommunen velger å bevare språk, kultur og historie eller deler av sin historie.

Det er det samlede inntrykket en får av gatenavnene som er den store teksten og enkeltnavn er deler av teksten. Endringer av gatenavn forteller også at gatenavntekstene fylles med ny mening og nytt innhold for å forsterke og utbedre den store teksten, diskursen om stedet. Gatenavntekstene kan være et utvalg av stedets selvpresentasjon eller selvoppfattelse. Kulturvernminner, personer og dialektbruk kan bli uttrykk for lokal identitet, presentert gjennom gatenavntekstene som igjen danner en diskurs.

3.2.3 Vei eller gate?

Fra arkivet foreligger et notat datert 13.02. 2007. Notatet viser til en diskusjon om endringer av gatenavn som har vedvart i kulturminnenemnda. Det er frustrasjon over at det er inkonsekvens i bruken av endelsen - *veg* eller - *gate*.

Det er nytta både *veg* og *gate* etter namna, utan at ein kan sjå noko mønster kvifor det eine eller andre er nytta. Kva skal nyttast? Dersom området har namn som er kjent på folkemunne bør dette nyttast. Ein bør og kunna nytta namn etter kjente Timebuar slik det tidlegare er gjort. Spørsmålet er kva tid skal ein nytta tillegget *veg* eller *gate*? Det naturlege er å nytta namnet *gate* ved større ferdselsårer der det er fortau, elles bør *veg* nyttast på byggefelt og liknande. (Kulturminnenemnda 2007)

I teksten blir det slått fast at retningslinjer for navnsettingen vil være til glede og nytte for nemnda og for framtidige valg av gatenavn. Videre argumenteres det med at ingen er tjent med en tilfeldig og uryddig navnsetting. Dokumentet viser en sterk vilje til å rydde opp i tilfeldig navnsetting av gater og veier og helhetlig og *rett* navnsetting. I 2007 fikk kulturminnenemnda vedtatt regler om retningslinjer for fastsetting av navn på kommunale

gater og veier. Se vedlegg 1. Leder for kulturminnenemnda, Per Ingvar Berge, foreslår retningslinjer når det gjelder bruk av endelsen - veg eller - gate. Argumentasjonen er kort og forslaget ble enstemmig vedtatt. ”Det mest vanlege er å nytte – veg etter namnet, men - gate kan t.d. nyttast ved større ferdselsårer der det er fortau” (Kulturminnenemnda 2007). Argumentet om at endelsen - veg er mest brukt i området viser at Bryne har vært et lite tettsted, med et lite handelssentrum uten en stor bykjerne med gater som i Stavanger. Bryne er en ung by som ble etablert etter at jernbanen kom i 1870. Stedet hadde ikke egen kirke før i 1979 (Bryne arbeidskirke), sognets kirke er plassert på Time, derav også navnet Time kommune. Den unge byen Bryne er ulik den eldre byen Stavanger. Stavanger har vært by siden middelalderen med skipsfart, handel, domkirke og skole i sentrum. Bryne er en stasjonsby midt i et jordbruksområde. Det er da naturlig at det har vokst fram benevnelser og navn på veier som leder til nabogårdene. I retningslinjene om offisiell navnsetting av gatenavn i Time kommune, er det nevnt spesifikt at gårdsnavn skal bevares i gatenavn. Det gjelder for bruk som har blitt boligfelt og eksempler på det er *Rossalandsvegen* og *Norheimsvegen* der veien er ved gården og ikke bare viser retning til gården.

Forslaget om valg av - gate eller - vei er generelt formulert. Forbilder fra andre byer som for eksempel Stavanger, Sandnes eller fra hovedstaden Oslo blir ikke nevnt. Det blir ikke vist til at kommunen driver byplanlegging eller at Bryne har status som by. Det blir ikke definert en bykjerne, et handelssentrum eller andre kriterier for bruk av - gate enn at det skal være større ferdselsårer der ”det er fortau”(ibid 2007). Det er utstrakt bruk av fortau både i handelssentrum og i boligområdene på Bryne. En slik generell formulering om fortau som kjennetegn på gate er gammeldags. Det er merkelig å bruke slike formuleringer som rettesnor for valg mellom – vei eller - gate endelse. I samtalen med kulturvernminnekonsulent Reime (2009) forteller han at det er vanlig praksis i dag å bruke – gate i sentrumsnære områder der det foregår handelsvirksomhet og - vei ved hovedferdselsåre og riksvei. Det er tilfeldig og usystematisk hvordan en har satt til endelsene. Gater oppkalt etter personer har fått – gate endelse selv om de ligger i boligområder, for eksempel *August Jacobsens gate*, *Amtmann Aarrestads gate*, *Snorres gate* og *Dronning Mauds gate*. Gatene ble navnsatt på 1960- og 1970-tallet i forbindelse av utbygging av Rossaland. (Et nytt veikilt for Amtmann Aarrestads gate er skrevet med stedsnavnet Årrestad med Å i stedet for slektsnavnet Aarrestad med Aa).

En variasjon i bruk av – veg/vei eller – gate ser en i sentrum av Bryne. Det har vært brukt – veg i det som er dagens sentrum (med fortau) og i kjernen av handelsområdet. Disse – veg

endelsene er i ferd med å renskes bort ved en planmessig endring av endelsene i sentrumsområdet til å bruke endelsen – *gate*. Dagens praksis er mer tydelig, konkret og håndfast. Valg av endelse gir et klart signal om en skal til sentrum eller til boligområdet når en får oppgitt en adresse. Bevisstheten om at endelsene – *veg/vei* eller – *gate* gir ulike assosiasjoner, og har ført til et skille mellom bykjerne og boligstrøk. Navn med – *veg* skal angi retning veien fører til, for eksempel er *Hognestadvegen* den veien som fører til stedet Hognestad, mens endelsen – *gate* vil signalisere byliv i sentrumsområdet med handel og ferdsel.

3.3 Endring av gatenavn

3.3.1 Retningslinjer for offisiell navnsetting¹

Dokumentet ”Retningslinjer for fastsetting av navn” fra 2007 gir en begrunnelse for behovet for nye retningslinjer. Kulturminnenemnda har fremmet forslag om å endre navn på deler av *Herikstadvegen* og skifte navn på *Industrigata* og dermed har flere navneforslag blitt aktuelle. Derfor vil nemnda lage et sett med grunnregler for offisiell navnsetting i kommunen.

Den gjennomgåande motivasjonen bak forslaga har vore ønskje om å ta vare på lokalnamn og identitetsberande namn for staden (Kulturminnenemnda 2007).

Forslaget om regler for offisiell navnsetting i kommunen ble vedtatt i 2007, med en oppfordring om at ved endring av eksisterende gatenavn må hvert tilfelle vurderes nøye med en restriktiv holdning til endring. Hovedrunnen til det er at det er tidkrevende og et omfattende arbeid å skifte navn. Retningslinjene blir kalt kjøreregler og blir listet opp i punkter. Første punkt omhandler nye navn i nye boligområder eller industriområder. Regelen er at navn først skal vedtas når området er ferdig regulert. Det vil gi helhet i navnebruken. Utover det kan en velge om en skal ha lokale og eldre stedsnavn, personnavn eller velge gruppenavn etter ulike emner. Punkt to om navn på nye veier i eksisterende områder sier at en bør bruke navnetype som allerede er i bruk i området. Argumentet er at det vil skape en

¹ Vedlegg 1, Retningslinjer for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar 2007, saksnummer 002/07, Per Ingvar Berge kulturminnenemnd, Saksbehandler Vidar Ausen, rådmann Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling kommunalsjef samfunn

helhetlig navnsetting i området. Vern om lokale stedsnavn blir omtalt i punkt tre.

Kulturvernminnenemnda oppfordrer til å kartlegge stedsnavn i området før navn velges.

”Snakka med folk som har levd ei stund og kan vita noko om det”. Her er kriteriene for hvem som skal ha autoritet til å uttale seg, uklar. Det er tillit til at en intuitivt forstår hvem av de eldre en skal henvende seg til som vet ”noe” om stedsnavn i området. Lov om stadnamn eller forskriftene til normering av stedsnavn er ikke nevnt.

3.3.2 Den omgjengelige tonen

Dokumentet om kjørereglene er formulert i en folkelig og uhøytidelig stil og formuleringene er generelle og innholdet har vide tolkingsmuligheter. Lov om stadnamn (1990), Stadnamnarkivet eller Statens egne navnekonsulenter er ikke nevnt. Språkbruken kan karakteriseres som muntlig, uten akademisk eller juridisk språkstil. Argumentasjonen er ikke detaljert og utfyllende og kriteriene er dermed uklare. En kan stille spørsmål om det er gjort bevisst fordi det kan være problematisk å avgrense med klare kriterier hvem en skal snakke med. Hvert tilfelle krever en totalvurdering av hvem det er hensiktsmessig å hente informasjon fra. Time kommune har valgt at eldre personer med interesse for historie og kultur som kjenner til dialekt og stedsnavn blir valgt til å uttale seg.

Navnsetting er en del av kulturvernminnearbeidet i kommunen. Eksiterende stedsnavn skal favoriseres, formulert litt vagt som ”gamle navn”. Det er understreket at stedsnavn skal normeres til nynorsk målform. Unntaket fra normering er når dialektformen er det eneste naturlige måten å bevare stedsnavnet. Her oppgis eksempelet *Tjødnavegen*, den lokale dialektuttalen av en innsjø er på jærsk dialekt /tjød,n/. Argumentasjonen for å velge lokale stedsnavn begrunnes i dokumentet med formuleringen om at identitetsbærende navn vil være en ressurs for stedet. Det er en klar holdning til gatenavn og stedsnavn som viktige identitetsmarkører og en ressurs for stedet. Det er en svakhet at dokumentet ikke utdyper mer hva de mener med identitetsbærende navn eller hvordan gatenavn vil være en ressurs, det blir fastslått som en etablert sannhet uten videre forklaringer.

Oppkalling av gater og veier etter kjente lokale eller nasjonale personer, har som hovedregel at personene skal ha satt spor etter seg i lokalmiljøet. Eksempel det vises til er kulturpersoner, industrigründere eller politikere. Punkt fem er tydelig på at dersom en skal kalle opp gater eller veier etter nasjonale navn, skal personen ha en lokal tilknytning til staden ”på eit eller anna vis”. Dette blir videre analysert i kapitel seks om memorialnavn.

3.3.3. Rett eller galt?

Nokre gate- og vegnamn er i utakt med namn som vert brukte på folkemunne og folk si oppfatning av kva som er ”rett” namn. I slike tilfelle bør ein kunne endra namnet på gata/vegen dersom bebruarane vil det (gjennom spørjeundersøking), eller at ein ser at det er gjort ein ”feil” ved namnesetjinga, eller at ein vil ta tilbake eit identitetsberande namn som er gått ut av bruk. (...) Likevel er det viktig at gate- og vegnamn vert oppfatta som ”rette”, og at dei verkeleg er det (Kulturminnenemnda 2007).

Argumentasjonen i teksten er problematisk fordi den bruker ”rett” og ”feil” uten å utdype eller nyansere begrepene. Begrepet ”rett” er en oppfatning om at folk oppfatter intuitivt (sosial praksis) hva som passer seg, og hva som er upassende, eller ”feil”. Den utvidete teksten gatenavnet uttrykker, den kontekstuelle meningen, skal skape et meningspotensial som føles eller oppleves som helhetlig. Det må ikke være ”i utakt”. Det krever at en kjenner til lokalhistorie, kultur og sosial praksis i området. Det vil si at gatenavntekster må forstås i den diskursen som er etablert om Bryne og jærsk kultur. Dermed skaper gatenavnet eller gatenavntekstene en sammenheng. Gatenavntekstene passer inn og utfyller en konstruert virkelighet, en selvpresentasjon og dermed ”rett” diskurs i offisiell navngiving.

Kulturvernkonsulent Reime kan bekrefte at veier og gatenavn i kommunen skal fremheve den lokale kulturen og fremme kollektiv tilhørighet og identitet. Etter en lang og seriøs samtale kommer Reime med en spøk, et ønske om å bruke mer humoristiske navn i en gatestubbe mellom to legekontor, og kalle gaten for *Blindtarmen* eller enda verre for *Endetarmen*. Forslaget har ikke blitt fremmet i offentlig saksgang, men forslaget kunne blitt en festlig kuriositet. Men det er nok fare for at navnevalget ville bli en motsetning til ønsket om å fremme lokal identitet og stolthet over hjemstedet.

Dokumentet om ”Retningslinjer for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar” (2007), se vedlegg 1, blir brukt vidare i analysen av argumenter som er brukt ved navnssetting i kapitlene som følger.

4.0 Presentasjon av forskingsobjektet Bryne

Historikk danner et bakteppe med en kort beskrivelse av tettstedet historisk og geografisk og utviklingen av handel og bosetting fra 1870 til i dag. De kontekstuelle forutsetningene for endring av gatenavn er tatt med i historikken og presentasjonen av utviklingen av industri, handel og det nye og urbane Bryne.

4.1 Historikk

4.1.1 Kort historisk bakgrunn

Gården Bryne blir i bygdeboka ”Time, gard og ætt” (Lindanger og Waula 2004) beskrevet som en helt ordinær gård i sin samtid. Den var plassert i utkanten av prestegjeldet, men sentralt ved et veikryss der flere viktige ferdselsårer møttes. Stedsnavnet Bryne karakteriserer det tidligere terrenget rundt gården. Lindanger til den kjente navneforskeren Magnus Olsens tolkning av stedsnavnet Bryne.

Gardsnamnet *Bryne* var for 800 – 900 år sidan truleg uttala ”Brynin”. Namnet er sett saman av *brun* som tyder *kant* og *vin* som tyder *grasslette*. Dette vart i dialekten til Bryne slik namnet framleis vert både skrive og tala (Lindanger 2004: 25).

Det store området som regnes som byen Bryne dekker, var før gårdene Bryne, Rossaland, Re og Norheim. Ubygging og ekspansjon startet med at Bryne ble stasjonsby fra 1878.

Jæderbanen strakk seg fra Stavanger til Egersund. Jæderbanens hovedstasjon var Thime Station i Thime Herad. Ved togstoppet utviklet det seg et knutepunkt for ferdsel og handel. Et handelssentrum med meieri, slakthus, bedehus, forbruksforening og ullvarefabrikk.

Staden vart med åra også eit utdanningscenter, med meieriskule frå 1906, og Rogaland Landsgymnas frå 1924. I 1921 vart namnet ved folkeavstemming endra til Bryne. Bryne voks fort til den største tettstaden på Jæren med fabrikkar, handverksbedrifter, verkstader, butikkar, bankar, pensjonat, hotell, kafear, legar, tannlegar og sakførarforretningar. Sjølv om industriprofilen er endra, er ”hovudstaden på Jæren” det ubestridne handelssenteret i regionen (Reime, www.time.kommune.no 2010)

Historien om valg av gatenavn i byen Bryne starter med et forslag til utbygging av stasjonsområdet med et nettverk av gater i området rundt Thime station i 1877 av jernbaneverket. Det ble ikke noe av jernbaneverkets byplanlegging av sentrumsområdet.

Kommunestyret valgte en byggings og reguleringskommisjon som skulle utarbeide en reguleringsplan for området rundt stasjonen og sette opp forslag til gater og gatenavn. Jernbaneverkets valg av gatenavn ble ikke tatt til følge. Forslagene til gatenavn er vanlig for 1800-tallet med oppkalling etter personer med nasjonal betydning. Gatenavnforslagene var *Kongens Gade, Ibsens Gade, Erling Skakkes Gade, Bjørnsons Gade, Tordenskjolds Gade, Dronningens Gade og Lorangs Gade*. Forslaget fra Jernbaneverket ble aldri vedtatt, men ble en markering overfor for Time Heradsstyre at det var planer om utbygging av et handelssentrum rundt jernbanestasjonen (Lindanger 2004: 92).

Forslaget om *Tordenskjolds Gade* er et tidstypisk gatenavn. *Tordenskjolds Gade* ville være oppkalling etter Peter Wessel. En kjent admiral og en stor sjøhelt i den dansk-norske marinen. Wessel ble adlet under navnet Tordenskiold i 1716. Han skulle æres ved å få tildelt en gate oppkalt etter seg. Det var viktige personer med stolte navn for hele nasjonen som skulle æres med et gatenavn. Ingen av de foreslåtte gatene har oppkalling av personer fra distriktet. Endelsen – *Gade* er fra 1800-tallets bokmål, før landsmålet ble tatt i bruk. Jernbaneverkets gatenavn er etter en nasjonal norm og navnene kunne vært brukt i enhver by langs jernbanelinjen mellom Egersund og Stavanger fordi de ikke har lokal tilknytting verken til sted, lokal dialekt eller personer.

Etter andre verdenskrig var sentrum preget av sterk vekst og utbygging. Etterkrigstiden var preget av høye fødselstall og stor innflytting til sentrumsområdene. Det var arbeid å få innenfor industri og servicenæringen. Det var vekst og tilflytting til Bryne. Veksten i folketallet førte til utbygging av boliger, skoler og til et større handelssentrum. Den plasskrevende industrien som var i sentrum ble flyttet til industrifelt i utkanten av boligfeltene, til Vardheia og Håland. Boligutbyggingen på Lyefjell og Kvernaland avlastet utbyggingen av Bryneområdet. Etter 2000 ble flere nye boligfelt på Norheimsgården utbygget, *Lyngholen, Håbakken og Kvåle*. Utvidelsen av boenheter strakte seg nedover Reefeltet i vest, oppover Morenefaret, Vardheia og Brynehaugen i nord og sist mot sør ved Eivindsholen og Stemmen. Bryne har blitt utbygd, fortettet og utvidet i alle retninger og bygdebyen fortsetter å utvide seg i 2010. Nye byggeplaner for området fra Kvåle til Eivindsholen og videre planer om regulering av tomter ved Stemmen er allerede diskutert.

I januar 2010 er det anslått cirka 9000 innbyggere på Bryne. Tettstedet har opplevd en sterk vekst i handel, industri og boligutbygging over relativt kort tid. Fra 1920 bodde folk på

Brynehaugen, Kolheia og Rossaland. Bryne sentrum og boligområdene har gjennomgått mange byggetrinn og flere endringer i reguleringsplanene. Tabellen viser at det har vært mer en fordobling av innbyggertallet på Bryne fra 1947 til 1980.

Tabell for utviklingen av innbyggertallet på Bryne:

Årstall	Antall registrerte innbyggere
1880	100
1900	562
1947	2100
1980	5376
2000	6275

(Lindanger 2004: 121).

Flere reguleringsplaner har vært aktuelle for sentrumsområdet. Reguleringsplanen for utbygging på Bryne fra 1914 var et rent kvadratisk gatenett. Det ble aldri bygget etter den. Reguleringsplanen av 1927 skilte seg fra denne med monumentalbygg, åpne plasser, skrågater og kvartal. Reguleringsplanen fra 1927 innebar et kompakt gatenett fra Kolheia til Vardheia og i 1946 kom en Stasjonsplan med oversikt over utbygging rundt jernbanen, med oversikt over underganger i forbindelse med at Sørlandsbanen ble åpnet. Det var likevel mange diskusjoner før en reguleringsplan utformet av Ingolf Lygren ble godkjent som helhetlig ny reguleringsplan for Bryne sentrum i 1953 (Lindanger 2004: 168 -169).

4.1.2 Bryne etter tusenårsskiftet

Bryne er i en urbaniseringsprosess og sentrum har endret karakter. Det har ført til at industri er trukket ut av sentrum og at service og handelsnæringen brer seg utover et større areal i sentrum (Valen 2010). Nye gater får navn for å bevare stedsnavn og gatenavn endres for å minne om personer, industri og bedehus fra historien til Bryne. En kronologisk oversikt over gatene og reguleringsplaner er underordnet i denne sammenhengen. Det er tatt med for å gi en kort skisse over stedet som ikke er så veldig ulik mange andre bygdebyer og småsteder i Norge. Bryne er et eksempel på bygd i utvikling til moderne by. Det er dokumentasjon og argumentasjon i offisiell navngiving og kommunens praksis ved valg av navn som blir undersøkt. Videre vil den praksisen som avgjør navnevalget si noe om hvordan bygdebyen ser på seg selv og hvordan de ønsker at andre skal se dem.

4. 2 Sentrumsgatene

4.2.1 Kort beskrivelse av Bryne sentrum

Mellom høydedragene Geidahodne og Brynehaugen voks et sentrum fram fra 1870. Langs Mølledammen ligger torget og den eldste handlegaten *Storgata*. Sentrum deles i to av jernbanelinjen fra Hognestad i sør til Vardheia i nord. Hovedveien, *Arne Garborgs veg* er på tvers av jernbanen fra Rossaland i øst til Re i vest. Torget grenser til Mølledammen og parkanlegget til Fritz Rød skulpturpark (2003). Blant innbyggerne kjent som både *Annadammen* og *Kongo*. Fra Frøylandsvatnet renner elven *Bryneåna* forbi den gamle ullvarefabrikken og Serigstad Maskinverkstad. Vannet blir ført inn i tunnel under *Arne Garborgs veg* og inn i Mølledammen ved torget og renner videre langs *Lauritz Bellesens veg* forbi de gamle kvernhusene og Bryne mølle og ut av sentrum. Beskrivelsen av sentrumsgatene begynner med den tidligere *Damvegen*. Veien ligger på sørsiden av Mølledammen eller *Kongo*. Navnet *Kongo* stammer fra Lauritz Bellesens villa ”Øvre Kongo” som var plassert ved Mølledammen. Villaen beskrives som original og inspirert av britisk kolonistil. ”Bellesens stil og innredning av villaen var moderne i sin tid og hadde et utstyr som folk den gang så på noe som et eventyr”(Jonsbråten 1991:104). Villaen skiftet navn til *Gjesteheimen* da Time Mållag overtok bygget, men navnet ble hengende igjen ved stedet. ”Bryne Gjesteheim vart opphavleg reist som villa for Lauritz Bellesen. Han hadde vore i Kongo og tykte det var den venaste staden han hadde sett i verda”(Lindanger 2004:100). Trolig ble endelse - *veg* brukt i gatenavnet fordi veien leder forbi Mølledammen. *Damvegen* er en del av parkanlegget rundt Mølledammen og det er få butikker som har inngangsparti fra denne veien og er ikke en del av handlegatene i sentrum. *Damvegen* skiftet navn til *Lauritz Bellesens gate* i 2007.

Ved Mølledammen ligger *Torget* /[^]tårjå[^]/. *Torggata* har navn som beskriver bruk av stedet fra 1870-tallet når *Torggata* gikk fra Brynehaugen og ned mot torget. Endelsen - *gate* brukes fordi torget er sentrum og beskriver handelsaktivitet i tråd med kommunens kjøreregler for navnsetting. Utviklingen av veinettet og trafikkregulering i sentrumsområdet har gjort at veien i dag er stengt inn til torget. Nå ender *Torggata* i et veikryss. Forbindelsen til torget er brutt ved hovedferdselsåren *Arne Garborgs veg*. På torget er det murt opp en vegg mot *Arne Garborgs veg* som stenger enda mer for forbindelse mellom *Torggata* og torget.

Fra Frøylandsvatnet renner en smal oppmurt kanal med vann under *Arne Garborgs veg* og inn i Mølledammen og ut i en smal kanal vest for riksveg 44. Denne smale elva kalles *^Bryneå:nå^* når den passerer Bryne og kalles *^roslandså:nå^* når den renner ut mot Rosland.

Veien som fører til elven har fått gatenavnet *Elvegata* som er brukt i mange byer i Norge. Adressen *Elvegata* finner en i Kristiansand, Trondheim, Lillehammer og Drammen. I disse byene er gatene oppkalt etter større elver. Når gatenavnet *Elvegata* brukes skapes det en assosiasjon og forventning om at elven er stor. Det blir sannsynlig å tro at elven har en viktig betydning for området eller at elven har vært ferdselsåre tilknyttet handel og vært viktig for byens utvikling. Elva har i tidligere tider vært viktig for drift av strøm til både meieri og mølle og mekanisk industri. I dag renner vannet i kanal gjennom sentrum. *Elvegata* er oppkalt etter en elv som har forandret utseende og blitt oppdemmet til en kanal og er til sammenligning med andre større elver, liten og anonym. *Elvegata* har endelse – *gate* som assosieres med sentrum og handel.

Ved *Elvegata* var det tidligere et bruk kalt *Marka* *^markjå/*. *Neramarkå* er et lokalt slangnavn på et gårdsnavn som har blitt stående ved gårdsnavnet *Marka*, */markjå/*. ”Bruket ble kalt dette av oppsitterne i Øvramarka. *Neramarkå* kalte gården selv for *Marka*” (Lindanger 2004: 169). En annen kilde forteller: ”Området ble også kalt *Neragadå* av folk i Bryne” (Lura 2009). Området ligger lavere i terrenget enn sentrumsområdet og beskriver høydeforskjellen. *Nedremarka* er stedsnavn nedskrevet i normert skrivemåte med – *a* endelse ved bøyning av hunnkjønnsord i entall bestemt form. Ved utbyggingen etter 1954 ble området regulert for handel og næringsliv i reguleringsplanen for Bryne sentrum i 1953. I dag er denne delen en viktig del av sentrum med handlesenteret M44, bilforhandlere, Rema 1000, SparKjøp og Felleskjøpet som alle ligger i *Nedremarka*.

Stavanger er nærmeste store by for Bryne og et naturlig forbilde ved navnsetting av gater. Stavanger er en eldre by fra middelalderen og har gatenavn som forteller om livet i byen, handelen og bruken av gatene. Ved *Torget* ligger jernbanestasjonen og *Jernbanegata* som sammen med gatenavna *Storgata*, *Meierigata*, *Parkvegen*, *Elvegata* og *Skolegata* viser til liv og handel i sentrum. Det er nøytrale navn som viser til hvor de ulike institusjonene befinner seg i sentrum. *Storgata* som starter ved Bryne torg og ender i *Reevegen* og *Tollaksvegen*, også kalt */Tollaksbrå:de/* (Lura 2009) av den eldre garde på lokaldialekt.

Storgata er Brynes hovedgate fra etableringen av stasjonsbyen med handel, smie og hotell. Gaten er beskrevet i Time, gard og ætt (2004), som ”Gater med sammenhengende forretningsfasader som om det skulle vere ein ”forrektige by” (Lindanger 2004: 82). Navnet avspeiler at det er Brynes hovedgate og handelsgate.

Ikke langt fra *Storgata* finner en *Skulegata* som fører til tre skoler som ligger etter hverandre i området. Barneskole, ungdomskole og videregående skole ligger tett i tett. Bryne barneskole startet i 1923 og Time Ungdomsskole i 1963. Ungdomsskolen skiftet navn til Bryne ungdomsskole i 2003. Rogaland offentlige landsgymnas ble startet i 1924. En sterk pådriver for landsgymnaset var Arne Garborg.

Arne Garborg var mellom dei som ivra mest for eit landsgymnas, men han døydde eit halvt år før tanken vart realisert. Det var særleg Rogaland Mållag og interesserte målfolk som pressa på (Lindanger 2004:103).

Landsgymnaset har i dag skiftet navn til Bryne Vidaregåande Skule. *Skolegata* forteller om området samtidig som det viser vei til noen av skolene i området.

4.2.2 Industri og handel

Forskriftene for navnssetting i Time kommune viser til vern av ”identitetsberande namn som har gått ut av bruk” (Kulturminnenemnda 2007). Det uttrykker bevaring av kulturminner også av mer moderne navn oppkalt etter bedrifter, handel og byliv. Disse stedsnavnene erstatter mindre betydningsbærende gatenavn som kun angir retning til et gårdsbruk. Dermed har gatenavnsteksten en funksjon å bevare informasjon knyttet til nyere historie om bruk av området. Den industrien og handelsvirksomheten som grunnla Bryne som handelssentrum er flyttet ut av sentrum, men har fått status som kulturvernminnenavn. Identitetsbærende navn vil si at innholdet forteller om tidligere bruk av området og skaper bindeledd tilbake i historien.

Slik vil gatenavnet *Meierigata* fortelle at det har vært meieridrift i sentrum. Det er mange år siden driften ble lagt ned og produksjonen flyttet ut av sentrum. Tidlig i Brynes historie ble Time meieri (1884) og Bryne meieri (1888) slått sammen til et foretak *Jæderens Meieri* i 1890. Meieriet ble viktig for utviklingen av et handelssentrum og dermed er gatenavnet et viktig kulturvernminne om stedet. Meieriet hadde egen meieriskole og var et utdanningscenter for meiersker i distriktet. Det var en viktig fabrikk fordi det var en inntekstkilde for bøndene

som fikk penger til å reinvestere i nytt og moderne utstyr. Inntektene fra melkeleveransene på meieriet blir beskrevet som en vitaliserende effekt på jordbruket i hele regionen. ”Særleg meieriet vart en suksess og var alt i 1911 det største landmeieriet i landet” (Lindanger 2004: 72). Meieriet var både skolesenter, arbeidsplass på Bryne og viktig for bøndene utenfor Bryne. *Meierigata* er et eldre gatenavn og blir værende i sentrum selv om meieridriften er avsluttet.

Gatenavnet har status som kulturvernminne som gir sentrum identitet. Religionsforsker Otto Krogseth hevder at den moderne identiteten er noe vi mentalt konstruerer etter våre behov og ønsker. Fokuseringen på kulturvern viser en trang til føle seg som en del av en helhet.

Det er et resultat av og et svar på identitetens forvirring i den sen - moderne kultursituasjonen. Det sterke engasjementet for kulturarv og kulturell forankring og erindring ser jeg som forsøk på kompensere og reparere krisebehandling av oppløsningstruet identitet (Krogseth 2007:61).

Meierigata har vokst frem som et naturlig navn for å lokalisere meieriet. Det er ikke konstruert som et resultat av et behov for å etablere en identitet på stedet. Det er en del av det kollektive minnet om bedrifter i sentrum av Bryne. Utseendet til meieriet er fortsatt uforandret, og har ennå den gamle fabrikkpipa og har samme fasade utvendig. Bygningen brukes både til skole og handlesenter og blir bygningen ennå referert til som ”Meieriet” blant innbyggere på Bryne.

Fra Storgata har flere veier fått nye navn i 2007. *Saronsbrotet*, *Erlandsbakken* og *Øgårdsbakken* er nye gatenavn. Disse vil jeg si mer om i forbindelse med bruk av dialekt i gatenavn i kapittel 5 om stedsnavn, dialekt og kulturarv. Del av *Parkveien* fikk navnet *Erlandsbakken* etter Erland Maskin A/S. Erland Maskin A/S produserte jordbruksredskap og hadde kontor og butikk i gata der de solgte slåmaskiner, treskeverk og andre jordbruksmaskiner (Lindanger 2004:135). Del av *Skulegata* endret navn til *Øgårdsbakken* og er oppkalt etter Thv. Øgårds malerforetning. Gatenavnet er både oppkalling etter både person og stedet til en forretning.

Time kommune har flyttet navn på gata utenfor Meieriet flere ganger. *Meierigata* het før *Industrigata* etter ullvaren som for 30 år siden låg ved meieriet forteller kulturvernkonsulent Reime (2009). Navnet *Industrivegen* ble flyttet til veien ved Bryne fotballstadion fordi det låg

flere mekaniske bedrifter i området. Den første plasseringen av *Industrigata* viste til Serigstad Maskinfabrikk som i 1938 flyttet over til Ullvarefabrikken. Forflytting av industrien har ført til at gatenavnet har fulgt etter slik at navnet stemmer med innholdet. *Industrivegen* ble igjen flyttet i 2007, denne gangen til Håland industriområde. Gata som før het *Industrivegen* fikk nytt navn *Trallfavegen*.

Dokumentet ”Endringer av gatenamn i Bryne sentrum”(Kulturminnenemnda 2007) viser vurderingene som ligger bak endringen. Kulturminnenemnda argumenterer at det er nødvendig å skifte navn på enkelte gater i Bryne fordi noen navn blir oppfattet som ”feil” i forhold til den daglige navnebruken. Det gjelder *Herikstadvegen* og *Industrivegen*.

Kulturminnenemnda foreslår *Hetlandsgata* istedenfor *Herikstadvegen* og at *Trallfavegen* blir nytt navn på *Industrivegen*. *Industrivegen* foreslås å flytte til industriområdet på Håland sør for sentrum.

Trallfavegen er satt sammen av ordet ”*Trallfa*” som er lokal slang og kortversjonen av Trallefabrikken, og endelse – *vegen*. Fabrikken produserte traller og ble grunnlagt av Nils Underhaug. Ole Molaug utviklet lakkeringsroboten som i starten lakkerte trillebårene de produserte på Trallfa. Lakkeringsroboten fra Trallfa ble starten på det som i dag er kjent som det flernasjonale selskapet ABB.

Trallfa ble senere ABB’s forhandler i Norge og kjøpt opp av ABB og fabrikken på Bryne er i dag en av de en ledende leverandører av lakkeringsystemer til bilindustrien i hele verden (Enderud 2010).

Historien om industrieventyret ABB er viktig å minnes i lokalhistorien fordi den forteller om pågangsmot, vilje og suksess blant folk fra Bryne. Gatenavnet *Trallfavegen* er et resultat av kulturminnenemndas argumentasjon om at gatenavnteksten vil fungere som et kulturvernminne om lokal industri. *Trallfavegen* blir argumentert fram som ”det rette” navnet på veien. Argumentet om hva som er ”rett” er i seg selv problematisk så lenge det ikke er utdypet hva som menes med ”rett”. Det er lite presist og det viser ikke refleksjon eller drøfting. Det er uttalt med innforstått og selvfølgelig autoritet om hva som oppfattes som rett eller galt. Den type argumentasjon er å bruke et maktspråk som ikke klarer å forholde seg til alternative løsninger, andre sannheter fordi en føler intuitivt hva som ”rett”.

En kan se en slik type argumentasjon i et sosiokulturelt lys. Det er den kulturelle kapitalen til Kulturminnenemnda som viser til en habitus som er rett og naturlig (Bourdieu 1976). Uten at de trenger å utdype verdigrunnlaget for hva som er ”rett. Jeg vil også vise mer utfyllende til Bourdieu og sosiokulturell innfallsvinkel til analyse av navnsetting i kapitel seks om oppkalling av gater etter personer.

Tilbake til bruk av ”*Trallfa*” i et gatenavn. Gatenavnet vil skape et minne for dem som husker bedriften. Det er en viktig del av den kollektive selvoppfattelsen å minnes at konsernet ABB springer ut fra en liten lokal bedrift. Det viser hva folk fra det lille tettstedet har fått til, og det er viktig for det kollektive selvbildet. Valget av *Trallfavegen* kan forstås som et uttrykk for et ønske om å bevare minnet om trallefabrikken og dens suksesshistorie. Krogseths teori om samtidens økende interesse for kulturarv og historieforståelse og kollektiv tradisjonsforankring stemmer i dette tilfellet overens med praksis.

I dokument om ”Endringar av gate – og vegnamn i 2007” vises det til brev fra innbygger som er veldig fornøyd med endringene kommunen har gjennomført. Navneendringene som har vært gjennomført i sentrum blir roset av innbyggeren fordi gatenavn har blitt brukt som et svært godt virkemiddel til å løfte fram stedets lokalhistorie. Jeg viser et utdrag av brevet fra den anonymiserte innbyggeren.

Ei namneendring av ei så sentral gate, som mange er innom dagleg, kan slik også styrkja den jærskje kulturarven. Deretter bør resten av industrihistoria til Bryne framhevast ytterlegare. Den anonyme og identitetslause Industrivegen bør sjølvstøtt få namn etter Trallfa. Namnet kan vere Trallfavegen, eller Trallfa Allè om det er tre nok til det (Anonymisert innbygger i brev til kommunen, Edland 2007).

Engasjementet er stort for å fremheve det lokale preget ved Bryne. Forslaget om navnet *Trallfa Allé* viser til at det er trær langs *Trallfavegen*, det kan minne om langt større byers alleer. Bryne har ingen gatenavn som ender på allé, den mest kjente allé i Norge er Bygdøy allé i Oslo som har store kastanjetre. I Tyskland har Berlins paradegate navnet *Unter den Linden*, (under Lindetrærne). Forslaget om allé på Bryne blir ikke kommentert vidare i saksgangen. Rådmannens oppfølging til innspillet fra innbyggeren og kulturminnenemnda er enighet om at de fleste ”nålevande” Brynefolk vil knytte veien til bedriften.

Trallfavegen er i samsvar med nye tankar om namnsetjing som identitetsgjevande, men vil ha saka ut på høyring, slik at folk kan få høve til å uttala seg (Edland 2007).

Formuleringen om nye tanker om navnsetting knyttet opp mot identitet avdekker at det er en ny holdning til gatenavn som også er nytt for saksbehandlerne. Time kommune konkluderte med at *Trallfavegen* vil være et mer identitetsbærende navn enn *Industrivegen*. Andre gatenavn som viser til industri er *Smiegata* og *Smiekleiva* mellom *Storgata* og *Meierigata*. Flere smeder hadde smier i Bryne og den eldste smia på Bryne var drevet av Martin Vagle (Lindanger 2004:62). *Smiegata* viser også til Aarresmeden, Ola Aarre som hadde smie i Storgata. Familien Aarre drev smie i Storgata fram til 1950 og flytta til *Herikstadvegen* (*Hetlandsgata* 2007) på 1950 tallet (Lindanger 2004: 139 -140).

Dersom en går gjennom Storgata på Bryne og løfter blikket til takhøyde kan en se en statue av en smed ved *Smiekleiva*. Statuen viser smeden Theodor Ueland i arbeid med å hamre et emne. Hans statue står på et utstikk over inngangen til den kristne bokhandelen i Storgata. Jonsbråten skriver om personer og bygninger og om Theodor Ueland i boka ”Små vandringer på Bryne og der omkring (1992).

Det var i 1924 at han slo seg ned på Bryne. Da hadde han først gått på Bibelskolen i Bergen og reist en del for Vestlandske Indremisjon i Lund og Bakke. Så hadde han gått i smedlære heime på Varhaug og arbeidd som svenn på Sandnes og Kvernaland” (Jonsbråten 1991:92).

Eierne av huset kaller bruket *Smiegården* og knytter dermed brukets navn, gatenavn og statue sammen. Theodor Ueland var både smed og emissær for indremisjonen og han var aktiv på bedehuset Saron. Statuen sammen med gatenavnet *Smiegata* gir et godt inntrykk av historisk bruk av plassen til yngre generasjoner, samtidig som det er et kollektivt minne for eldre generasjoner. Et liknende eksempel er gatenavnet *Kvernhusbakken*. *Kvernhusbakken* leder fra kvernhusene i Mølledammen og opp mot Brynehaugen ved gården Bryne. Kvernhusene var kvernbruk som hørte til Brynegården. (Lindanger 2004: 45). Gatenavnet *kvernhusbakken* er ikke særlig spesielt, men som viser til kvernhusene som er bevart ved Mølledammen.

Behovet for plass til flere bedrifter på nærings- og industriområdet Håland skapte nye veier som skulle navnesettes. I 2007 ble Håland aust og Håland ble foreslått som foreløpig løsning.

Saka om gatenavn i industriområdet på Håland vert førebels løyst ved å bruka Håland aust og Håland vest om områda på austsida og vestsida av jernbanen.

Administrasjonen vert beden om å sjå på namnesetting – og om event. Markavegen kan nyttast for veg som manglar namn på Håland Aust. (Vidar Ausen 2007).

Navn som *Myrvegen* og *Vesthagen* ble foreslått i 2009 av Senior- og brukarrådet.

Kulturminnenemnda foreslo *Handelsvegen* og *Møbelvegen* og viser til at Hålandsmarka er regulert til næring og handel². To andre veier i området, *Bedriftsvegen* og *Industrivegen*, knytter veinavn til industri.

Det tilgrensande næringsområdet på nordsida av FV 223 har frå før fått to vegnamn som set malen for namnetype i dette området: *Industrivegen* og *Bedriftsvegen*. Med bakgrunn i at det nye området får ein møbelforretning som første bygg og elles er tenkt nytta til m.a. handel kan ”*Møbelvegen*” og ”*Handelsvegen*” vere aktuelle namnekandidatar (Edland 2009).

I dette tilfellet er det naturleg å stille spørsmål om hva som kan være gyldig som ”identitetsbærende”. Erfaringene fra flytting av *Industrivegen* viser at slike navn kan bli problematiske når handel, industri og møbelforhandlere flytter på seg. Skaper navn som ”møbel” eller ”handel” en følelse av sær egenhet, lokal tilhørighet eller viser det til et felles minne som fremmer kollektiv identitet? Lov om stadnamn er ikke brukt i saksgangen, heller ikke argumenter om vern av eksisterende stedsnavn som identitetsbærende faktor.

10.03 2010 kom et nytt forslag til veinavn på FV223 mellom Norheim og RV 44 i forbindelse med nye postadresser på bygda. Forslaget lød: ”...føreslår ein namnet Brøytvegen, til minne om eit av dei største industritiltaka på Jæren i vår tid”(Edland 2010). *Brøytvegen* viser til brødrene Søyland som hadde fabrikk på Bryne og produserte jordbruksmaskiner.

Den første Brøyt gravemaskin var ferdig ca. 1950, bygd bak ein traktor og var wiredriven. Det var i slutten av 50- åra den store framgangen for Brøytmaskinane kom, i og med konstruksjonen av den første hydrauliske Brøyt gravemaskin (Underhaug 1987:180)

I dette veinavnet blir minnet om Brøyt AS satt foran Lov om stadnamn. Lokal industrihistorie fra 1950-tallet får status som kulturvernminne, men erstatter dermed stedsnavn i veinavnet.

² Vedlegg 4 Nye vegnamn i næringsområde på Håland, Bryne og ny veg på Undheim, 2009. Saksnummer 002/09 Kulturminnenemnda, 012/09 Senior- og Brukarrådet, Lokal utvikling 025/09. Saksbehandler Vidar Ausen, Brit Nilsson Edland, rådmann og Bjørn Meling kommunalsjef samfunn

4.2.3 Ny bydel i Bryne

Det tidligere industriområdet langs jernbanen i tidligere Herikstadvegen har gjennomgått store endringer de siste årene. Bryne sentrum med butikker, torg, skoler, bedehus og kirker ligger på vestsiden av jernbanen. På østsiden av jernbanen var det fram til slutten av 1900-tallet et stort industriområde med de mekaniske bedriftene Trallfa, Unimek AS, Aarrestad AS, Hetlandshus og Hetlands mekaniske. Fra Bryne togstasjon hadde man utsikt til et industriområde med eldre fabrikkbygg, slitne containere, store og små stålrør stablet på paller. Rust, rot, trafikk og tungtransport dominerte utsikten til *Herikstadvegen*. Utsikten mot øst fra toget har blitt totalt forandret de siste tretti år. I dag skjærer jernbanelinja gjennom et nytt og moderne sentrum med handel og servicenæringer på begge sider av jernbanen.

I et intervju publisert i lokalavisen Jærbladet i 2003, forteller utbyggerne Rune Hognestad og Kjell Hetland om visjonene de hadde for endringene i Herikstadvegen. Sentralt i argumentasjonen er tanken om byutvikling.

Det er dette området Bryne trenger å gjøre noe med for å bevege seg bort fra det stedet det en gang var til den byen det skal bli. Her erstatter vi industri med et bomiljø ispedd mye sentrumsrelatert næringsaktivitet (Hognestad 2003)

Siden tankene første gang ble lansert i Jærbladet i 2003 har området gjennomgått en stor forandring. I 2010 er det moderne og urbane leiligheter i høyden, nye veier og åpne uteområder er anlagt og utbyggerne tilbyr utleie av næringslokaler på gateplan. Eiendomsめklere reklamerer med en ny bydel av Bryne. "Ny bydel" og bydeler gir assosiasjoner til langt større byer som er inndelt i flere distrikter. Her bruker en betegnelser fra Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger for å beskrive at man bygger ut sentrum til også å gjelde andre siden av jernbanen. Den nye bydelen, eller utvidelsen av sentrum, skal ha nye lokaler for Time folkebibliotek, Nasjonalt Garborgsenter og ny videregående skole skal stå ferdig i 2014. Bryne og Time videregående skal samles til et stort skolesenter med 1400 elever.

Midt i den gamle industritomten til Hetland Mekaniske står det nye *Forum Jæren*. En høy bygning med 18 etasjer som raver over bebyggelsen på Bryne. *Forum Jæren* kaller seg selv et signalbygg og på sine egne nettsider presentere de seg som en del av Bryne sentrum. Utdraget er hentet fra *Forum Jærens* nettside:

Forum Jæren byrja med ein visjon om å samla næring, læring og kultur i eit sentralt kvartal i Bryne Sentrum. Resultatet i dag er eit høghus på 18 etasjar og 65,4 meter, fylt med kunnskapsbaserte bedrifter, butikkar og etter kvart restaurant. I Forum Jæren finn du blant anna IT, bank og finans, eigeidomsutviklarar, advokatar, mediebedrifter, regnskap, oljerelatert industri og frisør og hudpleie. (Forum Jæren, <http://www.forumjaren.no/om-forum-j%C3%A6ren> 2010).

Utbyggerne av *Forum Jæren* er de første som tar i bruk betegnelsen *kvartal*. Denne gatenavnsbetegnelsen er ennå ikke i bruk i offentlig navnsetting i Time kommune. Blant folk på Bryne brukes *Grandkvartalet* på folkemunne om området rundt det tidligere *Hotell Grand* som ligger i *Hulda Garborgs veg*, like ved *Forum Jæren*.

Betegnelsen kvartal brukes til å navngi større bygårder omgitt av fire gater. Bygårdene er ofte plassert av byplanleggere i et kvadratisk rutenett av gater. Kvartaler er vanlig i større byer der sentrum har vært planlagt før utbygging slik Jernbaneverket hadde et kvadratisk veinett planlagt for Bryne i 1887, se og så kapittel 4.1. men det kartet ble som kjent aldri realisert. Større og eldre byer som både Oslo og Kristiansand har gatenett som kalles *Kvadraturen* fordi deler av byen har gater ligger etter hverandre i et kvadratisk mønster. Både Oslo (Christiania) og Kristiansand ble planlagt og grunnlagt av den dansk-norske kongen Christian IV på 1600 tallet. Kvartal gir assosiasjoner til større byer og til eldre veletablerte byer med lange tradisjoner for byplanlegging. *Kvartal* har i likhet med *allé* ikke blitt tatt i bruk i offisiell navnsetting i Time kommune.

Endringene av gatenavn i 2007 gjaldt også del av *Herikstadvegen*. I saksgangen heter det at del av *Herikstadvegen* ”har fått tilbake navnet *Hetlandsgata*” (Kulturminnenemnda 2006). Argumentene for navneendring er det kollektive minnet *Hetlandsgata* har:

1. Denne gata er blitt kalla *Hetlandsgata* i snart hundre år, og ingen Brynefolk har nokon gong brukt noko anna namn på henne.
2. Brødrene *Hetlands* sine fabrikklokale og kontor er snart historie, og me får eit moderne bykvartal på staden. Dermed er det viktig å ta vare på det tradisjonsrike namnet. (Kulturminnenemnda 2006)

Minnet om bruken av stedet blir bevart i gatenavnet og gatenavnets funksjon er å være et kulturvernminne om industrihistorien. Andre forslag var *Brødrene Hetlandsgate* eller *Brødregata* forteller Reime (2009). *Brødregata* er også brukt i Stavanger, og viser til en religiøs menighet. ”*Brødregata* har namn etter brødremenighetens forsamlingshus, ei religiøs gruppe som har bakgrunn i Herrnhutrørsla” (Særheim 2007:74). Et likelydende gatenavn i

samme distrikt kunne gitt et forvirrende uttrykk og stedet blitt knyttet til en religiøs menighet i Stavanger. Saken er kort referert og dokumentet viser lite av argumentasjonen og drøftingene av andre ulike alternativ. Hovedargumentet er veien er kalt *Hetlandsgata* ”i snart hundre år” på folkemunne. *Hetlandsgata* kan regnes som et stedsnavn for industribedriften Hetland, men også som et memorialnavn. Brødregata eller Brødrene Hetlansgate er direkte oppkalling etter personer og ville kun vist til personene Jens og Kristoffer Hetland. Brødrene Hetland er ikke opprinnelige Timebuer, men kom fra Ognå i nabokommunen, Hå kommune.

Begge to var tømmermenn. De startet med å produsere bygningsartikler og etablerte et verksted ved jernbanen. Sammen utviklet de maskiner og startet opp mekanisk verksted (Lindanger 2004:89).

Hetlandsgata er dermed både oppkalling etter et familienavn og navnet til en fabrikk.

Hetlandsgata utvider sentrumskjernen ved å bruke endelsen - *gate* istedenfor – *veg*. Den nye bydelen får *gate* etter forskriftene i kommunen om å bruke endelse – *gate* ved handel og næringsvirksomhet.

Endringer av gatenavn er en pågående prosess i Time kommune og det ble fremmet forslag til nye gatenavn til endring våren 2010. Den siste endringen er et ønske om at *Hetlandsgata* skal forlenges og erstatte hele *Herikstadvegen*.

For nokre år sidan vart namnet Hetlansgata gjeninnført på strekninga Arne Garborgsveg – Trallfavegen. Resten av dette laupet mot Eivindsholstjørna har til nå hatt namnet Herigstadvegen, som er litt missvisande, all den tid denne vegen aldri har vore vegen til Herigstad (Kulturminnenemnda 2010).

(Kulturminnenemnda skriver her *Herikstadvegen* med – *g*. Navnet skal etter normering i 2005 skrives med – *k*). Begrunnelsen fra kulturvernminnenemnda er at navnet er misvisende siden veien aldri har ført fram til stedet Herikstad. *Herikstadvegen* flyttes ut på bygda, fra Time til Hognestad ”der ho retteleg høyrer heime”(Edland 2010). Påstanden om at *Herikstadvegen* aldri har ført til Herikstad er likevel ikke helt riktig. En eldre kjerrevei til Herikstad fører vidare der den offisielle *Herikstadvegen* slutter. Den går forbi *Solheimsvegen*, *Solbakken*, langs Eivindholstjørnet, forbi *Rudlå* og inn til gården Herikstad.

Forlengelsen av *Hetlandsgata* integrerer et større område i sentrumskjernen med endelsen – *gate*. Endringene av gatenavnene har dermed ført til at sentrum er utvidet til også å gjelde øst for jernbanelinjen ved nytt nasjonalt Garborgsenter, ny videregående skole og Forum Jæren.

5.0 Stedsnavn, dialekt og kulturarv i gatenavn

Dette kapitlet handler om bruk av stedsnavn og dialekt i gatenavn. Stedsnavn er viktige kulturhistoriske tekster, en kilde til å få innsikt i fortiden som kan fortelle om geografi, arbeidsliv og kultur i et område. Stedsnavn i gatenavn er med og bidrar til å skape identitet ved å fastholde et kollektivt minne. Bruk av dialekt i offentlig navnsetting kan fremheve lokalt særpreg, men kan være brudd på Lov om stadnamn. Jeg vil også diskutere om Time kommunes ønske om identitetsbærende navn kommer i konflikt med gjeldende normeringsprinsipp.

5.1 Lov om stadnamn

Lov om stadnamn kom 18 mai 1990 og definerte stedsnavn som viktige kulturminner i forskrift til loven. I § 1, som omhandler formål og bruk av loven, fastslås det at stedsnavn er kulturminner og viktige lokale kulturminner og historiske kilder. Loven sier at stedsnavn skal overføres til en skriftlig form som er praktisk og tjenlig og som fører til aktiv bruk av navnene. Det er derfor en viktig sak å samle inn lokale stedsnavn for å ha lokale navnesamlinger som kan brukes når en skal fastsette navn på områder, gater og veier ved utbygging av et område. Stedsnavn er definert i § 2: ”Stadnamn tyder i denne lova namn på geografiske punkt, liner og område som kan kartfestast” (Lov om stadnamn 1990). Botolv Helleland skriver i en artikkel i Språknytt (2010) at stedsnavn er identitetsbærere, veivisere og en viktig del av vår felles kulturarv, ”dei er bruer som bind notida til fortida” (Helleland 2010:19). Hans viser til at bruk av stedsnavn skaper historiebevissthet. En annen språkforsker, Hallaråker, ønsker å se stedsnavn som mer enn et språklig kulturminne og lanserer en utvida definisjon:

Eit stadnamn er eit usamansett eller samansett proprium i ubunden eller bunden form, eintal eller fleirtal, nominativ eller dativ som lokaliserer og delvis skildrar eit geografisk punkt, ei geografisk line eller eit geografisk område, og tener som eit praktisk kommunikasjonsmiddel og eit identitetsskapande middel for ein språkleg avgrensa lokal, regional, etnisk eller nasjonal brukarkrins (Hallaråker 1997:193).

Den utvidete definisjonen kritiserer han selv og peker på det er et problem at definisjonen er lang og komplisert og vanskelig å bruke i praksis. Definisjonen åpner og utvider for at stedsnavn er praktiske kommunikasjonsmiddel og stedsnavn skaper identitet for en

brukergruppe. Hallaråkers definisjon viser en sammenheng mellom bruk av lokale stedsnavn i gatenavn og identitet, fordi stedsnavnet lever videre som et kommunikasjonsmiddel og som en identitetsfaktor til historie og røtter ved stedet. Helleland skriver i en kronikk i Aftenposten (2004) at stedsnavn både er adresser som hjelper oss å orientere oss i et geografisk område, og viser at stedsnavn også fungerer som naturhistorisk dokumentasjon av samspillet mellom menneske og natur:

Stadnamna er fyrst og fremst adresser, dei er korte og konsise uttrykk som peikar ut éin lokalitet i motsetning til andre lokalitetar, dei gjev oss høve til å orientera oss i det offentlege og private rommet og å visa til ulike stader på ein eintydig måte. Ein kan seia at stadnamna fungerer som ein adresseavtale i det språksamfunnet dei vert brukte i. Denne funksjonen har stadnamna alltid hatt. Samstundes er stadnamna noko langt meir. Dei er til saman ein detaljert kulturhistorisk og naturhistorisk dokumentasjon av samspelet mellom menneske og natur (Helleland 2004)

Det kulturhistoriske aspektet fremheves fordi stedsnavn gir mer informasjon enn det rent naturhistoriske, det viser til hvordan mennesker har forholdt seg til naturen. Et stedsnavn får verdi fordi det også er en dokumentasjon tradisjoner, språk og arbeidsmetoder. Stedsnavn får dermed økt status som viktig kulturvernminne. Særheim kritiserer hvordan loven blir forstått og etterlyser kjennskap til loven og forståelse for anvendelse av den i kommunal regi.

I kommunane er det ofte manglande kjennskap til lova og liten motivasjon til å følgja ho. Kommunane må ta ansvar for at lova får rotfeste blant folk flest og blir følgd. Dei må blant anna få forståing for at stadnamna er felleseige og nasjonale kulturminne som treng vern, og at det offentlege har ansvar for å ta vare på denne delen av kulturarven i samsvar med nedervd lokal tradisjon (Særheim 2009: 229).

Det er kommunens ansvar å sørge for at stedsnavn blir innhentet og brukt som grunnlag for navnsetting av nye utbyggingsområder. Offentlig skriftnormering av stedsnavn vil også henge sammen med hvordan en skriver etternavnet sitt. Forskrifter til Lov om stadnamn regulerer skrivemåten for stedsnavn. Grunnlaget er den nedarvede talemåten som skal normeres og følge rettskriving normert nynorsk eller normert bokmål. Eldre skrivemåter som har blitt påvirket av dansk er beholdt i noen tilfeller.

Et lokalt eksempel Særheim viser til er en strid i Time kommune i 2004 rundt motstanden mot å skrive stedsnavnet Rossaland med a – fuge og Re med bare en – e. I stedsnavnet Rossaland ville kommunen bruke e- fuge. Etter Lov om stadnamn, og kulturvern hensynet ble resultatet av striden en enighet om skriftformen Rossaland med a, mens stedsnavnet Ree ”Navnet *Re*

har sannsynligvis sammenheng med bakkekant, jordrygg, med bakgrunn i den låge ryggen som *Re*-garden ligg på” (Særheim 2007: 181), fortsatt skulle skrive med to -ee i *Ree*. Flere *Ree*-familier protesterte på at etternavnet deres skulle skrives på en annen måte enn de var vant til. Slektsnavnet *Ree* skrives med to -ee. Striden er et eksempel på at en bør arbeide for å opplyse og motivere for å følge lovverket ved normering av stedsnavn.

Ein hovudgrunn til den høge temperaturen er sjølvstakt at stadnamna vert nytta som etternamn, og at avvikande skrivemåte nærast blir oppfatta som eit åtak på eigen person, identitet og kultur. For nokre av dei som skal følgja lovverket, kan det sjå ut som andre omsyn stundom veg tyngre (Særheim 2009: 235).

Skrivemåten *Ree* forplantes vidare i skrivemåten av eldre stedsnavn brukt som gatenavn, for eksempel *Reeholen* og *Reevegen*. Skrivemåten av stedsnavnet vakte engasjement og viste at folk er opptatt av hvordan navnet skal skrives. Engasjement for språk og språkbruk er flott, men det er ingen privat sak hvordan stedsnavn skal skrives i offisiell navnsetting. Helleland skriver om dette i en kronikk i *Aftenposten* (2004) om stedsnavn som historiske kulturvernilder vernet ved lov:

Det er fellesskapet i tidlegare tider, ikkje eigarane, og aller minst dagens eigarar, som har gjeve namna. Difor er det viktig at den nye lova sikrar namna i skriftformer som best mogeleg svarar til dei munnleg overførte formene. Om eit par generasjonar vil det for mange namn vera for seint. Til slutt bør det understrekast ein gong til at stadnamnlova gjeld skrivemåten av stadnamn i offentleg bruk, t.d. på kart og offentlege vegskilt. I privat samanheng kan ein sjølvstakt skriva slik ein vil (Helleland 2004).

Det er et viktig skille mellom offentlig navnsetting og privat bruk av navn. Endringen av *Rosselandsvegen* til *Rossalandsvegen* følger dermed viktige prinsipp i loven. Adresser skal normeres til den målformen kommunen velger, og bygge på lokal uttale. ”Reglane for tildeling av adressenamn seier at ein bør byggja nye namn på eksisterande stadnamn i området” (Helleland 2010:20).

La oss gå tilbake til offisiell navnsetting i Time kommune. ”Kjørereglane for navnsetting av gater og veier” (2006) tar hensyn til kulturvernaspektet og uttrykker tydelig en vilje til å bruke stedsnavn og bevare gårdsnavn, men begrunner valget med identitet. ”Gårdsnavn og stedsnavn skal bevaras fordi namnene er kulturvernminner og bærere av lokal identitet”(Kulturminnenemnda 2006). Lov om stadnamn er ikke spesifikt uttrykt som et grunnleggende kriterium som må følges ved offisiell navnsetting.

5. 2 Bruk av stedsnavn som gatenavn

Flere eldre stedsnavn er bevart i adressenavn ved utbygging av Bryne sentrum. Ved tidlig utbygging av sentrumsområdet ble stedsnavn som var vanlige blant folk flest brukt som gatenavn. Veier som førte ut av sentrum viste til hvilken gård den førte til. Helleland viser til at et stedsnavn blir bedre bevart dess mer de har vært i bruk ”Det er større sjanse for at eit stadnamn vert vidareført når den namngjetne lokaliteten ligg nær gardstunet enn til dømes i utmarka” (Helleland 2010:19). Det kan en forstå når en tenker seg at et større område i utmarka (som har et stedsnavn gjeldende for et stort areal) skal utbygges og krever flere veinavn. Utbyggingen kan kreve flere veinavn enn det finnes stedsnavn. En løsning kan da bli at en bruker både stedsnavn og kaller opp veier og gater etter personer, tradisjoner og liknende i adressene på stedet.

Gatenavn på Bryne er en blanding av stedsnavn, personnavn og gruppenavn. Mangfoldet viser til ulike tider og trender når det gjelder gatenavnvalg. Det er derfor spennende å se endring i offisiell navnetting det siste tiåret på Bryne, der en endrer navn på gater og tar i bruk stedsnavn og navn med større kulturhistorisk verdi. Da sentrum ble utvidet på 1960 og 1970-tallet, fikk boligfeltene navn etter mønster fra andre byer. Oppkalling etter personer fra lokal og nasjonal arena og gruppenavnetting ble brukt i mange tilfeller. Det er likevel en del stedsnavn som stammer fra navn på gårdsbruk og som viser til tradisjoner og bruk av området rundt gårdene. Noen stedsnavn som er bevart som gatenavn, beskriver naturen før utbygging av stasjonsbyen.

I dette kapitlet om stedsnavn vil jeg bruke teori fra Riika Eskelinen som har undersøkt varianter av urbane navn blant beboerne i Kallio i Helsinki (Helsingfors) i Finland. Eskelinen deler inn fire funksjoner urbane stedsnavn har, den kollektive, den praktiske, den følelsesmessige og den informerende funksjonen. Studiet omfattet både offisiell og uoffisiell navnevalg i Kallio, en by som før andre verdenskrig var en industriby, men som i dag har endret karakter til en forstad til hovedstaden Helsinki, bebodd av middelklassen. Bryne har også endret karakter siden andre verdenskrig. Fra å være et handelsknutepunkt på landsbygda for levering av korn, egg og kjøtt for bøndene, til å dag å fremstå som moderne by med varer og servicetjenester, med kultursenter (nasjonalt Garborgsenter) og skolesentrum (Time og Bryne Videregående skule).

5.2.1 Stedsnavn som forteller om historie

De første bolighusene på Bryne ble bygget på Brynehaugen og veien opp dit fra torget heter *Torggata*. De gamle villaene sto i veiene *Solhøgda* og *Brynevegen* som angir retning til gården Bryne. Adressen *Eikeberget* /eie:berje/ ligger også på Brynehaugen, og det er sannsynlig å tro at stedsnavnet beskriver at det engang har vokst eiketrær på stedet. Like ved ligger veien *Ørnahaugen* som er et eldre stedsnavn, knyttet til en av de syv gravhaugene på Brynevarden (Lindanger 2004:37). Det første boligfeltet på Bryne kom i 1945 i Vardheia. Varden er en sidevei til Brynevegen og viser til en høyde.

Varde `varde` er nytta om berg og toppar der det ofte er ei steinrøys på toppen. Slike steinhaugar er gjerne vegmerke på fjellet og på sjøen: *Varden* /`va:ren/ (Særheim 2007:250).

Både *Vardmyra* og *Vardheia* er sett sammen av normert *Varden*. Varden viser til en gravhaug og ligger i en klynge av til sammen syv gravhauger. Stedet er merket på kart som fornminner, og størst av haugene er haugen som kalles Varden. Den ligger høyest av gravhaugene på Brynehaugen. ”Den er en av de største gravhaugene i kommunen med tverrmål på tjuufem meter og høyde fire meter” (Lindanger 2004: 36). *Vardheivegen* er satt sammen av *Vardheia* og endelsen – *vegen* og viser retning til *Vardheia*. *Vardheivegen* fører videre til veien *Vardmyra* som er området på nedsiden av varden. *Vardmyra* knytter det myrlendte landskapet til Varden. En lokal versjon på folkemunne er ”*Vardmyrå hans Gilef*” (Sandved, Tunglund Takle, og Idland 1987: 11). Det er en konstellasjon som knytter sammen *Varden*, myra og eier av området. Denne betegnelsen er kun brukt i muntlig form og ikke tatt i bruk i offisiell navnsetting. I offisiell navnsetting følger en loven ved at endelsen på lokaldialekt /my:rå/ har blitt normert til nynorskform *myra*, med endelsen – *a*, istedenfor dialektvarianten –*å*.

I Vardheia finner en adressene *Lyngvegen*, *Tuftene*, *Kroken* og *Svingen*. *Tuftene* viser til vernede hustufter etter tidlig bosetting for 1500 år siden. ”Attåt gravhaugar, ligg framleis tuftene, innhegningane og gjerda etter dei som streva her kring 400 -500 e. Kr.” (Lindanger 2004:35). De gamle hustuftene står urørt og er i dag vernet område som brukes til beitemark. *Lyngvegen* er et topografisk stedsnavn og beskriver området før boligutbyggingen. Lyng og myr går igjen i flere gatenavn på Bryne. *Røsslyngvegen*, *Lonarmyra*, *Foren*, *Stemmen*, *Kringlemyr* og *Myrvegen* viser at området har vært dekket av lyng og myrer før utbygging og

oppdyrking. *Kroken* og *Svingen* er navn som beskriver veinettet i byggefeltet. *Kroken* viser til innerste kroken av boligfeltet og *Svingen* beskriver helt enkelt at veien gjør en sving.

Veien *Brynelunden* gikk fra Brynegården til Vardheia. Navnet *lunden*, ble forklart av kulturvernkonsulent Reime som en planlagt park det aldri ble noe av (Reime 2009). I en studentoppgave om stedsnavn på Bryne, fortelles det at stedet også ble kalt *Abrahamslunden*, /å:bramslo:en/ etter Abraham Bryne som plantet trær i dette området (Sandved, Tungland Takle og Idland 1987:12). *Brynelunden* er også beskrevet at Magnus Jonsbråten i boka "Små vandringer på Bryne og der omkring". Området med trærne Abraham Bryne plantet blir beskrevet som en vakker park brukt til feiringer og bryllup.

Han Eilef Bryne, bonden på garden, forteller at det er far hans, Abraham, som plantet disse trærne, og det må være om lag 60 år siden.()... men da Vardheia i 1950 ble regulert til byggefelt – det første på Bryne – kom disse vekk da det også måtte bygges vei, og den åt seg opp i bærhagen (Jonsbråten 1991: 26).

Det ble lagt frem forslag om at gatenavnet *Brynelunden* skulle bli erstattet med *Tuftene* 25.04. 2010. Begrunnelsen viste til en tidligere reguleringsplan for området fra 1950 som gjaldt sentrum av Bryne. I planen er det regulert en park fra *Torggata* til det nye byggefeltet i Vardheia som aldri ble realisert. Kulturminnenemnda ønsket å flytte navnet *Brynelunden* fordi det ikke stemmer overens med dagens utbygging av området.

Denne vegen skulle gå forbi *Brynelunden*, og fekk difor dette namnet. Dette vegprosjektet vart det aldri noko av, og *Brynelunden* i Vardheia vart dermed liggjande som ein gatestubb utan samband med området som var grunnen til namnet. Nå vert den verkelege *Brynelunden* utbygd, og bør sjølvst ha førsteretten på sitt eige namn (Kulturminnenemnda 2010).

Dokumentet viser til at en har prøvd å finne en erstatning for *Brynelunden* med et stedsnavn i området, og en har hatt samtaler med tidligere grunneier Sven Th. Bryne. Det har ikke gitt resultat i et stedsnavn som kan brukes. Foreslått løsning var å bruke *Tuftene* til hovedveien til boligfeltet Vardheia. Kulturvernminnet *Tuftene* ville fått høyere status og navnet mer oppmerksomhet som sentral hovedvei. Forslaget ble ikke vedtatt. Kulturminnenemnda fikk i oppdrag å finne nytt navn på "Nye *Brynelunden*" (Time kommune 2010).

I samme området er *Kjelabrotet*, en nyere adresse fra utbygging av området i 2001. *Kjelabrotet* har fått normalisert skriftform av dialektuttalen av stedsnavnet /"kje:labrå:de/.

Veien er oppkalt etter en historisk person, Kjela-Nils. ”Kjelabrotet. Normalisert form av stadnamnet Kjelabråde. Stykket er kalla opp etter Kjela-Nils som dyrka det opp. Han reiste rundt og dyrka opp med spade og spett”(Hovudutval for kultur 2002). Jordstykket ble kalt *Kjelabrotet* etter det. ”Kjela-Nils reiste rundt i området og dyrket opp marka med spade og spett” (Sandved, Tunglund Takle, og Idland 1987: 5) *Kjelabrotet* på Bryne er oppkalt etter nydyrking og hvem som sto for arbeidet. Det er også et topografisk navn som beskriver en naturformasjon, et brot (nyno) som viser til en bratt bakke. *Kjelabrotet* er et navn som krever at en kjenner til dialektuttrykk, dyrkingsmetoder og lokale personer. Denne kulturhistorien er bevart i adressen *Kjelabrotet*. Ved siden av *Kjelabrotet* kommer adressen *Kuhagen*, et stedsnavn skrevet i normert form for dialekt / ku:hajen, ku:haien/. Dette var tidligere udyrket mark der kuene beitet. (Sandved, Tunglund Takle og Idland 1987: 12). Navnet forteller om gårdsliv og er et stedsnavn som viser nærhet til jordbruk og dyrehold.

Ved å bruke et stedsnavn som *Kuhagen*, viser en tilknytning til bondesamfunnet i offisiell navnsetting. Det gjør at en bygdeby bevarer bindeleddet til livet utenfor byen. Det gir et usnobbete og jordnært preg som sammenfaller med Eskelinens undersøkelser om den kollektive funksjonen et stedsnavn har.

The first one of the functions is the collective function. It could be illustrated by the following question: what does the usage of names tell about a speakers belonging to given regional or social groups? Various kinds of collectivity represent, for example, being a Helsinki dweller or a member of a certain age group, a group of friends or colleagues (Eskelinen 2009:352).

Kuhagen er et nyere gatenavn fra 2001, der en ser en tendens til at en henter fram eldre stedsnavn og ønsker identitetsbærende navn brukt som gatenavn. Nærhet til tidligere tids bruk av området er med og skaper et bindeledd til den jørske bondekulturen. Det lokale preget med stedsnavn og lokale personer har erstattet navn fra nasjonal arena. Den lokale tilhørigheten bryter igjennom og erstatter navn uten særpreg eller som kan knyttes til historien til stedet. Gatenavnet gir nærhet til stedets historie og fremhever stolt det lokale særpreg.

Ikke langt fra Vardheia ligger hovedvei mot nord fra sentrum, *Tinghaugvegen*. Gatenavnet viser til et eldre stedsnavn Tinghaug. Tinghaugvegen ligger i Klepp og er del av den gamle postruta. Tinghaug uttales uten – g lyd i dialekten /tinghau/.

Tinghaug, Tinghaug er ei høgd i Klepp (på Tu). Samansett av haug og nyno. Ting n. Hagen ligg like ved den gamle tingstaden Hauge, der det tidlegare vart halde både skipreide- og fjordungsting (Særheim 2007: 234).

Folk på Bryne, Re og Rossaland og området rundt, gikk trolig denne veien når de skulle til tinget og navnet viser tradisjoner i den lokale kulturarven. Fra boligfeltet i Vardheia fører en vei langs grensen til nabokommunen Klepp i nord, *Nordlysvegen*. *Nordlysvegen* fører til RV 44 og *Jærvegen*. Langs *Jærvegen* ligger boligfeltet i *Morenefaret*. *Morenefaret* er et topografisk stedsnavn og beskriver landskapet. *Morenefaret* viser til hvordan istiden påvirket landskapet ved å sette av jord, sand og grus i store jordvoller. *Jærvegen* forsetter sørover mot Shell og handlesenteret M 44.

5.2.2. *Fra Jærvegen til Jupitervegen*

Fra *Jærvegen* og opp til Reevegen ligger *Jupitervegen*, et veinavn som definitivt ikke er et lokalt stedsnavn. Alle butikker på handlesenteret M 44 har adresse *Jupitervegen*. *Jupitervegen* er et vanlig gatenavn og brukes i flere tettsteder og byer i Norge. *Nordlysvegen* i nabokommunen Klepp er eneste vei med streif av fellestrekk (verdensrommet). Dette er også et vanlig gatenavn, brukt over hele landet. *Jupitervegen* skiller seg ut blant gatenavn på Bryne. Det har ingen lokal tilhørighet og kan absolutt ikke knyttes til å ha en lokal identitetsbærende funksjon. Det er likevel et av de gatenavnene på Bryne som blir brukt mest i reklame for handel og service i området, fordi det store handlesenteret M44 bruker denne veien som postadresse. *Jupitervegen* kan være et eksempel på at gatenavn kan bli stemoderlig behandlet. Et slikt navn kan være uttrykk for en lettvinnt løsning når en trenger et veinavn. Det viser at det ikke alltid har vært fokus på identitetsbærende navnsetting, som tar på alvor at gatenavn er bærere av et meningsinnhold utover det å vise en adresse.

5.2.3 *Eldre stedsnavn*

Sør for sentrum ligger Austbø, et område med flere eldre stedsnavn som er bevart i offisiell navnsetting av gatenavn, *Gjegnet*, *Spødarbakken*, *Austbø* og *Kringlemyr*. Fra fylkesvei 44 til rundkjøringen ved Bryne stadion leder *Orreveien* inn til *Linevegen*. *Orrevegen* viser retning til nabobygda og tettstedet Orre som ligger vest for Bryne. *Linevegen* begynner ved *Orrevegen* og leder sørover i retning mot gården Line, men leder ikke fram dit, men slutter ved *Austbøvegen*. Det veinavnet kan dermed være misvisende og skape forvirring i like stor grad som det ble argumentert at *Herikstadvegen* (2010) var et misvisende navn.

Kringlemyr uttales /"kringlemyr:å/. Det er mulig å prøve å tolke stedsnavnet i lys av et annet stedsnavn og jeg viser til tolking av stedsnavnet *Kringeland*:

Kringeland /"kringelan/. Matrikkelgard i Tysvær (tidl. Skjold), *Kringelandt*, *Klingelandt* 1563, *Krinngelannd* 1567. Etterleddet er *-land*. Førelleddet er tolka som gno. *kringla* f. "krins, ring", vel med bakgrunn i ein avrunda terrengformasjon (Særheim 2007:213).

På grunn av utbygging er det vanskelig å avgjøre om området hadde en avrundet formasjon i nærheten av en myr. *Kringlemyr* ligger lavt i terrenget, men området har vært ubyggt siden 1970. Navnet *Kringlemyr* er sannsynligvis et eldre navn og en benevning som har vært i bruk blant folk i området som beskriver naturen før utbygging.

Like ved *Kringlemyr* ligger adressen *Spødarbakken*. *Spødarbakken* er også et eldre stedsnavn, sannsynligvis kommer navnet fra norrønt språk. *Spød-* kan ha sammenheng med det gammelnorsk ordet *spjot*, for et spyd. Det er derfor grunn til å tro at *Spødarbakken* kan vise til en bakke formet som et spyd. Språklige endring skyldes vokalen *-o* blir påvirket av *j* til mer fremre uttale til *-ø* i dialekt fra *spjot* til /spøt/. Forklaringen på hva *Spødarbakken* viser til er sett i lys av et likelydende stedsnavn i Rogaland fylke, *Spødavoll* i Bjerkreim.

Spødavoll /"spø:davåd,l/. Matrikkelgard i Bjerkreim. Spødervold 1668. Vel gno. * *Spjótavollr*³, samansett av *voll-eng*, *grasmark* og gno. *Spjot* n. `spyd`, med bakgrunn i forma til ein terrengformasjon (teig, fjell e.l.)(Særheim 2007: 213).

Spødarbakken kan vise til en terrengformasjon i området, trolig et avlangt beitestykke. Når en ser på landskapet ved *Spødarbakken*, kan en tenke seg at bakken var smal som et spyd, eller et beitestykke som strekker seg bortover som et spyd. Det er lite igjen av geologiske merker etter utbyggingen. I en samtale (2009) med kulturvernkonsulent Sigbjørn Reime i Time kommune forteller han at om et sagn om at konene pleide å møtes ved en stein i bakken for å snakke sammen og strikke. Å *strikke* er på lokal dialekt å /spøda/. Det foreligger lite dokumentasjon om dette spesifikke stedsnavnets bakgrunn, men stedsnavnet er tatt vare på og brukt i offisiell navnsetting som gatenavn.

³ Skal være norrøn o – teknisk svikt, pc får ikke fram symbolet

Navnet *Spødarbakken* har blitt tolket svært bokstavelig ved navnsetting av en barnehage i området. *Spødarbakken* barnehage har garnnøste og strikkepinner i sin logo. Det viser til det lokale sagnet om konene som møttes ved *Spødarsteinen* for drøs og strikking om kveldene etter gårdsarbeid og husarbeid var ferdig. I tilknytning til *Spødarbakken* lå veien *Gjegnet* som i senere tid ble endret til Ola Barkveds veg. *Gjegnet* kommer fra ordet *gjejn*, som betyr en kort snarvei. *Gjegnet* er et eldre dialektuttrykk som ikke brukes av den yngre generasjonen. Gatenavnet *Gjegnet* brukt i nabokommunen Hå, på Vigrestad.

At navnet *Gjegnet* ble skiftet ut på Bryne, viser en verdivekting fra kommunen. Her har prinsippet om å bevare et eldre stedsnavn måtte vike for navneoppkalling etter en lokal kulturperson. Ola Barkved bodde i gaten *Gjegnet*. Han var en sentral person som kulturformidler og lærer på *Bryne barneskule*. En av konklusjonene Eskelinen kom fram til i sine undersøkelser om funksjonen navn har, var at en bruker navn etter hvem en vil vise tilhørighet til: ”with using certain names we can express our belonging to regional or social groups” (Eskelinen 2009: 354). *Bryne barneskule* har nå adresse *Ola Barkveds gate*. Slik passer det fint at han får en gate oppkalt etter seg i nærheten av der han hadde sitt arbeid og sitt virke og at han hadde en naturlig tilknytning til stedet. Mer om oppkalling av gater etter personer i kapittel 6. I det kapitlet vil jeg også vise til at det kan være problematisk å kalle opp gater etter personer av flere grunner. I dette tilfellet har det blitt vurdert at oppkalling etter person skal erstatte et eldre stedsnavn som karakteriserer utseende og bruk av veien som viser til en kjapp snarvei. Det stedsnavnet var også er en språklig kilde til eldre tider.

Like ved *Gjegnet*, *Spødarbakken*, *Kringlemyr* og *Austbø* er stedsnavnet *Kolheia* bevart som gatenavn. *Kolheia* var tidligere husmannsplass under gården Re. I *Kolheia* har arkeologer funnet rester av fornminner og gravhauger. ”De tre gravhaugene har ulike navn, den nordligste har navnet Kongshaug, også kalla Kolhaug og Haraldshaug og Rundhaug” (Lindanger 2004: 521). Lindanger utdyper funnet og kommer tilbake til navnet *Kolheia*: ”Det er tre gravhauger fra førkristen tid, fra bronsealderen. Den nordligste gav husmannsplassen navn” (Lindanger 2004: 533). Forstavelsen *Kol-* er brukt til å navnsatte de andre veiene i området og skaper en helhetlig navnebruk i adressen i området med *Kolheivegen*, *Kolhaug* og *Kolheibrotet*. *Kolheibrotet* er et topografisk stedsnavn som beskriver naturformasjonen, en bratt bakke opp mot *Kolheia*. /ˈbråde:/ er dialekt for bratt bakke.

Heiakråvegen er en vei i utbygd boligstrøk oppkalt etter gården /Heiakrå:å/ Heiakrånå/, et gårdsbruk som var husmannsplass fram til 1870 under Rossalandsgården. Det var selvstendig gårdsbruk fram til 1950. ”Time kommune kjøpte gården og la den til salgs som tomter i 1975” (Lindanger 2004: 432). § 8 i Lov om stadnamn (nyno.)lyder:

Skrivemåte av gardsnamn og bruksnamn som språkleg og geografisk fell saman med nedervde stadnamn , eller med andre stadnamn som etter reglane i denne lova eller andre lover og forskrifter skal brukast av det offentlege (§ 8, Lov om stadnamn 1980).

Det er samsvar mellom loven og offisiell navnssetting med bruk av navnet *Heiakråvegen*. Bruksnavnet *Heiakrå* har beholdt dialektform endelse – å, i bestemt form, substantiv, hunnkjønn. Veien som går til bruket *Heiakrå* har satt til endelse – *vegen* for å angi retning.

Ved utbygging på 1960 tallet ble bruket *Nubben* delt opp i tomter og et nytt boligfelt på østsiden av sentrum. *Nubben* uttales med o- lyd: /noben/ i dialekten, men normeres med vokalen u til *Nubben*. ”Nubben /noben/. Gardsbruk i Time (under Håland). Bestemt form av nyno. *nubbe* m., brukt om ei lita høgd” (Særheim 2007:170). *Nubbe* betyr liten og beskriver den høyden bruket låg på. Ved siden av *Nubben* ble det utbygd et nytt byggefelt i 1980 som fikk navnet *Storenubben* /*storanobben*/. *Storenubben* viser til utvidelse av boligfeltet i tilknytning til *Nubben*. Navnet viser til det omkringliggende området i tilknytning til det gamle gårdsnavnet *Nubben*. I normert form har dialektuttrykket *stora*– med a, fått endelsen *store*-. Det er avstand mellom muntlig uttale av ordet og skriftlig versjon. Det er en måte å bruke /*stora* -/ i dialekten som viser til det omkringliggende området rundt et bruk.

Det er en betegnelse som i dette tilfellet kan virke forvirrende om en leser ordet bokstavelig, fordi *Storenubben* betyr i direkte oversettelse ”*Store- liten*”. Men ved å knytte gatenavnet *Storenubben* til *Nubben* forklarer det at det er området rundt *Nubben* en mener. *Nubbe*-betegnelsen skaperlikelydende navn på gateadresser i området som kan gjøre det enklere å finne frem til stedet. Mer om gruppenavnsetting i kapittel 7. Et annet eldre stedsnavn er *Foren* som ligger like ved *Nubben*. *Foren* er dialekt og en topografisk beskrivelse av stedet. ”Foren /fo:ren/. Gardsbruk, bl.a. i Sola (tidl. Håland under Skadberg). Bestemt form av *for(d)* `blautlende med bekk` ”(Særheim 2007:67).

Foren, Nubben, Kjeldevegen, Heiakråvegen forteller om stedet og bruken av stedet.

Stedsnavn og dialektbetegnelser er identitetsbærende ord fordi de forteller historier om stedet som ble til byen Bryne og fremhever den lokale dialekten og det særegne ved stedet.

Dokumentet ”Retningslinjer for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar” fra 2007 viser at en i de siste år har tatt hensyn til hva stedet kalles på folkemunne samtidig som en arbeider for å bevare gårdsnavn og stedsnavn i samsvar med forskrift til Lov om stadnamn. For å ta vare på lokal identitet vil en overføre gårdsnavn og stedsnavn som levende kulturvernminner i gatenavn. Det er en markant utvikling at en i større grad velger stedsnavn og gårdsnavn i offisiell navnssetting og en ser det tydelig ved utbyggingen av *Norheimsfeltet* og *Kvålefeltet* i 2005. Norheim og Kvåle var store gårder som har blitt boligfelt. Kvåle er et eldre stedsnavn og gårdsnavn og navnet viser til en høyde.

Kvåle /kvå:le/. Matrikelgard i Eigersund (tidl. Helleland), *Quall* 1567, 1616. Gno. **Hváll*, i dativ * *Hváli*, som notidsforma er utvikla av. Gno. *hváll* m. er sideform til *hóll* n, `hol, låg rund jordhaug`; Kvål, *hol* m. Same namnet førekjem på Norheim i Time, skrive *Quallen* i1668, *Qualand* 1723; der det er registrert gårdsbusetnad så tidleg som i yngre steinalder (Særheim 2007:139).

I dette boligfeltet er stedsnavnet og gårdsnavnet brukt som gruppenavn (se også kapitel 7). Kvåle- er første ledd og en har satt til forskjellige endelser: *Kvålevegen, Kvåletunet, Søre Kvålsvegen, Kvålebakken* og *Kvålsberget*. Valg av gruppenavn i adresser skaper navnelikhet i området i tråd med kulturminnenemndas kjøreregler fra 2006. Navna viser også at en har brukt navnet på gården og satt til beskrivelse av landskapet i *Kvålebakken* og *Kvålsberget* uten å kjenne til den opprinnelige betydningen av navnet *Kvål*, som betyr liten høyde. Det er dobbel betegnelse å skrive *Kvålebakken* som vil bety ”bakke-bakken”. Stedsnavnet Kvåle er et verdifullt kulturvernminne både språklig og historisk fordi det inneholder en eldre betegnelse for haug som er gått ut av bruk i dialekten

Før utbygging av *Kvålefeltet* ble området undersøkt med en arkeologisk utgraving og det ble gjort funn av hustuffer fra bronsealderen. Detaljer om funnene er beskrevet i Time gard og ætt bind 3, fra 2008. ”Det var busetnad på Kvåle heilt tilbake til 1900 før Kristus. Det vil seia ved overgangen frå yngre steinalder til bronsealder”(Lindanger 2008:188). Ved navnssetting av veiene i området ønsket kommunen å fremheve stedets historie og minne om tidlig bosetting med navnet *Steinaldervegen*. Begrunnelse for å velge *Steinaldervegen* foran

bruksnavnet *Yggard* var at både *Ødegård (Yggard)* er et vanlig navn i hele landet, både som gårdsnavn og etternavn. Men det er ingen andre ødegårdsnavn i offisiell navnsetting i Bryneområdet. Både *Ødegård/Audegard* viser til byllepesten Svartedaudens herjinger på 1350 tallet som gjorde at mange døde, og bruk ble lagt øde. Navn med forstaving *øde* - eller *aude* – ble et ganske vanlig navn over hele landet både på bruk og som familienavn etter Svartedauden. I denne saken har kulturminnenemnda valgt å bruke *Steinaldervegen* for å fremheve de arkeologiske funnene framfor det stedsnavnet og dialektordet for ødegård som er kjent blant folk.

På folkemunne er stedet kjent som /Yggard/ (Ødegård). Argumentene for å velge *Steinaldervegen* er at navnene *Øygard* og *Yggard* er vanlege navn og i bruk flere andre steder. Nemnda konkluderer med at de vil ”kreditere” funnet av steinalderbosettingen på stedet” (Hovudutval for kultur 2002).

Beslutningen er vurdert, og en har tatt et valg der en historisk epoke skal fremheves. Argumentasjon for ikke å bruke stedsnavnet i offisiell navnsetting er at de ønsker å kreditere funn fra steinalderen og fremheve deler av stedets historie. Stedet er kjent på folkemunne som /Yggard/ og vedtaket følger ikke nemndas egne prinsipper om å ta vare på lokale stedsnavn. *Steinaldervegen* er et konstruert gatenavn som ikke har lokalt særpreg i dialekt eller innhold. Det er et fellesnavn og viser ikke til noen konkrete arkeologiske funn. I dette tilfellet er tidsalderen veien viser til problematisk siden de arkeologiske utgravingene i området knytter bosettingen til bronsealder. *Steinaldervegen* er som historisk minne misvisende og fyller ikke den hensikt det var tiltenkt som kulturhistorisk markør.

Ved utbygging av Eivindsholen i 2009/2010 ble bruksnavnet *Eivindsholen* brukt som veinavn. Like ved ligger *Eivindsholsvegen* som før ledet inn til gården Eivindsholen. For å regulere trafikken etter ny utbygging, ble denne veien stengt av for innkjøring til gården. Stedsnavnet er bevart i veinavnet. To likelydene veier som ligger så nært geografisk til hverandre kan føre til at det blir forvirrende å orientere seg. *Eivindsholsvegen* angir retning til Eivindsholen, men fører ikke fram til gården. For å komme til Eivindsholen må en først følge *Kong Håkons veg* som leder til veien *Eivindsholen*. I dette tilfellet har grunneier Arnt Taksdal ytret ønske om å beholde gårdsnavnet *Eivindsholen* som veinavn. *Eivindsholen* fører inn til det gamle gårdstunet, der en har lagt om gårdsdriften til barnehage med navn *Eivindsholen barnehage*.

Ved gården ligger en akebakke som er svært populær blant barn og voksne når snøen legger seg på Bryne. Akebakken er også kjent som *Sukkertoppen* blant folk på Bryne. Halve *Sukkertoppen* er fredet grøntområde, mot sør bygges det ut nye boliger. *Sukkertoppen* er ikke brukt i offisiell navnsetting, men er likevel et navn som brukes blant folk som har vokst opp på Bryne. Portugisisk for Sukkertoppen er *Pão de Açúcar*, og viser til et fjell i Rio de Janeiro i Brasil. I Møre og Romsdal og på Svalbard har de også fjell som kalles Sukkertoppen. Eivindsholen kan ikke måle seg med disse fjellene og det er en form for tøysete karnevalisering. Bruken av navnet skiller likevel mellom de som kjenner Bryne godt og de som kun kjenner stedet etter offisiell navngiving.

Fra utsiktspunktet på toppen av Eivindsholen ser en ned mot *Rudlå* og *Langholen* i sør. Nye veinavn i området er *Langholvegen*, *Myravegen* og *Markavegen*. Det er stedsnavn som beskriver naturen og bruk av området før utbygging. I samme området, men tilhørende nabogården *Kvåle* og *Kvålefeltet*, ligger adressen *Knappholen* som beskriver en morenerygg mot vest. Ved utbygging av tidligere utmark er stedsnavn og naturnavn brukt i offisiell navnsetting, særlig det siste tiåret. Det er i samsvar med prinsippene for navnsetting ”Namn ein vel kan vera lokale og gamle folkemunnestadnamn” (Kulturminnenemnda 2007).

Nye gatenavn på Eivindsholen er begrunnet ut fra samtale med grunneier og hans familie. Det er spesifisert i offisiell saksgang at en har valgt navn som har vært brukt i en mannsalder på gården. ”Taksdal har i samtale kome med forlag til namn på dei nye vegane. Dei er som før basert på gamle bruksnamn” (Meling 2010). Saksgangen om å samle inn stedsnavn som har vært i bruk på folkemunne ved at en snakker med eldre folk, eller med folk som har kunnskap om stedet. Prinsippet er at eldre stedsnavn skal velges foran yngre navn. ”Ein bør helst velja gamle namn. Identitetsbærande namn vil vera ein ressurs for staden”(Kulturminnenemnda 2007). Valget er begrunnet ut argumentet om identitet er en ressurs for stedet. Se også vedlegg 1. Her har en beholdt grunneiers benevnelser og stedsnavn og tatt vare på dem som historiske kilder i offisiell navnsetting

5.2.4 Gatnavn uten tilknytning til stedsnavn

Ved utbygging av *Auglendsfeltet* på fra 1946 - 1960 tallet ” tok Auglend for alvor til å merka naboskapet til den veksande brynebyen” (Lindanger 2006: 472). *Auglendsvegen* viser retning til Auglendsgården som ligger ved Eivindsholstjørnet. I enden av Eivindsholstjørnet ligger veien *Stemmen*, ”av stemma verb ”stansa (vatn)” er nytta om oppdemt vatn (til tresking), (Særheim 2007: 219). Ved *Stemmen* ligger *Tjødnavegen*, *Tverrvegen*, *Olavegen*, *Elisberget*, *Kringsjå*, *Austre Ring* og *Vestre Ring*. Navnsetting i området kom i forbindelse med utbygging på 1970- tallet. *Vestre Ring* og *Austre Ring* og forklarar retning og form på veien. Det samme er tilfellet med *Vestervegen* som angir retning ut av sentrumsområdet. På industriområdet Håland har en brukt *Håland Aust* og *Håland Vest* for å vise beliggenhet øst eller vest for jernbanelinja som deler industriområdet i to uten tilknytning til opprinnelige stedsnavn i området.

Boligfeltet på *Elisberget* ble utbygget fra 1960. Her ble det ikke tatt hensyn til lokale stedsnavn eller bruksnavn ved offisiell navnsetting. Et eksempel er bruk 16 som hadde navnet */Auglendsbråd:e/*. Det viser tilhørighet til Auglendsgården og viser til naturformasjon og er både et gårdsnavn og et topografisk stedsnavn. Veien fikk gatenavnet *Fridtjof Nansens veg*. Dette gatenavnet ble endret til *Elisberget* i 2007 etter ønske fra en av beboerne om å bevare stedsnavn i området. Hele høydedraget ble kalt Elisberget av den eldre generasjonen på folkemunne. Derfor valgte kommunen å navnsatte hovedveien inn til byggefeltet fra *Hognestadvegen* til navnet *Elisberget*. Før navneendringen sendte kommunen ut et spørreskjema til beboerne i gata der de kunne krysse av for hvilket navn de ønsket på gaten. I spørreskjemaet redegjorde kulturvernkonsulent Reime for hvorfor navneskiftet var aktuelt ⁴. Dokumentet redegjør for kulturvernspunktet og uttrykker at det er viktig å ta vare på identitetsbærende stedsnavn.

Ved Elisberget er det flere registrerte bruksnavn som beskriver topografien i området. En del av bruksnavnene er ikke stedsnavn som er unike, de viser til retning, vær og vind og beskriver landskapet. Bruk nr 23 har dialektordet *Solhalle*, */sol`hadle/* som viser til en bakkeskråning der sola skinner. ”Hall n., jf. Gno. Háll f. `helling` er nytta om bakkeskråning: Hallet */`hadle/*”(Særheim 2007: 87). Nærbø i nabokommunen Hå, bruker dialekt i et liknende gatenavn: *Roskhallet*. Bruksnavnene beskriver naturen og beliggenheten til brukene som ligger i en

⁴ Vedlegg 2 Førespurnad om namneendring – Fritjof Nansens veg, 2007. ArkivsakID 05/1024-16. Sigbjørn Reime Landbruk, miljø og kulturvern

skråning: *Brattebø* og *Brattland*. Bruket *Livdakrai* viser til at det ligger i en krok av terrenget der det er livd for vinden.

Andre bruksnavn som karakteriserer fugleliv og terrenget er *Frameggen*, *Djupeng* og *Heigreli*. I tidligere *Fritjof Nansen veg*, (*Elisberget*) var bruksnavna *Arkjå*, *Engja* og *Haugen* som beskriver landskapet (Waula 2006: 474-507). Men ingen av disse bruksnavnene er brukt som grunnlag for gatenavn selv om de karakteriserer landskapet og har et særpreg med dialekt i ordtilfanget. Tidstypiske gatenavn som ble valgt på 1960-tallet i området ble *Kringsjå*, *Bakkevegen*, *Flintmakervegen*, *Jonsokvegen*, *Erling Skjalgssons veg*, *Fridtjof Nansensveg*, *Røsslyngveien* og *Nordberget*.

Veien *Kringsjå* er på toppen av Elisberget med panoramautsikt over Bryne i alle himmelretninger. *Kringsjå* er ikke et lokalt stedsnavn. De ulike leddene i ordet *Kringsjå* kan omstokkes til ”sjå seg i kring”. Dialekt for et sted som *Kringsjå* ville vært en *varde*, en *haug*, ei *rudla* eller en *hol*, eller *leite* som betyr *utsyn*.. Ordet forklares i nynorsk ordbok ”*vidt utsyn frå ein høg stad; panorama*”. Gatenavnet *Kringsjå* er brukt flere steder i landet og en finner navnet *Kringsjå* i bydelen Laksevåg i Bergen, ved Sognsvann i Oslo, i Vennesla, i Kristiansund og i Fredrikstad. En finner også *Kringsjåvegen* i nabokommunen Klepp på Haugabakka. Fra Haugabakka har en utsikt til havet i vest. Utbygging av området er på 1960- og 1970-tallet og før Lov om stadnamn fra 1980. Navnsetting av gater på Bryne ble gjort etter forbilder fra andre byer. Det lokale preget er fraværende i offisiell navnsetting i denne perioden. Det viser seg også i gruppenavnsetting ved utbygging av Rossaland i samme tidsperiode.

Ved *Geilateien* som betyr teigen der de slapp ut dyra til beiting og er et lokalt navn på området, på toppen av *Kringsjå*, har en funnet en stein fra bronsealderen med syv skålgroper. ”I dei ofra dei blod eller smør for gode avlingar og ein fruktbar buskap” (Lindanger 2006: 425). Funnet viser at det har vært bosetting i området. Dersom gatene skulle navnettes i dag ville en trolig satt andre navn på gatene som framhevet historien mer tydelig. Fra bakkekammen har en utsikt over hele Bryne i alle retninger og betegnelsen *Kringsjå* ble valgt i 1960 foran lokale kulturvernminner og stedsnavn. Det er likevel et navn som passer for å skape bindeledd mellom historie og gatenavn med veien som ligger på nordsiden av *Kringsjå* som har fått navnet *Flintmakervegen*. Det kan vise til et funn av flintdolker på Auglendsgården. En av flintdolkene ble funnet ved Eivindsholstjørna som ligger på sørsiden

av berget *Kringsjø*. *Flintmakervegen* indikerer at det har bodd folk i området som har spesialisert seg på flintarbeid, selv om det er lite av denne bergtypen i området.

Dei fyrste må ha kome hit for minst 8000 år sidan. Og det var bufaste folk her for kring 4000 år sidan. Dei fyrste spora er fem pilspissar og flint frå vestbreidda av Eivindstjørna og frå Elisberget frå den tida då tjukke skogar dominerte breddene av vatnet (Lindanger 2006: 452).

Flintmakarvegen er et konstruert navn som gir assosiasjoner til steinaldertid og navnet viser til flintdolkene som er funnet i området. Det dokumenterer ikke om det virkelig var en flintmaker som holdt til i området selv om navnet knytter tidligere tiders arbeidsmetoder til stedet. I *Flintmakervegen* er det flere bruksnavn som beskriver området: *Bråtet*, *Nordsyn*, *Nordtun* og *Nordhell*. Navnet *Flintmakarvegen* passer sammen med *Kringsjø* og *Erling Skjalgssons veg* fordi begge navna minner om eldre tider. Erling Skjalgsson var en mektig vikinghøvding på Sola uten særlig tilknytning til Bryne eller området på Elisberget. Selv om navna ikke utgjør en tradisjonell gruppenavngiving, har de en samlet funksjon slik Eskelinen uttrykker det om navn i Helsinki.

With using of names, we express our attitudes towards a place, the image of it or the inhabitants of it. The place names include information about the features of the place or the motives of the name giver. When using names, we forward this information (Eskelinen 2009:345).

Fellestrekk er minner om eldre tider, både steinalder og vikingtid. Det knytter gatenavna til gravhaugene på toppen av Elisberget. Til sammen vekker gatenavna assosiasjoner til et historisk tema; vikingkongen, gammelnorsk uttrykket for utsikt, *kringsjø*, (ikke jærsk dialekt) og flintmakeren (som ingen kan bevise bodde på Elisberget). Utbygging i dette området er fra 1950-tallet til 1970-tallet. Det var før Lov om stadnamn (1990), og før byutviklingsprosjektet (2001), som skulle framheve stedets særtrekk for å fremheve den lokale identiteten.

Et nyere navn bryter med navna fra eldste tider. Den kristne tradisjonen om å feire jonsok vises i *Jonsokvegen*, som fører tvers over Elisberget. Før gikk veien over Elisberget og ned mot Eivindsholstjørnet, men er i dag delt i to ved *Elisberget*. Trafikken er stengt og det er murt opp trapper for gjennomgang til *Tjødnavegen*. *Jonsokvegen* førte til Jonsokplassen ved Eivindsholstjørna der folk i nabolaget tilhørende *Auglendfeltet* og *Elisberget* fortsatt pleier å samle seg for jonsokfeiring med stort jonsokbål.

Utbyggingen kan føre til omforming av landskapet og naturen som er karakterisert i stedsnavnet. Stedsnavn er et levende materiale. I forbindelse med forslag til nye navn på *Eivindsholen* i 2007 ble *Rudlå* og *Langholen* valgt med begrunnelse om å ta vare på identitet

Rådmannen finn at dei innkomne forslaga og grunngjevingane for dei er gode og forståelege. Gamle stadnamn er ein del av identiteten og kulturen vår som det er viktig å føre vidare. Ein vil difor gå inn for at dei føreslegne namna vert tekne i bruk (Edland 2007). Se vedlegg 3 ”Endringar av gatenamn i Bryne Sentrum”.

For å ta vare på stedsnavn må de nedskrives og tidligere tiders bruk av dem dokumenteres. Det er en kommunal oppgave å føre arkiv over lokale stedsnavn og bruke dem i offisiell navnsetting etter Lov om stadnamn. Dette prinsippet har blitt fulgt i offisiell navnsetting i Time kommune, men med unntak av oppkalling etter lokale personer som vil bli utfyllende presentert i kapitel seks.

Ønsket om å fremme lokal identitet på Bryne har hatt ulike utfall. I tilfellet der bruket *Yggard* fikk gatenavnet *Steinaldervegen*, har ønsket om å vise til eldre bosetting gått foran prinsippet om vern og bruk av stedsnavn. Prinsippet om å bevare stedsnavn varierer etter hvordan Kulturminnenemnda argumenterer frem hva som gir mest identitetsfølelse. Det viser eksempelet der *Gjegnet* ble omdøpt til *Ola Barkveds veg* for å ære en lokal kulturperson. Det omvendte skjedde i saken der en satte inn stedsnavnet *Elisberget*, som erstattet oppkalling etter person fra nasjonal arena med *Fridtjof Nansens veg*. *Brynelunden*, ville en erstatte med *Tuftene* for å vise til eldre bosetting som har høyere kulturell status, men forslaget ble ikke vedtatt. Mangfoldet viser til ulike tider og trender når det gjelder gatenavsvalg. Det siste tiåret har endret retning i navnsetting til å ta i bruk stedsnavn og navn med større kulturhistorisk innhold. Hovedargumentet som går igjen er likevel ikke prinsippet om å følge Lov om stadnamn. Argumentasjonen viser at en søker det som fremmer kollektiv identitet og gjøre det som føles ”rett og naturlig” etter ”*Kjøreregler for navnsetting*” (2006) og ”*Retningslinjer for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar*” (2007). Se vedlegg 1. Den offisielle navnsetting kan knyttes til byutviklingsprosjektet som ønsker å skape en profil for Bryne. Profilen skal framheve det særegne, historien, personer, industri og vise fram stedet. Dermed har en fått økt interesse for lokalhistorie og fokus på det som er det lokale framfor det nasjonale.

5.3 Dialekt i gatenavn

Urbane navn og offisiell navnsetting skal i tillegg til å følge Lov om stadnamn, vise fram byens kulturelle identitet ved å bruke det som særpreger byen i lokalt språk og historie.

Faglitteratur om bruk av dialekt i offentlig navnsetting viser til målreising på 1970 tallet.

Som følgje av dialektrørsla tidleg i 1970-åra og den auka forståinga for tilhøvet mellom stadnamn og lokal identitet, dessutan intensjonen om å basera urban namngjeving på eksisterande stadnamn, har fleire element frå det lokale målføret blitt tekne inn i dei offisielle namna i Stavanger og Sandnes dei siste 20–25 åra (Særheim 2007:78)

Kommunene Klepp, Time og Hå er nabokommuner til Stavanger og Sandnes. De større byene Sandnes og Stavanger er naturlige forbilder for de mindre stasjonsbyene utover Jæren også når det gjelder navnsetting. Både Klepp og Time kommune følger normering i større grad enn Hå kommune. I Hå kommune skiller tettstedet Vigrestad seg ut ved å beholde dialekt, men har korrekt nynorsk normering i endelse – *gata*, for eksempel *Nordra Subagata* og *Søra Subagata*. Dialektformen /*ˈsø:ra*/ viser til ”den sørlige”. *Nordra* er en mer moderne variant av /*ˈnø:ra*/ eller /*nørdra*/ som også brukes for å vise til ”den nordlige”. I Hå kommune er det inkonsekvens i stor grad og tilfeldig veksling mellom målform og dialekt. Eksempelet med endelse - *å* istedenfor – *a* ble gitt av Særheim.

In some cases the same word has even got different endings (spellings) in different names: *Roskliå* – *Bølia* (li), *Bjorhaugslettå* – *Rosksletta* (slett(e) plain) all of them from Hå (Særheim 2008:18).

Hå kommune har på Vigrestad gater som stort sett ender på –*gata*, men det er ikke konsekvent gjennomført med stedsnavn fra naturen –*myrå* eller –*grønå*. Det kommer til syne med gatene: *Litlagrønå*, *Leirmyrå* og *Tuemyrå* som har endelse -*å* istedenfor nynorsk normert endelse –*a*. Et trekk ved navnsettingen i Hå kommune er at en har brukt navn med karakteristiske trekk fra dialekten for å fremheve det lokale preget, selv om det skaper avvik fra normert nynorsk.

En kan stille spørsmål ved om tanken bak navnsettingen i Hå kommune er at den særegen dialektuttalen forsvinner ved normering av stedsnavn? Et annet eksempel er *Trøskjeløhagen* som viser til å treske korn. Å treske blir uttalt å /*ˈtrøsjə*/. *Trøskjeløhagen* viser til at en tresket korn i en låve i hagen. I dette tilfellet har en beholdt det særegne ved den lokale dialekten.

Dermed har dialekt fått status som kulturvernminne og en beholder det muntlige preget i offisiell navnsetting uten å normere stedsnavnet.

I Klepp kommune har en brukt mindre dialekt i offisiell navnsetting. Det er heller ingen endelse av gate i Kleppe sentrum eller i byggefeltet i Verdalen. De fleste veiene ender på – *vegen, bakke, hallet, brotet* eller *myra*. Unntaket er *Kjelvene*, som er et jærsk uttrykk for jordstykker det blir dyrket eller beitet på. Et annet uttrykk er *Kjengaren*. ”Kjengar m. er nytta om tidlegare lagringsstader for høy, korn o.a. kalla ”*Kjengaren/ (Jæren, Kvitsøy*” (Særheim 2007:124). Både Klepp- og Time kommune følger normering i større grad enn Hå kommune. Navn på veier og gater kan vekke nysgjerrighet for ord, navn og vise fram det lokale språket. ”Dette er og med på å gje eit særpreg til gate- og vegnamna, som del av den lokale kulturhistoria, og uttrykk for røtene og identiteten til folk som bur der” (Særheim 2007:80). Videre vil jeg se på bruk av dialektuttrykk og bevaring av stedsnavn i dialektform i Time kommune.

5.3.1. Dialekt i offentlig navnsetting

På Bryne har en brukt noen få stedsnavn som karakteriserer stedet i dialektform. Et lite stykke sør for sentrum ligger et lite høydedrag kalt *Nubben* som er brukt i offisiell navnsetting og *Storenubben* viser til området rundt *Nubben*. Dialektordet *Foren* viser til ”blautlende med bekk”(Særheim 2007: 67). *Stemmen* i enden av Eivindsholstjørnet viser til arbeidsmetoden å stemme opp vann, ”Stem m. (av stemma vb. `stansa (vatn)` er nytta om oppstemt vatn (til tresking): stemmen” (Særheim 2007: 219). *Floen* viser også til vann og kommer fra ”floe m., gno fløi m. utviding av vasslaup` er nytta om grunne vasspyttar som står att etter periodar med flaumregn (om hausten): Floen /”*flo:en/*. (Særheim 2007:63). *Ola Barkveds veg* erstattet *Gjegnet*, et gammelnorsk ord for snarvei. *Rudlå* ved Eivindsholen viser til en høyde med steiner i en haug på toppen. ”Rulle (rudle) f., som språkleg heng saman med verbet rulla, er nytta om rund haug: Rudla (Rulla)”*rodlå/* (Særheim 2007: 189).

Gjeldende målform i Time kommune er nynorsk. Kommunen fastsetter normering av stedsnavn. I § 5, ledd d, viser Lov om stadnamn, til at kommunen skal gjøre vedtak om skrivemåten i offisiell navnsetting. Kommunen kan fastsette forskrifter for å normere stedsnavn likt slik at det blir enhet i navnetilfanget i et geografisk område.

Adresser og namn på tettstader, grender, kommunale gater, vegar, torg, bydelar, bustadfelt, anlegg og liknande (...)

Det kan gjerast samlevedtak for skriftforma av eit namneledd innanfor same administrative område (Lov om Stadnamn, § 5,d. 1990).

Prinsippet er fulgt i stor grad. Det er brukt lik normering av dialektordet *hol*, en liten bakke, i alle *hol-endelsene* i gate- og veinavn i kommunen, for eksempel *Reeholen*, *Langholsvegen*, *Knappholen*, *Eivindsholsvegen* og *Eivindsholen*.

Normering til nynorsk er i samsvar med Lov om stadnamn (nyno.), som er tydelig på at stedsnavn skal normeres til gjeldende rettskriving nynorsk eller bokmål. Andre trekk ved dialekten er – å i bestemt form entall av hunkjønnsord som for eksempel /*solå*, /*jentå*, /*myrå*, /*gadå*, /*heiå*, /*markå*, /*elvå*/. I offisiell navnsetting får feminine substantiv, bestemt form entall, *a*-endelse etter normert nynorsk. Dialekt for *gate* er /*ei ga:da*/ eller /*ga:då*/. Alle *gate*-endelser i sentrum er skriftnormert til *-gata*. Skriftnormering til nynorsk er gjennomført til *Skulegata*, *Elvegata* og *Smiegata* og ikke den lokale jørske uttalen av gatene /*Skulega:då*, /*Elvega:då* og /*Smiega:då*/. Den samme skriftnormeringen gjelder for stedsnavna /*Breimyrå*/ og /*Vardmyrå*/ som er skriftnormert til *Breimyra* og *Vardmyra*. *Torget* er normert til intetkjønn, men uttales i dialekt som et hunkjønnsord /*tårjå*/.

Normering gir mulighet for å bruke dialekt i offentlig navnsetting ved myke konsonanter, for eksempel kan *-g* erstatte *-k*. Det er ikke brukt i Time kommune, der normeringen følger rettskriving til nynorsk. /*røyrvigå*/ uttales med myk konsonant i dialekt /*vi:g*/ og med hunkjønnsending – å. Navnet har blitt normert til *Røyrvika*.

Gatenavnet *Tjødnavegen* er nevnt spesifikt i retningslinjer for fastsetting av navn, under punkt tre om å ta vare på lokale stedsnavn.

Ein bør helst velja gamle namn, men truleg normalisera stavemåten (Kvernvegen), med mindre dialektforma er den einaste naturlege (Tjødnavegen). Identitetsbærande namn vil vera ein ressurs for staden (Kulturminnenemnda 2007).

Argumentet om å holde på det som skaper identitet får høy status. Et dialekttrekk er bruk av *-dn* for *-rn* i *Tjødnavegen*, der nynorsk normering ville vært *Tjørnavegen*. Tjernet ligger innenfor de eldre grensene til Auglendsgården og ble kalt *Auglendstjørnat* fram til 1940 og er omtalt som både *Eivindstjørna* (Lindanger 2006:452) og *Eivindsholtjødna* i kartforklaring av

gården Auglend (Lindanger 2006:453). *Tjødnavegen* har dialektvarianten - *dn* og ikke erstattet med skriftnormert – *rn*. *Tjødnavegen* er ikke et bruksnavn eller et særegent stedsnavn, men angir retning til tjernet. Kulturminnenemnda argumenterer med at: ”dialektforma er den einaste naturlege” (ibid 2007) i dette tilfellet.

5.3.2 Inkonsekvens

Inkonsekvens i normering vises ved at det er to ulike måter å skrive sti. Ved utbygging av Rossaland ble *Huldrestigen* skrevet *stig*. Det er ulikt *Grønsstien*, som ligger like ved. *Huldrestigen* ligger ved *Veslemøyvegen* og *Haugtussavegen* og er navn fra diktsyklusen ”Haugtussa” (1895) fra Arne Garborgs forfatterskap. Skrivemåten -*sti* med -*g* er ikke lokal dialekt. En kan stille spørsmål om en har brukt skrivemåten - *stig* for å knytte *Huldrestigen* til språket i forfatterskapet til Garborg som brukte *midtlandsmaal* i sine tekster.

En annen eldre dialektvariant er – *o* i bestemt form, hunnkjønn, av substantivet *ei sol*, /so:lo/ eller *ei jente*, /jento/ normert til *sola* og *jenta*. Dialekt blant unge er –*å*, endelse –*o* er det mest eldre som bruker. Endelsen er brukt i gatenavnet *Grønsko* på 1990-tallet. Dialektvarianten med –*o* er så lite brukt i dag at en kan bli forvirret av navnet og tro området har navn etter en grønn sko. Det har det selvfølgelig ikke. Området ligger mot nord i en skyggeside av en bakkekam og jorden har vært dekket av grønske.

Rudlå er lokal dialekt for en haug. Uttalt med endelse i bestemt form entall av substantiv –*å* og *dl* for *ll*. Stedsnavnet er gjengitt i lokal dialekt og ikke normert til nynorsk. *Rudlå* og *Langholen* ligger like ved hverandre, men har blitt skriftnormert ulikt. Dialekt for *en hol* (haug) er /ho:dl/ med bruk av -*dl* for historisk -*ll*. /Ho:dl/ er gjennomført normert til *hol*. I Stavanger brukes også veinavnet *Rudlå*. Det ligger i nærheten av Gamle Stavanger og en har funnet arkeologiske funn fra yngre bronsealder og et helleristningsfelt i området. Navnet er særegent og har beholdt formen med -*dl* og – *å* både i Stavanger og Time kommune.

Et prinsipp Time kommune har i offentlig navnsetting er at om en skal bruke stedsnavn, må det være i rett betydning av navnet slik at det avspeiler den rette betydningen. Prinsippet ble aktuelt i diskusjonene rundt navnsetting av /”lo:narmy:rå/ eller /lonarmy:rå/. Selve *Lonaren* er en stor sagnomspunnet stein i *Ungdomsskogen*.

Etter gammel tradisjon var det utrygt ved denne steinen etter at sola var gått ned. Då kunne alle slag underjordiske dansa kring steinen. Det kan også sjå ut til at denne steinen har vore sett på som heilag i gammal tid. Såleis er det funne bronsealdargjenstandar ved steinen som kan ha vore offergåver (Lindanger 2008:191).

Navnet Lon har betydningen: ”Lon f., gno. *lón* f. lon, jøl, stille stad i elv, førekjem i mange terrengnamn” (Særheim 2007: 151). Etter samråd med Særheim ved Universitetet i Stavanger valgte en å normere navnet til Lundar fordi det ikke var grunn til å tro at det hadde vært et vann i området. I første omgang ble navnet derfor normert til nynorsk *Lundar* i 2005.

Grunngjeving: Den vesle forsvinnande myra som ligg her har i alle år vore kalla ”Lønarmyrå”. Oppe i skogkanten låg det ein stor stein som vart kalla ”Lønнарsteidn”. Stavemåten Lundar- for dialektforma ”lønнар” må difor vera rett normalisert stavemåte (Kulturminnenemnda 2005)⁵

I 2007 hadde kulturminnenemnda fått nye opplysninger og ville endre skrivemåten fra *Lundarmyra* og *Lundarmyrvegen* til *Lonarmyra* og *Lonarmyrvegen*. Etter samtale med eldre personer med tilknytning til stedet viste det seg at det var to ulike varianter av uttalen. Begrunnelsen fra kulturminnenemnda er nye opplysninger fra Einar K. Time som er oppvokst i området. Einar K. Time(...)”hevder at navnet er *Lønarmyrå* med enkel konsonant og at det er basert på at det her fanst ei lon, eller eit lite vatn i denne delen av vassdraget”(Edland 2007). Nye opplysninger har kommet til kommunen fra tidligere fylkesagronom Einar K. Time som vokste opp i området og er sikker i sin sak på at det var et lite vann i området. Han har sett dokumentasjon i et kart nedtegnet av Torkell Norheim. Kartet foreligger ikke som dokumentasjon i saksgangen.

Grunnen til at ein valde den normaliserte stavemåten Lundar- var at det dialektiske namnet var litt uklart når det gjaldt om det hadde enkel eller dobbel n i seg: Nokre informantar sa som sagt lønarmyrå, mens andre sa lønarmyrå. (Edland 2007)

Endringen viser at det blir festet tillit til de eldre i lokalbefolkningen og deres meninger blir tatt på alvor. Det kommer også til uttrykk i kommunens forskrifter at en skal lytte til eldre folk ”som kan vita noko om det”(Notat om kjøreregler 2006). Konklusjonen en kom fram til i 2007 i administrasjonen er ”Når ein opprettheld gamle stadnamn er det viktig at dei verkeleg er dei rette namna, og at dei avspeglar *den rette tydinga*” (Edland 2007). Kulturminnenemnda argumenterer for å bruke lokale stedsnavn fordi det er identitetsbærende og fordi det er ”det

⁵ Tegnsetting av skrivemåten av Lønнарsteinen er rett gjengivelse av kommunens skrivemåte i offisiell saksgang.

einaste naturlege” (Kulturminnenemnda 2007). Argumentasjonen til kulturminnenemnda slår fast hva som er ”naturlig” uten å utdype eller definere hvorfor det er det mest naturlige. Det gjør at det kan være vanskelig å forholde seg til hva som menes med *naturlig*.

5.3.3. Bakkene i Bryne

Louis Lura var en av de som ”hadde levd ei stund” og som kunne huske navn fra tidlig sentrumsbebyggelse. Dessverre døde Lura i 2010, før det ble mulig å gjennomføre et intervju med han om gatene på Bryne. Hans fortellinger fra barndommen trykkes i lokalavisen Jærbladet. Avisen har valgt å trykke tekstene på lokaldialekt. Dialekten er en eldre form og noen ord er ikke lenger vanlige i dagligtalen i dagens dialekt. Luras artikler er kalt ”Reeveien (og dei nimmaste områda) 1932 – 1945”, (Reeveien og de nærmeste områdene), og han beskriver personer, sentrum og forteller om livet på tettstedet.

I oppveksttidå mi va dæ bara 3 gade på Bryne, Hetlandsgadå, Neragadå og Øvragadå. Av veie kan nemnast Riksveien, 1900-veien, Reeveien, Tinghaugveien og Brynehaugsveien. Av bakka minnest æg Reebakkjen, Tollaksbakkjen, Sveinsvollbakkjen og Torvaldsbakkjen. Av bråd æ dæ vel Saronsbråde så æ mest kjent i dag. Me hadde au Erlandsbråde, Tollaksbråde og Reebråde (Lura: 2009).

Luras barndomsminner er en kilde til stedsnavn og er interessante fordi de viser en utvikling av jærdialekten i ordtilfanget. Eldre generasjoner beskrev en bratt bakke med lokal dialekt /brå:d/. ”Brot n., gno *brot* n., førekjem i mange namn på bratte bakkar og fjellhamrar: *Brodet* /brå:de/” (Særheim 2007:39). Et annet dialektmerke er *bakke* uttalt /bakkje/bakkjen/. Uttale av bakke med *j*, palatalisert *k*, er sjeldent i bruk blant yngre i dag. Det er mest eldre folk som fortsatt har denne uttalen. Yngre generasjoner har mer skriftnormert uttale og sier /”bake/ og /”bakken/. Dialektuttalen har blitt normert fra /brå:de/ til brotet og /”bakje/ til bakken.

Skriftnormering er gjennomført etter Lov om stadnamn. § 4, som sier stedsnavn skal normeres i offisiell bruk.

Dersom ikkje anna er fastsett i denne lova, skal det ved fastsetjing av skrivemåten av stadnamn takast utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen. Skrivemåten skal følgje gjeldande rettskrivingsprinsipp for norsk og samisk (Lov om Stadnamn, § 4. 1990).

Fire tverrgater i sentrum fikk nye navn i 2007. Del av *Parkvegen*, *Hognestadvegen*, *Skulegata* og *Ole Tjøttas veg* mellom *Storgata* og *Meierigata* ble endret til *Erlandsbakken*, *Saronsbrotet*, *Øgårdsbakken* og *Smiekleiva*. En del av *Parkvegen* fikk navnet *Erlandsbakken*. En kilde hevder at området ble kalt /brå:de/. ”På folkemunne kalt Erlandsbråde” (Lura 2009) og

skrivemåte ville blitt *Erlandsbrotet*, men Kulturvernminnenemnda bruker endelse *-bakken* istedenfor *-brot* i forslaget om nytt navn og argumenterer med at veien er kalt *Erlandsbakken* på folkemunne.

En del av *Skulegata* ble omdøpt til *Øgårdsbakken*. Her går det fram av saksgangen at rådmann Edland foreslår en endring. ”Rådmannen vil og foreslå at den tredje tverrgata, Skulegata, mellom Storgata og Meierigata skiftar namn til det den har heitt i alle år: Øgårdsbakken” (Edland 2007). Edland bruker argumentet ”i alle år”. Det er sannsynlig at begge variantene har vært i bruk samtidig, kun avhengig av alder til språkbruker. I dag (2010) er det mest brukt */bakkje/*. Bruk av *-brotet*, gjør at gatenavnet minner om tidligere måter å beskrive stedet og er eksempel på språkvern som tar vare på eldre navn og språkvarianter. Endelsen *-brotet* knytter stedet til dialekten og til kollektivt minne om tidligere tiders måte å omtale stedet. Det gir hjemstedsfølelse å bruke dialekten og fremhever stedets historie og dermed dets særpreg.

Veien ned mot torget het lenge *Hognestadvegen*, men den ble kalt */Saronsbrå:de/* tidligere. *Saronsbrotet* er et eldre gatenavn hentet fram fra 1870 da jernbanen kom. Saron var det største huset på Bryne da det ble bygget i 1878 og er en viktig del av Brynes historie. Saron ble etablert av Lars Oftedal, et bedehus tilknyttet indremisjonen.

Saron skulle være et motkulturelt festningsverk når ”verdensaanden og de Ting som er i Verden med Jernbanefart vil velte ind over Bygdene og blive til Ødeleggelse for det aandelige liv”, som Lars Oftedal formulerte det (Lindanger 2004: 61).

Saronsbrotet starter i bunnen av bakken ved torget og går videre på tvers av *Meierigata* opp mot Bryne barneskule. Tidligere ledet veien til inngangspartiet til bedehuset Saron. I dag har Saron innkjøring fra *Parkvegen*. Gatenavnet bevarer navnet *Saronsbrotet*, men gaten viser ikke veien til Saron lenger. Gatenavnet *Saronsbrotet* er del av kulturarven som hentes fram i offisiell navngiving. Det er en konstruksjon av minner som vekkes til live i gatenavn. *Saronsbrotet* er et gatenavn valgt som kulturminne og historisk markør.

Som et minne om det eldste forsamlingshuset på Bryne og Jæren (1878) vil gjeninnføring av det gamle namnet *Saronsbrotet* ha ein identifiserande verdi. Denne vegbiten er i dag ein del av *Hognestadvegen* (Kulturminnenemnda 2007).

Argumentasjonen er igjen identitet og identifisering som grunnlag for navneendringene. Det uttrykker et ønske om å gi gatenavn et innhold og fylle teksten med mening. Å hente fram gamle gatenavn eller viktige personer for utviklingen av byen, framhever byen og stedets egen historie. Navnevalg forteller om fortidens betydning for nåtiden (Krogseth 2007:63). Her blir minnet om det første bedehuset på Bryne hedret. Etter hvert som tettstedet ble større ble det også flere bedehus og kirker på Bryne. Gatenavnet *Saronsbrotet* reflekterer stedets bedehuskultur samtidig som det tar vare på stedsnavn i jærdialekten.

Gatenavnet kan likevel skape forvirring dersom en tror at en kan kjøre til Saron ved å følge gaten *Saronsbrotet*. Saron er fortsatt det største bedehuset og forsamlingshuset på Bryne. Det er egne skilt til Saron, og til Bryne vidaregåande skule, plassert over gateskiltet *Parkvegen*. Det er i seg selv et sikkert tegn på at gatenavnet ikke fungerer som en praktisk veiviser i trafikken. *Parkvegen* fører opp til Bryne vidaregåande skule og har navn etter parkanlegget ved Geitahodne.

Stedsnavnet Geitahodne er skrevet på Statens kartverk med dialektvarianten – *dn (hodn)* i stedet for – *rn (horn)* og uten den bestemte endelsen –*t* i *hornet*. Parken Geitahodne ligger på en høyde i Bryne. Parkanlegg ble oppkjøpt og beplantet av Timebyens vellag som Lauritz Bellesen (kap.6.1) var med og stiftet i 1913.

En annen språkvariant som beskriver bakke er *Smiekleiva*. *Ole Tjøttas* veg ble enda kortere i 2007, da stykket fra *Meierigata* til *Storgata* ble omdøpt til *Smiekleiva*. ”Kleiv r., gno kleif f. kleiv (veg i) bratt bakke” (Særheim 2007:127). Kleiv er brukt om en bakke der det er ferdsel, en sti eller trapper. Lokal uttale er [^]kleivå/, kleiva.

Kleiv: *Kleiv* av verbet å klyve, klatre er mye brukt navn for bratte oppstigninger i fjell og lier. En del stedsnavn slutter på kleiv eller kleiva. En behøver vanligvis ikke å se så langt rundt seg for å finne årsaken. Det var vanlig å utbedre kleiva ved å legge trinn på steder som ellers var vrangt å komme opp (Wiktionary: <http://no.wiktionary.org/wiki/kleiv>, 2010).

I Bergen finner en et eksempel på en kleiv med navnet *Stolzkleiven*. For å gjøre det lettere å komme seg fram ble det lagt trappetrinn i kleiva. *Stolzkleiven* i Bergen var kjent fra eldre tider som *Rævaskaret*, men fikk endret gaten til *Stolzkleiven* etter at rektor Gerhard Stoltz ved Bergen katedralskole i 1935 fikk steinsatt traseen med trappetrinn (Lervik 2009).

Smiekleiva på Bryne er steinsatt med trappetrinn og minner om en kleiv mer enn en bakke eller et *brot*. Ordet *kleiv* er mer brukt om steinsatte smale bakker der det er ferdsel. *Smiekleiva* er den eneste kleiva på Bryne. Forbilde for navnet kan være fra Stavanger som har *Olavskleivå*. Bryne sentrum har ingen *smug*, *traseer*, *kvartaler*, eller en *allè*. Kleiva en utvidelse av ordforrådet og er med å skape mangfold i gatenavnene.

Strekkevollen ligger i Morenefareet langs riksveg 44 på vei ut av Bryne mot Kleppe. Stedsnavnet er satt sammen av verbet å *strekke* (vollen strekker seg ut over en lang flate) og *vollen* fra ordet *voll* som viser til en bakke. I dette tilfellet har normeringen tillatt at en beholder dialektvarianten – *kj* i verbet å *strekke* /*strekkje*. Dialektvarianten av *voll* er å uttale med –*dl* for historisk –*ll*, /*vådl*/ er normert til nynorsk *voll*. Kriterier for når en skal bruke *voll*, *hol*, *brot*, *kleiv* eller *bakke*, er ikke språkfaglig spesifisert i kommunens retningslinjer om navn på gater og veier.

Valg argumenters ut fra hva som er mest brukt på folkemunne eller hva som føles mest *naturlig* eller *rett*. Kriteriet for å skrive *Tjødna* og *Rudlå* er heller ikke konkretisert utover at de er identitetsbærende navn. Praksisen med å følge begrepene ”identitetsbærende”, eller ”rett” eller ”naturlig” er problematisk så lenge kriteriene ikke er mer tydelig spesifisert. Det mangler en språkfaglig begrunnelse som spesifiserer hvilke dialekttrekk en ønsker å bevare og hvilke normeringsprinsipp som gjelder i kommunen ved skriftnormering av stedsnavn.

I flere byar og tettstader ser ein for tida ein tendens til å gå lenger enn lova med forskrift som opnar for ved å ta inn særdrag får det lokale målføret ved normeringa av gate- og vegnamn. Bakgrunnen for dette synes vera auka kunnskap om dialektar og språkhistorie og forståing for den identitetsskapande sida ved dei lokale stadnamna (Særheim 2009:229)

Selv om særegne stedsnavn og dialekt skaper nærhet og gir en kollektiv identitet på Bryne, er stedsnavn nasjonale kulturvernminner som skal normeres gjeldende forskrifter. Det krever kompetente vurderinger med språkfaglig begrunnelse. Dagens praksis i Time kommune for normering av stedsnavn viser seg å være inkonsekvent og tilfeldig, og følger ikke forskriftene for normering av stedsnavn etter Lov om stadnamn.

6.0 Memorialnavn

Oppkalling etter kjente personer i gatenavn er et middel for å ære og hedre bygdens store menn og kvinner. Gatenavn blir en synliggjøring av viktigheten av en persons liv, meninger og verdier. I kapitlet vil jeg diskutere hvordan valg av personer som blir oppkalt, er med å skape en profil for byen som viser hvem en ønsker å identifiseres med. Derfor er det interessant å se hvem som har fått navn tidligere og hvem som får navnet sitt i gatenavn i dag, i arbeidet med å konstruere en urban mentalitet på Bryne.

6.1 Personnavn som gatenavn

Det er gatenavn over hele landet er oppkalt etter personer og det regnes som en ære å få en gate oppkalt etter seg. Kvinner og menn som har satt tydelige spor etter seg lokalt eller nasjonalt, minnes og hedres med gatenavn. Kongelige, forfattere og polfarere har gater og veier oppkalt etter seg i mange byer og tettsteder. Noen ganger er gatene oppkalt etter personer med tilknytning til stedet. På Bryne er et eksempel *Kirsten Brynes veg* og *Ola Barkveds veg*. Både Kirsten Bryne og Ola Barkved har mottatt Time kommunes kulturpris og har fått gater oppkalt etter seg.

Utvalet av folk som er valde ut til å vera representerte i dei offisielle namna i byen, gjev eit bilete av rådande verdiar i samfunnet i samtida, i alle høve verdiane til folk i sentrale posisjonar (Særheim 2007: 75).

Det er ikke tilfeldig hvem som får gatenavn oppkalt etter seg. Forslag kommer inn til gatenavnsnemnder, og de vurderer personene ut fra kriterier om kjønn, status og tilknytning til stedet. Men oppkalling kan by på utfordringer. "Commemorative naming is a frequent and delicate task"(Nystrøm 2007:111). Nystrøm arbeider i gatenavnsnemnda i Stockholm og har støtt på en del utfordringer ved navnevalg. Han viser til en FN resolusjon fra 2002, som viser at å erstatte et stedsnavn med et personnavn kan være problematisk.

Recognizing that this practice is generally disadvantageous, as this type of designation is subject to subsequent changes not recommended by the Conference (UN 2002, Nystrøm 2007: 113).

Ved navnsetting av gater i Stockholm har man fulgt FN- resolusjonens forslag om en karantenetid på tre til fem år før den avdøde personen kan få gate oppkalt etter seg. Hvem som blir ansett som verdige nok for oppkalling, er også utfordrende fordi det kan være vanskelig å sette (noen) faste kriterier. Subjektive vurderinger ligger til grunn for valg, og det kan en ikke se bort fra. Det gjør en analyse av navnevalg svært interessant fordi det viser hvilke verdier det har blitt fokusert på til ulike tider.

”Retningslinjer for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar” (2007), se vedlegg 1, viser til at en kan kalle opp gater etter kjente lokale eller nasjonale personer, men personene skal ha satt spor etter seg i lokalmiljøet. Retningslinjene viser til kulturpersoner, industrigründere eller politikere. Oppkalling av navn fra den nasjonale arenaen skal ha en lokal tilknytning ”på eit eller anna vis” (Kulturminnemnd 2007). Det er en nokså vid definisjon. Det avgrensar likevel for at personer uten tilknytning til Time kommune skal få navn på Bryne slik de har gjort tidligere ved å navngi gater etter norske middelalderkonger og polfarere.

Oslo kommune har *Prosjekt Gatenavn*, som på Språkrådets nettsider fokuserer på rettskriving av navn og fjerning av slurv fra skiltene i hovedstaden. Målsettingen er å ”få både et korrekt gatenavnregister og bedre retningslinjer for navnsetting av gater, veier og plasser i Oslo”(Åsgård 2009). De som arbeider med prosjektet, er ansatte i Oslo kommune, Språkrådet, og lingvister fra Universitetet i Oslo. Et medlem i prosjektgruppen er Erlend Tidemann. Fra nettsiden *Smug*, gjengir jeg et utdrag av et intervju.

Woltmann: Har Max Manus forresten en gate oppkalt etter seg? Det finnes jo en Gregers Grams vei...

Tidemann: Du mener at det burde være en gatenavnkategori for motstandsfolk som har for- og etternavn på samme forbokstav? Max Manus har ingen gate i Oslo, men en del motstandsfolk som døde under krigen fikk gater oppkalt etter seg på 40- og 50-tallet, noen av disse kan ha blitt gitt i en slags fredsrus og har blitt omdiskutert senere. Paal Bergs vei er et eksempel.

Woltmann: Av nålevende personer, hvem vil du tippe at kommer til å pryde Oslos gater en gang i fremtiden? Vi kan jo alltid komme med forslag... Hva tror du om: *Bjarne Melgaard? Olav Thon (hvorfor har han ikke trumfet det igjennom selv)? Jono El Grande? Pushwagner? Per Kristian Foss?*

Tidemann: Det er et vanskelig spørsmål. Skal vi legge tidligere trender til grunn er det nok sannsynlig at Per Kristian Foss og Olav Thon blir de første av disse som kan få gater etter seg. Men verdigrunnlaget til de folkevalgte som vedtar gatenavna, endrer seg og følger trender i tiden, så hva som helst kan skje. Ellers finnes det allerede gater

som har navn etter personers klengenavn, for eksempel Ola Narr, så det er slett ikke umulig å se for seg et kunstnernavn brukt, som Pushwagners gate.
(Woltmann <http://www.smuglesning.no/view.aspx?postID=4535> 2009)

Tidemann peker på at gatenavn settes ut fra verdigrunnlaget til de som bestemmer gatenavnet. Det har vist seg i tiden etter andre verdenskrig, med oppkalling av motstandsbevegelsens helter, noe som i ettertid har blitt omdiskuterte navnevalg. Verdigrunnlaget for navnsetting vil endre seg og følge trender i tiden. Oppkalling av gater etter personer i fredsrusen gjorde at noen motstandshelter ble hedret med gatenavn og noen ikke den typen heder. Oppkalling etter personer fører til fokus på personens liv og verdier og gjør personen synlig i det offentlige rom. Oppkalling etter personer kan ha en funksjon som folkeopplysning og folkeoppdragelse, både verdimesig og gi historisk bevissthet.

I Stavanger har en undersøkelse gjort av Særheim vist at gatenavn etter personer som regel kommer fra overklassen, fra embetsstanden eller handelsborgerskapet. Det er flere menn som har blitt minnet og kun femti gater er oppkalt etter kvinner. Mange av kvinnenavnene er hentet utenfor Stavanger, fra den nasjonale arena innen kunst og kulturliv, kongefamilien og kvinnesak.

Tilsynelatende har det vore fleire framstående personar frå området å velja mellom blant mennene enn blant kvinnene Men bak desse tala ligg det nok først og fremst eit verdisyn: mennene sine merittar har gjennom historia blitt verdsette høgare - hatt større verdi – i samfunnet enn gjeremåla til kvinnene (Særheim 2007: 75).

Menn har fått gater oppkalt etter seg helt siden 1800-tallet, mens kvinner fikk gatenavn etter 1945. Særheim skriver om en markant økning i kvinnenavn fra 1970- og 1980-tallet som et resultat av kvinnefrigjøring og likestilling. Fra gatenavn i Stavanger kan en se ulik holdning til kjønn ved bruk av titler.

Berre to av kvinnene som er oppkalla (dvs. 4%) har fått med tittelen: *Botaniker Resvoll's gate* og *Dr. Marta Persens gate*; i tillegg kjem kongelege titlar (Dronning, Kronprinsesse) i tre namn (Særheim 2007:76).

Fordeling mellom oppkalling etter mann og kvinner på Bryne er nokså lik Stavanger. I retningslinjene for navnsetting ønsker en å fremheve personer fra lokalt kulturliv, industri og politikk, se vedlegg 1. Det er få kvinner nevnt i gatenavn utenom kongelige navn, *Dronning Mauds gate*, ellers er det *Hulda Garborgs veg*, *Kirsten Brynes veg* og *Gudrun Lalands veg*.

Det er flest menn som har fått gate oppkalt etter seg i Time kommune. Det er mest personer som er oppvokst i Time kommune, men ikke nødvendigvis på Bryne. Noen få gatenavn har med titler i tillegg til personnavn, som biskop, rektor og amtmann. Kongelige titler er brukt i veiene *Kong Håkons veg* og *Dronning Mauds gate*. Det er ikke brukt titler ut fra håndverker kombinert med personnavn. Oppkalling etter personer som har hatt sitt virke i kulturlivet, kirkeansatte og fra læreryrket har kun personnavn og etternavn i gatenavnet, (unntaket er *Rektor Sælands veg*).

Ved navneskiftet fra *Fridtjof Nansens veg* til *Elisberget* i 2007 gjennomførte kommunen en anonym undersøkelse blant innbyggerne i gata. De ble spurt om hva de syntes om adresseendring. Resultatet av undersøkelsen blant husstandene endte med resultatet 10 negative og 23 positive til endring. Det positive flertallet førte til endring av gatenavnet til den eldre betegnelsen *Elisberget*. Det var starten på flere navneendringer i kommunen. Endringene av gatenavn blir oppsummert i dokumentet ”Endringar av gate- og vegnamn i 2007”.

Å ta tilbake det opphavslege namnet er frå eit kulturvernssynspunkt ein forståeleg og rett tankegang. I ei tid då Bryne er i rivande vekst er det viktig å ta vare på dei identitetsbærande stadnamna, og at ein rettar opp ”urettar” som måtte vera gjorde ved tidlegare namnesetjingar (Edland 2007).

Lov om Stadnamn blir ikke nevnt spesifikt. En argumenterer for at endringen er gjort ut fra et kulturvernsperspektiv og ønske om å ta vare på identitet ved å bruke stedsnavn. Videre i samme dokument viser Edland til at en bør beholde navn etter kjente Timebuar, men navn fra nasjonal arena kan skiftes ut.

Kva navn som t.d Fritjof Nansen og Roald Amundsen har med Bryne å gjera kan ein saktens spørja seg, sjølv om det er vanleg at berømte nordmenn går gater og vegar oppkalla etter seg andre stader enn der dei kom frå. Dei to har kvar fått langt over to tusen gater og vegar oppkalla etter seg rundt om i landet (Edland 2007).

Begrunnelsen avsluttes med at det ikke alltid er like lett å oppgi grunn for navnevalg fordi det må vurderes ut fra hva som ”fell naturleg”(ibid 2007). Denne vage og omtrentlige måten å argumentere er gjennomgående i saksgangen om valg av navn i offisiell navnsetting. Det er også fare for at den offisielle navnsettingen ikke følger gjeldende lovverk for vern av stedsnavn.

6.1.1. Bourdieu og Bellesen

For å presentere Bourdieu som jeg vil bruke i analysen av memorialnavn, vil jeg starte med en gate oppkalt etter en lokal person. *Damvegen* skiftet navn i 2009 til *Lauritz Bellesens gate*. Endelsen - *gate* signaliserer handel og aktivitet og er en utvidelse av handelssentrum. Samme år (2009) hedret Time kommune kjøpmann Lauritz Bellesen (1877-1959) med Time kommunes byutviklingspris. Lauritz Bellesen var sønn av Ole Bellesen som drev hotell i Storgata. Familien var blant grunnleggerne av Bryne som handelssentrum. Selv drev Lauritz Bellesen handel og spesialiserte seg innen jern- og malerverer. Han solgte kjøkkenutstyr og etter hvert også sportsutstyr (Lindanger 2004:80). Etter hvert utviklet han handelen med oppkjøp av Bryne Mølle i 1917 og flere andre eiendommer i sentrum og rundt Mølledammen. Bellesen-navnet er sentralt i historien om Bryne, og representerer den økonomiske kapitalen i etableringsfasen av tettstedet, og han representerer den kulturelle kapitalen.

Begrepe økonomisk og kulturell kapital er hentet fra den franske sosiologen Pierre Bourdieu om livsstil og smak i ulike samfunnsklasser fra boken *Distinksjonen - en sosiologisk kritikk av dømmekraften* (1979). Hans analyser kan brukes til å se hvilke krefter som påvirker sosial struktur, altså den smak som oppfattes som rett, fin eller dominerende. Bourdieu mener at verdier skifter fordi kampen om hva som har verdi foregår på en arena der en stadig kniver med ulik kapital for å oppnå dominans. Den kollektive identiteten eller gruppetilhørigheten er knyttet til hvordan vi oppfatter tettstedet og oss selv som bor der. Teorien er interessant i forbindelse med gatenavn fordi det kan kartlegge hvilken status en person, bedrift eller et stedsnavn må ha i lokalmiljøet for å få en gate oppkalt etter seg.

Status til enkeltindividet bestemmes ut fra hvilken kapital det har. Bourdieus teori hevder at borgerskapet kjemper seg fram med økonomisk kapital, mens den intellektuelle klasse også vil dominere smaken og tvinge fram en anerkjennelse for sin kulturelle kapital. Den kulturelle kapitalen kan være innsikt i språk, historie, etikk, som følge av lang utdanning. Bourdieu bruker også betegnelsen sosial kapital om tilgang til visse sosiale kretser som gir status.

Til enhver klasse av posisjoner svarer det en type habitus (eller en type smak) som er blitt frambrakt av den sosiale betingningen som knytter seg til de tilsvarende betingelsene (Bourdieu 1979:36).

Bourdieu viser til at det foregår en maktkamp om status i en sosial arena. Ulike former for kapital avgjør hva som gir status og blir sett på som verdifullt. Den legitime habitus er det

som intuitivt oppfattes som rett handlingsmønster, hvilke verdier som er viktige, hva som er god smak og elegant stil, og det påvirker våre valg i vår levemåte og kultur. Den legitime habitus kan altså være nedarvede forestillinger om hva som er fint eller stygt (estetisk), godt og vondt (verdier), og kulturelt bestemte holdninger til rett og galt, hva som er verneverdig eller noe som bør gjemmes og glemmes. *Lauritz Bellesens gate* gir status til Bellesen og hans liv. Begrunnelsene for at han skal få en gate oppkalt etter seg, forteller om hans habitus, det handlingsmønsteret, verdiene, smaken og stilen han hadde. Han blir holdt fram som et forbilde for byutvikling. Bellesen beskrives som visjonær brynepatriot i historiske kilder. En av hans meritter har resultert i torget på Bryne. Time Herad (kommune) fikk kjøpe området rundt Mølledammen av Bellesen, med klausul om at det aldri skulle bygges hus på tomten. Den skulle brukes til torg for å skape en samlingsplass på Bryne. Et eksempel er begrunnelsen for byutviklingsprisen til Bellesen, der hans arbeid med å etablerte Timebyens vellag i 1913 blir vektlagt.

Lauritz Bellesen blir dermed vurdert av Time kommune som en ekte patriot som fremmet felleskap og dugnadsånd og dermed viser han både sosial og kulturell kapital. Han var en som våget å tenke framover, være vidsynt, modig og eksentrisk. Verdier som suksess og vågemot blir holdt frem som en del av hans positive karaktertrekk i begrunnelser for byutviklingspris og gatenavn fordi han tenkte stort og visjonært om stedet, og var den første som trodde at Bryne kunne bli en by. Han hadde også økonomi til å investere og dominere i sentrum og hadde dermed også økonomisk kapital. Omgangskretsen hans var borgere i sentrum som ønsket å fremme det sosiale liv på Bryne, og han hadde dermed også stor sosial innflytelse på utviklingen ved sin sosiale kapital.

Slik viser Bellesen-navnet en kombinasjon av verdier som er høyt verdsatt i lokalsamfunnet, både handel og personlige egenskaper og interesse utover seg selv for å bygge rammer for innbyggerne på Bryne. Det er et navnevalg som forener historie med verdier som er sentrale for byutviklingsprosjektet. Navneendringen fra *Damvegen* til *Lauritz Bellesens gate* gir gateteksten mening og innhold, både kulturelt og historisk. Det er i tråd med byutviklingsprosjektet ønske om lokal profil og identitet ved å fremheve og hedre lokale etablerere fra stedets lokalhistorie.

6.2 Kulturpersoner av nasjonal betydning

Personnavn i gatenavn viser personers tilhørighet til stedet og kan vise til deres barndomssted eller vise til at de har hatt betydning for lokalsamfunnet. Valg av hvilke personer som får gatenavn viser hvilke verdier som skal gjenspeile tettstedets egenart eller sjel og være et uttrykk for hvilke personer, evner og verdier en ønsker å bli identifisert med.

Arne Garborgs veg er hovedferdselsåre fra Kverneland, Lye og Undheim gjennom Bryne sentrum og ned mot *Reevegen*. Veien er oppkalt etter Time kommunes mest kjente forfatter, Arne Garborg (1851–1924). Hans biografi er velkjent, men kort fortalt var Garborg både journalist, redaktør, målmann og forfatter. Forfatterskapet hans består av samfunnskritiske, realistiske romaner, lyrikk og essay. Garborg skrev landsmål, midtlandsnormalen og var målmann og forkjemper for landsmålet. I oppveksten gikk han på skole på Bryne hos Velle Vellesen sammen med flere personer som har fått gatenavn oppkalt etter seg i Bryne. Han gikk på skole sammen med både Torkell Mauland og Sven Aarrestad (*Amtmann Aarrestad*), og var del av den intelligente klassen med høy kulturell kapital som reiste ut av Time kommune og senere fikk nasjonal betydning.

Garborg var ikke fra Bryne, men født og oppvokst på gården Garborg i Time kommune. Garborg var i voksen alder bosatt på Labråten i Asker og hadde skrivestue på Undheim, i Knudaheio. Som voksen vendte han tilbake til Jæren i perioder. Han var ikke særlig glad i å vandre rundt i sentrum, unntatt når han skulle ha komlemiddag på gjestgiveriet til familien Bellesen. Garborg var altså sjelden på Bryne, men han er den største forfatteren fra Time kommune. Han blir knyttet til Bryne og hans minne blir æret ved oppkalling. Veien leder inn til kommunens rådhus og slik blir all postgang til kommunens administrasjon merket med kommunens fremste dikter.

Arne Garborgs kone, Karen Hulda Garborg, har også fått oppkalt en gate etter seg: *Hulda Garborgs veg*. Veien har forbindelse med *Arne Garborgs veg* og leder inn til et boligstrøk. Veien blir beskrevet av Magnus Jonsbråten: ”Denne gate er vel i grunnen bare en blindtarm, en bortgjemt stump av det som engang var en hovedvei? Men er den kort, så har den til gjengjeld fått et kulturelt og kravfullt navn ”(Jonsbråten 1991: 94). Hulda Garborg er et navn fra den nasjonale arena innen kultur. Det er lite trolig at hun hadde blitt oppkalt i et gatenavn

kun for å være Arne Garborgs kone, men det er også lite sannsynlig at hun hadde blitt æret med gatenavn på Bryne dersom hun ikke var hans kone. Gatenavnet viser at hun hadde tilknytning til Jæren og Bryne, og at hennes verdier og det hun arbeidet for er noe en ønsker å bli assosiert med. Hennes kulturelle kapital samsvarer med verdiene en ønsker at Time kommune skal bli assosiert med.

Hulda Garborg var ein allsidig forfattar og kulturperson. Ho gav ut romanar, skodespel og dikt. I aviser, vekeblad og føredrag landet rundt var ho ein aktiv samfunnsdebattant og idealistisk folkeopplysar. Ho var ei eldsjel og ein pioner i så vel målsak, teaterarbeid, kvinnesak, kosthald, bunadbruk som folkevisedans. Som ei intellektuell kvinne tidleg på 1900-talet var ho på mange vis føre si tid (Døssland 2010).

I området er flere gatenavn hentet fra Arne Garborgs forfatterskap: *Alvevegen*, *Huldrestigen*, *Haugtussavegen* og *Veslemøyvegen*, som ligger på nordsiden av *Arne Garborgs veg*.

Navnelikhet forsterker og fremhever hverandre. Veiene har som fellesnevner en tematisk sammenheng fra Garborgs diktsyklus *Haugtussa*. Dikt fra *Haugtussa* fremstiller det jærskelandskapet trolsk, lyrisk og vakkert. Det er naturlyrikeren og Garborgs kjærlighet til Jæren, hjemstedet som blir fremhevet i disse gatenavnene.

Et annet gatenavn som kan knyttes til Garborgs bekjentskapskrets, er *Torkel Maulands veg*. Veien er oppkalt etter Torkel Mauland som gikk på skole hos Velle Velleesen samtidig som Arne Garborg. Mauland var etter konfirmasjonen lærer for Garborg. Han var en av landsmåletts forkjempere. Mauland gikk på lærerseminar på Holt samtidig med Garborg. Mauland og Garborg hadde et livslangt vennskap (Kverneland 2001).

Torkel Mauland var ein framstående skulemann og målmann. Men det var som folkeminnegranskar han gjorde sin ypparste innsats. Om dette emnet gav han ut fleire bøker og var elles redaktør og forfattar av mange kulturhistoriske skrifter. Han var Arne Garborgs lærar og omgangsven (Kverneland1987:300).

Amtmann Aarrestads gate ligger i et boligstrøk men har likevel fått *gate* endelse. Det er også en av de få gatene med tittel kombinert med etternavn. Gaten er oppkalt etter Sven Aarrestad 1850-1924. Han var avholdsmann og formann i Det norske totalavholdsselskap og en viktig kulturperson på nasjonal arena. Han var Venstrepolitiker og landbruksminister fra 1906-1908. Fra 1908 var han amtmann i Nedenes amt i Aust Agder fylke, og derav navnet *Amtmann Aarrestads gate*. Aarrestad var en del av kultureliten fra Bryne som hadde stor nasjonal betydning. Han beskrives slik: "Læraren, rikspolitikaren, fylkesmannen, folketalaren og

fråhaldskjempe Sven Aarrestad” (Kleppa 2008). Aarrestad var egentlig håbu fra nabokommunen Hå. Han ble født på Varhaug, men flyttet med familien til Aarrestad i Time da han var fire år. Sven Aarrestad var tremenning med Arne Garborg, og han var med og stiftet Noregs Mållag 1906.

I ein liten park like ved Time rådhus står ein bauta over Sven Aarrestad, ein stor jærbu i samtid og ettertid, (1850-1942). Han var lærar, bonde, redaktør, målmann, stortingsmann, statsråd og amtmann. Men det er for arbeidet sitt i fråhaldssaka han først og fremst vil verta hugsa (Kverneland 1987:299)

Aarrestads er en viktig person i nasjonal sammenheng og hans liv og arbeid blir knyttet til Bryne ved at han får en gate oppkalt etter seg. ”Aarrestad ble utnevnt til ridder av 1. klasse og 1908 til kommandør av St. Olavs Orden” (Fuglum 2010). *Amtmann Aarrestads gate* skiller seg ut med bruk av tittel og viser den statusen Aarrestad hadde i sin tid. (På et nyere skilt har Amtmann Aarrestad fått omskrevet slektsnavnet sitt til Årrestad med Å, slik stedsnavnet skal skrives). At han ble æret med gatenavn som sammen med monumentet av Aarrestad som ble avduket i 1959, knytter hans liv, verdier og målsak og avholdssak til en habitus Time kommune ønsker å kunne identifisere seg med.

En annen gate med tittel kombinert med personnavn er *Biskop Hognestads gate*. Veien ligger i boligstrøk, og er oppkalt etter biskopen Peter Hansson Hognestad.

Fra 1903 stiftskapellan i Oslo stift med særlig oppdrag å holde gudstjenester på nynorsk, 1908 lærer i gammeltestamentlig teologi på det nyopprettede Menighetsfakultetet. Fra 1916 biskop i Bjørgvin” (Red. SN Leksikon 2010).

Hognestad var født i Time kommune, og hadde nasjonal betydning som teolog og målmann. Som målmann oversatte han deler av det gamle testamentet til nynorsk. Tittelen viser at den statusen han hadde som biskop var stor for den lille stasjonsbyen Bryne. Biskop Hognestad har fått to veier oppkalt etter seg med *Bispevegen* som er en liten sidevei til *Biskop Hognestads gate*.

Rektor Sælands veg ligger i boligstrøket mot Rossaland og er oppkalt etter Sem Sæland. Sæland var ikke fra Bryne sentrum, men fra gården Sæland på Eikeland i Time kommune. Sem Sæland var en anerkjent forsker og professor i fysikk tidlig på 1900-tallet. Han var den

første rektoren ved Norges Tekniske Høgskole (NTNU), og han var representant for Bakklandet (Trondheim) krets på Stortinget. Sæland var professor ved Universitetet i Oslo fra 1928 til 1936. I Trondheim har Sæland også fått en vei oppkalt etter seg, *Sem Sælandsvei*, ved NTNU. Veien på Bryne som er oppkalt etter Sæland, har med tittelen Rektor. Det er en av få titler som er kombinert med personnavn. Sælands rektorstatus var på nasjonalt nivå. Han blir ikke minnet som rektor for en grendeskole, men en rektor for en viktig nasjonal utdanningsinstitusjon, og det gir ham høy status.

Mauritz Kartevolds veg ligger også i boligfeltet på Rossaland. Veggen er oppkalt etter Mauritz Kartevold (1833-1922). Kartevold var ikke fra Bryne, bodde aldri på Bryne, hadde ingen tilknytning til Bryne, men kom fra en gård på Kartavoll i Time kommune. Selv om Mauritz Kartevold er relativt ukjent for folk flest på Bryne, blir han beskrevet som fattiggutt, skjerper, urmaker, filosof, politiker og handelsmann fra Jæren. Hans navn får status i kraft av hans kulturelle kapital, fordi han var del av et nasjonalt intellektuelt miljø som har hatt stor betydning for det moderne Norge.

Fattiggutten fra Jæren ble etter hvert en meget kunnskapsrik mann og som den nye byen ("født" i 1860) fikk stor nytte av. Han var medlem av formannskapet i 16 år, i 6 av disse årene var han byens ordfører. Men det sier vel mer enn noe annet om denne mannen at han beholdt vervet som forlikskommisær i hele 24 år. (Sømme 2006)

Sandnes kommune har æret Mauritz Kartevold med å kalle opp plassen foran rådhuset etter han, *Mauritz Kartevolds plass*. Han bodde med familien i Sandnes og var del av politikk, handel og samfunnsliv der.

Blant memorialnavnene på Bryne finner en også oppkalling etter folk uten tilknytning til byen. Både Bergen, Oslo, Trondheim og Stavanger har gater og veier etter historiske personer fra heltedåder, ekspedisjoner, vikingtid, mellomalderen og norrøn mytologi.

Det ser vi også på Bryne med navn etter middelalderkonger, polfarere og oppdagere. I kapitlet om stedsnavn har jeg skrevet om *Elisberget*, som erstattet oppkalling etter Fritjof Nansen. En oppkalling av samme type er *Roald Amundsens veg*, som fremdeles er beholdt. Veien er oppkalt etter Roald Engelbregt Gravning Amundsen 1872 - 1928. En kjent eventyrer og polarforsker fra nasjonal arena uten lokal tilknytning. Det er interessant at man erstatter navn som *Fritjov Nansens veg*, fordi det sier noe om endringer av verdier og hvem en vil vise tilhørighet til. Identiteten blir knyttet til det lokale og ikke til nasjonale helter som Nansen.

Det er flere *Fritjof Nansens og Roald Amundsens veier* i Norge, både i Stavangerområdet og på Østlandet.

Ved utbyggingen av Rossaland ble alle veiene inn til i boligstrøket oppkalt etter norske middelalderkonger og en dronning. *Kong Håkons veg* er hovedvei inn til boligfelt med liknende gatenavn: *Snorres gate, Olav Kyrres gate, Dronning Mauds gate, Kong Sverres gate, Kong Magnus gate* og *Kong Haralds gate*. Alle har endelsen *-gate* istedenfor *-veg* selv om veiene ligger i boligstrøk. På folkemunne i 2010 kalles den nyetablerte veien til Eivindsholen som fortsetter der *Kong Håkons veg* slutter, for *Kong Eivindsholsvei*. Det er en karnevalisering og ironisk harselering over kongenavnene og det selvhøytidelige ved tidligere generasjoners navnevalg.

Oppe på *Elisberget* ligger *Erling Skjalgssons veg*. Erling Skjalgsson levde omkring det forrige årtusenskiftet. Hans høvdingdømme strakk seg fra Lindesnes til Sognefjorden. Navnevalget trenger ikke nødvendigvis kobles til andre gatenavn, *Kringsjø* og *Flintmakarveien*, eller fornminner av flintdolker og vikinggraver. Det er flere *Erling Skjalgssons gate* i Norge. Byene Oslo, Trondheim, Stavanger, Haugesund og Sandnes har likelydende gatenavn. Det var et populært gatenavn. Personen har altså ikke lokal tilknytning til Time kommune, utenom å være Jærbu og fra Rogalandsdistriktet. Han er først og fremst en sentral figur i Norges historie.

Valg av navn fra nasjonal arena ble bruk ved navnsetting på 1960 og 1970- tallet og representerer den ønskede sosiale strukturen som hadde dominerende habitus. Verdier som ble oppfattet som rette og representative har skriftet siden. I 2010 velger en i større grad en lokal forankring ved oppkalling.

6.3 Kulturpersoner med lokal betydning

Sven Aarrestad, Torkel Mauland og Torkel Lende var venner og gjekk på skole sammen med Arne Garborg på *lærlingelærarskolen* hos Velle Vellesen. Sammen utgjorde de en intellektuell krets som påvirket og dominerte med sin kulturelle kapital i Jadarbulaget.

Det er ikkje lett å finna ut korleis tanken om Jadarbulaget, skipa i 1869, eller som vi ville sagt det i dag, eit Jærbulag, kom opp. Det er vanskeleg å ha noka bastant meining ut frå det tilgjengelege materialet. Ivar Aasen hadde vore i Time. Ein mannsalder tidlegare hadde vi fått formannskapslovane som hadde aktivisert folk. Det var politisk røre i landet både på grunn av ei gryande statsrådssak og språkpolitikken, folk vart og allment meir aktive med aukande kunnskap. Det var Torkell Mauland som var initiativtakar til laget, og Torkel J. Lende og Sven Aarrestad vart tidleg med i arbeidet (Indrebø 1998:75).

Torkel Lendes veg er til minne om Torkel Lende fra gården Lende i Time kommune. Han var en av initiativtakerne til avisen "Heimhug", som var den første lokalavisen på Jæren. Han var lærer, målmann og oppfinner. Det står en byste av ham ved Time Vidaregåande skule for å hedre minnet om han som mekaniker og den betydningen han hadde som lærer.

Etter initiativ frå elevar ved Time Vidaregåande skule, Bryne, vart det i 1980 avduka ei portrettbyste i bronse av den geniale oppfinnaren og mekanikaren Torkel Lende (1839-1909). Som ung mann var han redaktør for det fyrste trykte bladet i Time ("Heimhug" 1871). Han gjorde ei mengd tekniske oppfinningar av høg standard, og mange av dei var knytte til hermetikkindustrien i Stavanger. Også han var knytt til Arne Garborg gjennom vennskap og samarbeid (Kverneland 1987: 300).

Torkel Lende har også en gate oppkalt etter seg i Stavanger, fra *Lagårdsveien* til Våland videregående skole. "Seinare i livet gav Garborg den gamle skulekameraten ein framifrå attest: "det klokaste hovudet eg nokon gong har møtt." (Kleppa 2008). Lende knyttes til den intellektuelle kretsen som fremmet kultur, kunnskap og målsak.

Det er to gater oppkalt etter kunstmalere på Bryne. *August Jacobsens gate* er oppkalt etter kunstmaler fra Stavanger. *August Jacobsens gate* ligger i boligstrøk på Rosseland. Ved utbyggingen av Rosseland ble det brukt en blanding av – *veg* og –*gate*. Alle gatene med kongelige navn har fått –*gate* endelse. Samtidig som veier som leder til gårder har fått endelse – *vegen*, som *Rossalandsvegen*, og *Norheimsvegen*. August Jakobsen malte bilder med motiver fra Jæren. "1894 fikk han sitt gjennombrudd med jærbildet *Lørdagsdans på landeveien* (*Sankthanskveld*) som vant bronsemedalje på verdensutstillingen i Paris 1900

”(Alfsen 2010). August Jacobsen hadde tilhørighet til Bryne og bodde på Bryne i perioder av livet. August Jacobsens bodde på slutten av livet sitt på Rossaland hos sin datter og han malte noen bilder med motiver fra området. Dattera var gift med Kristoffer Sandve

Det er gildt at den store maleren August Jacobsen har fått sitt navn bevart her, ikke bare på grunn av hans fine jærbilder, men særlig fordi det var på garden at han bodde flere i flere år fra 1945 hos sin datter fru Else Sandve og barnebarna Liv, Bjørg og Tor. Han var 77 år da han kom hit, men var fremdeles aktiv med penselen, og han malte flere bilder her fra, bl.a. den gamle løa. (Jonsbråten 1991:16)

En kan spørre seg om hvorfor hans fargerike svigersønn ikke har fått et gatenavn. Han var konsul i Russland i St. Petersburg under den russiske revolusjonen i 1917. Blant hans eventyr var også et opphold på Bjørnøya for å finne kol. Kristoffer Sandve investerte i eiendommer i Bryne og Rossaland rundt 1910 – 1920, han kjøpte opp bruk og solgte tomter videre. Han sto for 35 % av eiendomshandelen. Kristoffer Sandve var aldri engasjert i politikk eller styring av lokalsamfunnet men beskrives som en spekulant og eventyrer (Lindanger 2004:419). Det er lite av det han har gjort som er høyverdig, kulturfremmende, verdibasert eller som vitner om et lokalt engasjement. Han har derfor hatt mindre betydning for kulturhistorien på Bryne. Svigerfaren August Jacobsen derimot malte og foreviget idylliske motiver fra Jæren og Bryne sentrum. Selv om han ikke var innfødt Timebu ble han æret ved oppkalling av et gatenavn.

Kunstmaleren *Ola Tjøttas veg* er i sentrumsområdet oppkalt etter kunstmaleren Ola Tjøtta som levde fra 1880 -1930. Ole Tjøtta var egentlig fra Klepp, men knyttet til Bryne ved hans arbeid med utsmykking av apoteket Viben. Ellers er han mest kjent for sine naturskildringer av strendene på Jæren.

Utsmykkinga i ekspedisjonen i det gamle apotek Viben på Bryne, frå 1922, er ifølge Hild Sørby hans mest monumentale arbeid. Og likferda, oljeskissa som han på dødsleiet signerte og gav til Stavanger kunstforenings faste galleri, skriv ho vil bli ståande som noko av det mest djuptfølande og ekte uttrykk for Jæren som er visuelt utforma. (Gudmestad 2005)

Ola Tjøtta og August Jacobsen blir knyttet til Bryne med sin kunst og kulturelle kapital og deres navn blir en del av Brynehistorien som holdes levende i gatenavn. Slik kan en by smykke seg med kjente navn og kunstverk og vise hvem de vil assosieres med. Det gir samtidig et signal om hvordan en ønsker å bli oppfattet av omverdenen.

Det er bare to veier i Bryne sentrum som er oppkalt etter kvinner. Det er *Gudrun Lalands veg* og *Kirsten Brynes veg*. *Kirsten Brynes veg* ligger ved legekontor i ny bydel av Bryne og grenser mot Hetlandsgata. I 1955 fikk Bryne egen fødestue kalt *Fødeheimen*. Kirsten Bryne var distriktsjordmor og hun blir beskrevet som en uredd og barmfri kvinne. ”Distriktsjordmor Kirsten Bryne, dyktig og sikker i sitt kall og bestemt og myndig i sin ledelse i barselstuen” (Jonsbråten 1991: 86). Hennes arbeid er knyttet til helsearbeid på Jæren der alternativet var å dra til Stavanger for å føde.”Kirsten Bryne mottok Kongens fortjenestemedalje i 1977 for 35 år som distriktsjordmor i Time og anslagsvis 4000 fødsler bak seg ”(Solberg 1987:70). For sitt virke, uredde personlighet og gode arbeid ble hun høyt respektert i lokalsamfunnet.

Den andre veien som er oppkalt etter en kvinne er etter Gudrun Laland som var lærerinne på Bryne fram til 1962. Hun var i tillegg en engasjert kulturformidler, mest kjent for sine opplesinger av dikt av Arne Garborg, Theodor Dahl og Torvald Thu. I 1982 mottok hun Brynes Vels kulturpris sammen med Olav Stangeland. Hun fikk kulturprisen i 1987 Timeglasset fra Time kommune.”Gudrun Laland har alltid hatt vide kulturinteresser å dyrkja, litteratur og språk, musikk og song og ikkje minst botanikk”(Jonsbråten 1987:316). Hennes arbeid ved Bryne Skule og kulturformidling er argumentet Kulturminnenemnda bruker for at hun skal få en gate oppkalt etter seg.

Grunngjeving: Denne nye gatestubben ligg inntil Ola Barkveds veg. Barkved er tidlegare kulturprisvinnar og skulemann. Det same er Gudrun Laland. Det vil difor kanskje vera naturleg å kalla gata/vegen(som ikkje ligg langt frå der dei begge hadde livsgjerninga si – Bryne skule) for Gudrun Lalands veg/gate (Kulturminnenemnda 2005)

Ola Barkveds veg erstattet gatenavnet *Gjegnet* i 2005. Han var rektor ved Bryne Skule og engasjert i kulturvernarbeidet i Time kommune.

Det er Ola Barkved å takka for de meste av severdigheter som nå er tilgjengelege for eit ålment publikum. Ertertida har mykje å takka han for, og pliktar å verna om det arbeidet han har gjort. Han er æresmedlem av Time kulturminnenemnd (Taksdal 1987: 304).

Han samlet inn og registrerte gjenstander ved Bygdemuseum og Teknisk Museum og samlet lokalhistorisk stoff og fotografier og han har utgitt flere historiebøker og artikler. Han fikk mange utmerkinger for det kulturarbeidet han hadde gjennomført og var en høyt aktet mann. Han fikk gatenavn ved Bryne skule fordi han hadde tilknytning til området. Det var hans

arbeidssted og han bodde i gata. All post fra (og til) skolen er merket med hans navn og dermed blir hans navn ofte brukt, minnet om han holdes levende og blir knyttet til skolen.

Brynes Vels kulturpris vart for første gong delt ut i 1972. Det var til ein høgt fortent kulturarbeidar i Time, skulestyrar Ola Barkved. Ola Barkved har fått desse utmerkingar: 1972 Bryne Vels kulturpris, 1973 Æresmedlem i Time mållag. 1976 Kongens fortенestemedalje i gull. 1979 Rogaland Fylke sin kulturpris. 1982 Kommunal påskjøning. 1985 Timeglaset, Time kommune sin Kulturpris. (Jonsbråten 1987:314-315)

Det er likevel et paradoks at en mann med interesse for historie og kultur får en gate kalt opp etter seg som erstatter et stedsnavn med stor språkhistorisk verdi (*Gjegnet*). En kan spørre seg til hva han selv ville sagt om at hans navn skulle erstatte et viktig kulturminne om tidligere tiders bruk av terrenget, et viktig språkuttrykk i dialekten, bevart som gatenavn.

Andre mer upretensiøse veinavn som ikke har verken tittel eller etternavn knyttet til personnavn er *Olavvegen*, *Tollaksvegen* og *Svertingstadvegen*. *Olavvegen* er oppkalt etter Olav Håland som bodde på Auglend og var gift med Berta Tormodsdotter. Både kona hans og deres første barn døde i barselseng i 1895. ”Då dei bar ut Ola ein dag i 1958 såg dei at brurakransen og flosshatten framleis hekk på kvar sin spiker i ”buå” (Lindanger 2006:471). Ola Håland solgte ut stykker av gården til andre bruk og en kort liten vei minner om han og stedet der han bodde. *Tollaksvegen* er et gatenavn som er oppkalt etter personen Tollak. I artikkelserien til Luis Lura blir Tollaksnavnet nevnt som et eldre gatenavn men da i formen Tollaksbråde (Lura 2009). *Svertingstadsvegen* har navn etter bruket Svertingstad som kommer fra et eldre navn Sverting. Veien leder til Svertingstad.

Sveinsvollvegen ligger ved Bryne ungdomsskole og parken *Geidahodne*. Det er både bolighus og handel ved Sveinsvollvegen som er del av den sentrumsnære bebyggelsen. Veien er oppkalt etter huset til Tobias Sveinsvoll. Han var den første til å kjøpe opp egg av bøndene i området og leverte dem til Sandnes for videre salg. Sveinsvoll var også brannmester på Bryne i noen år og Lura beskriver hvordan brannøvelsene i Bryne sentrum foregikk.

Når han (Sveinsvodl) totte det var ti for en øvelse, tog han mæ seg en lange lur å jekk opp på Jeidnahodne. Der bes han ett par ronda i dei ”fira himmelske retningane”. Dæ va et signal om dei så va utvalde te brannfolk sko mødast mæ pumpehuset så låg nemæ Kongo (Lura 2010).

Gatenavnene har en uhøytidelig form selv om det er oppkalt etter person som bodde i området. Bryne har kun noen få titler knyttet til navn, tidligere nevnte *Rektor Sælands veg*, *Amtmann Aarrestads gate* og *Biskop Hognestads gate*. Her kunne det være naturlig å skrive ”Brannmester Sveinsvolls gate” dersom en ønsker å fremheve viktigheten av personens yrke. Det er likevel ikke tittel, navn og etternavn som gir en indikasjon på at denne personen er viktig for Brynes historie. *Sveinsvollsvegen* forteller at familien Sveinsvoll bodde i den retningen eller i den veien og er et gatenavn som har vært i bruk på folkemunne og siden tatt i bruk i offisiell navngiving.

Oppkalling etter personer viser forholdet mellom lokal og nasjonal identitetsforankring. Utviklingen av navnevalg viser en utvikling av hvem en velger å gi gatenavn til. Det er en endring fra oppkalling på 1950-tallet da en døpte gater etter kjente Timebuer som hadde stor betydning i kulturlivet, politikk, utdanning, avholdsbevegelse og målsak på den nasjonale arena til dagens praksis. Dagens praksis er å velge mennesker som har hatt stor innvirkning på lokalmiljøet, som Gudrun Laland, Kirsten Bryne, Lauritz Bellesen og Ola Barkved. Disse fire er sentrale i historien om Bryne og representerer helse, skole, kultur og kjøpmannsånd. Gatenavnene har en moderne form uten titler knyttet til navnet. Gater oppkalt etter personer er et historisk minnesmerke over en persons liv. Et gatenavn er i daglig bruk i motsetning til en bauta, statue eller en byste. Oppkalling etter personer gjør at navnet lever aktivt videre selv om ikke alle kjenner til den eksakte livshistorien eller livsverk til personen som blir minnet. Det kan vekke nysgjerrighet og være inngangsport til å søke informasjon og lære historie.

Gatenavn etter personer er språklige markører som uttrykker forbilledlige personers liv og virke. Noen gatenavn velges for å smykke byen med personnavn (Garborg, Kartevold, Nansen) uten at de har hatt noe å si for selve byen, eller med titler (konge, biskop, amtmann, rektor) for å markere sosial status. Dette kan igjen utnyttes av markedskrefter for å gi signal om at denne byen er grunnlagt av personer som avspeiler innboernes verdier.

På Bryne er oppkallingen gjort etter personenes verdivalg og livsgjerning. Det er deres kulturelle og sosiale kapital som har gjort dem verdige til å få et gate- eller veinavn oppkalt etter seg. Det er en klar overvekt av menn som har fått gater oppkalt etter seg og kvinner har først fått oppkalt veier og gater etter seg på slutten av 1900-tallet (Kirsten Bryne og Gudrun Laland).

Det har vist seg at det kan være problematisk å kalle opp gater etter personer. Time kommune har prøvd å lage kriterier i dokumentet: Retningslinjer for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar. Se vedlegg 1. Der viser en i punkt fire til ”personar som har sett spor etter seg i lokalmiljøet på ymse vis, gjennom verksemdar av mange slag – kulturpersonar, gründerar, politikarar, osv.” (Kulturminnenemnda 2007). Punkt fem viser at nasjonale namn ”gjerne slike som har ei tilknytning til staden på eitt eller anna vis” (ibid 2007). Kriteriene for oppkalling kan tolkes vidt og det er en stor frihet i det, men det blir generelle retningslinjer å forholde seg til.

Tidene skifter, verdier og trender endrer seg. Tiden går og personer blir mindre betydningsfulle for sin samtid. Etter noen år har personen og dens betydning lite å si for innbyggerne på stedet og gatenavnet blir en likegyldig tekst som kun markerer adresse. Navnet Mauritz Kartevold er i dag relativt ukjent, men det kan på den ene siden skape interesse å søke informasjon om han. På den andre siden er det fare for at oppkalling etter personer erstatter stedsnavn som har status som vernede kulturvernminner.

7.0 Gruppenavngiving av gater

Gruppenavn er når gatene i samme strøk har lik karakter med navn i samme kategori med navn med semantisk likhet eller oppkalt etter en gruppe dyr eller planter, fugler, tresorter, arbeidsredskap eller kjente personer. En annen variant av gruppenavn er å holde på gårdsnavnet og variere naturbeskrivelsen, for eksempel *Kvålebakken* og *Kvålsberget* og *Kvålsberget*. ”Ein annan framgangsmåte ved namngjeving av vegar og gater i gruppe, som er mykje nytta no for tida, er å nytta same namneelementet, gjerne eit eksisterande namn, og variere sisteleddet” (Særheim 2007: 77). Forskning på gatenavn i Stavanger viste at det med utvidelse av store areal på 1960 og 1970 tallet vart vanlig å ta i bruk gruppenavn. Argumentet var at det ville bli enklere for politi og ambulanse å finne fram dersom gater hadde noenlunde like navn.

Grupper av gater med liknande semantiske element, t.d. ord eller namn for fuglar, dyr, planter, geologi, astronomi, norrøn mytologi, folkedikting, idrett, skipsfart, militærstell, historie, lokale tradisjonar, jordbruk, fiske, teater, vitskap m.m (Særheim 2007:77).

Gruppenavn fra 1960 og 1970 tallet brukte ikke stedsnavn, men navn fra blomster, dyr, bergarter og tresorter. Flere tettsteder har brukt slike navn og et problem meldte seg: ”Identiske gate - og vegnamn vart laga i fleire nærliggjande tettstader og kommunar, noko som faktisk gjorde det vanskeleg å finne fram til rett stad” (Særheim 2007:77). Populære gruppenavn etter blomster skaper lite egenart til stedet. Det er i Norge mange Fiolveier, Lerkeveier, Granittveier og Eikelunder. Slike navn kan oppleves som likegyldige fordi de ikke forteller om stedets historie, mennesker eller har det vi kaller ”sjel”. Gruppenavn i Stavanger ble satt på steder som allerede hadde lokale navn på stedet og stedsnavn ble ikke bevart i gatenavna. ”Dette er med andre ord eit godt døme på at politikarane ikkje følgde rådet om å byggja på namnetilfang som alt eksisterte i området” (Særheim 2007:77).

Hensikten med gruppenavnsetting av gater var å gjøre det enklere å peile inn et område ut fra at veiene hadde nokså like navn. Utbyggingen av Lyefjell på 1970 tallet brukte gruppenavn og navnsatte boligfelt med navn etter fugler og smånagere, for eksempel Mårvegen og Småsporven. Disse dyrene finner man overalt i norsk fauna og altså flere steder enn på Lye, navnene har ingen særlig naturlig tilknytning til stedet. Ved utbygging av *Austbøfeltet* på Bryne har veiene fått navn etter ulike blomster, utbyggingen startet i 1969. Det ble ikke tatt hensyn til lokale stedsnavn eller stedets historikk. Fra ”time gard og ætt, bind 1 (2004) av Lindanger

og Waula kan en lese om Austbø som var en husmannsplass under *Re*. Arkeologiske funn viser at det har vært bosetting her allerede for 1500 år siden fra bronsealdertid til 550 etter Kr. Det er kartlagt 14 gravhauger ved tunet til jernaldergården på Austbø. Arkeologiske funn på stedet er deler av en bronsekjel, økser av jern, et frankisk sverd og en liten gullbarre, glassperler, sølvnål og ravperler. (Lindanger 2004:530-532). Ingen av disse kulturminnene har en tatt hensyn til ved navnssetting av området. Hovedveien inn til boligfeltet er *Blomstervegen* som leder videre til *Soleiestien*, *Kløvervegen*, *Blåknappvegen*, *Blåfjørvegen*, *Nellikvegen*, *Konvallvegen*, *Rosevegen*, *Symrestien*, *Symrevegen*, *Liljevegen*, *Fiolvegen* og *Fiolstien*. Samme type gruppenavngiving ble brukt *Nylandsfeltet* på Rossaland på 1970-tallet med navn etter tresorter: *Raunevegen*, *Bjørkevegen*, *Asalvegen*, og *Poppelvegen*.

En kan se en sammenheng mellom personer som har fått gate oppkalt etter seg etter samme mønster som gruppenavngiving. Felles for gatene *Arne Garborgs veg*, *Hulda Garborgs veg*, *Amtmann Aarrestads veg*, *Torkel Maulands veg* og lignende er at de representerer en gruppe intellektuelle som preget nasjonen med målreising, avholdsbevegelse, som dominerte i kulturlivet. I disse områdene ble det heller ikke tatt hensyn til stedsnavn som kulturvernminner. Stedsnavn ble ved utbygging av området på 1960- og 1970-tallet erstattet med gatenavnstekster som fortalte om lokale personers bidrag til nasjonens historie.

En helt annen type gruppenavn finner en i Hå kommune. På Nærbø har en gruppenavn etter verktøy, for eksempel *Greipvegen*, *Hakkevegen* og *Sigdevegen*. Gatenavnet skal vise til tidligere bruk av terrenget og nærhet til tradisjonelle jordbruksmetoder. Det kan forstås som å skape en sammenheng mellom eldre og nyere tid der gatenavn viser til røtter og er et bindeledd til stedets historie. Ainalas teori om ønsket om å høre til en gruppe kan brukes på verktøy- veiene på Nærbø. Dersom hensikten er å vise nærhet til bøndenes dyrkingsmetoder og kjennskap til verktøy og redskap kan man forstå navnebruken. Men en kritisk innvending er at veiene på Nærbø sier lite om lokale arbeidsmetoder på stedet. Det eneste det forteller noe om er ulike verktøy og ikke mer en det. Det gir et jordnært preg, og sier kanskje noe om Nærbø folks tilhørighet i arbeiderklassen og jordbruket, men det blir ikke tydelig nok gjennomført selv om det er originalt. Klepp kommune har *Slåttevegen* som er knyttet til markene der arbeidet ble utført og har større troverdighet fordi den sier noe om tidligere tiders bruk av området. En knytter stedet til en tradisjonell oppfatning av den arbeidsomme jærbonden og viser en usnobbete nærhet til dyrkingsmetoder, kulturhistorie og lokalhistorie.

8.0. Funn, oppsummering og konklusjon

I kapitlet vil jeg diskutere begrepet identitetsbærende navn og oppsummere funn av stedsnavn og dialekt, personnavn i gatenavn i Bryne sentrum. Byutviklingsprosjektet søkte å fremheve det som var spesielt og særegent ved Bryne og vise byens identitet. Det førte til endringer av gatenavn for å fremme stedets identitet. Kapitlet viser funn fra kartleggingen av nye gatenavn og argumentasjonen som ligger bak endringene.

8.1 Diskurs og konstruksjon av identitet

8.1.1 Byutviklingsprosjektet

Etter at Bryne fikk bystatus i 2001 har flere gater i sentrum fått nye navn for å fremme den lokale identiteten. Byutviklingsprosjektet ble startet i 2002. Det var ordfører Arnfinn Vigrestad (KrF), som etter ønske fra Ståle Økland, kommunestyrerepresentant (H), startet byutviklingsprosjektet. Byutviklingsprosjektet var et samarbeid mellom kommune og næringsliv som følge av at utviklingen på Bryne skapte store forandringer i sentrum og stor utbygging av boligområdene. Bystatusen utløste diskusjon om hvordan en oppfattet Bryne som by. Planer om ny bydel av Bryne som innebar at industri skulle flyttes ut av sentrum og en utvidelse av sentrumsområdet ble lansert. Sentralt i debatten var Bryne sin identitet og hvordan en skal profilere Bryne som by. Som følge av byutviklingsprosjektet i ble prosjektgrupper ble satt ned for å jobbe med ulike felt som skulle profilere det særegne ved Bryne. *Bryneambassadører* ble utnevnt, blant andre Ingebrigt Aarbakke (Aarbakke Group AS), og Janove Ottesen (Kaizers Orcherstra), og alle skulle jobbe for å profilere og fremme Bryne som by.

Endringer av gatenavn for å fremme identitet og skape en tydeligere *Bryneprofil* er en del av byutviklingsprosjektet. I kommunens arkiv er det dokumentert en del av diskusjonene og argumentene rundt endringene. Rådmann Brit Nilsson Edland skriver om tanken bak endringsforslagene i dokumentet ”Endringar av gate og vegnamn i Bryne sentrum” (2007)⁶.

Som ein ser er tanken bak endringsforslaga i hovudsak å ta i bruk att eldre lokalnamn og namn som innbyggjarane har brukt frå gamalt av, og med det bidra til å ta vare på

⁶ Vedlegg 3 Endringar av gatenamn i Bryne sentrum, 2007. Saksnummer 012/07.Kulturminnenemnda, saksbehandler Vidar Aussen, Brit Nilsson Edland, rådmann, Bjørn Meling kommunalsjef samfunn

lokal historie og identitet. Identitetsbygging er og eitt av elementa i byutviklingsprosjektet for Bryne (Edland 2007).

Offisiell navnsetting er derfor mer en praktisk navnsetting på nye utbyggingsområder i Bryne. Navnsetting er gjort for å skape en kollektiv identitetsfølelse og brukt som et redskap for å skille lokalsamfunnet og byen fra andre og liknende byer. Fortellinger om stedets historie, mennesker og bedrifter, kultur, skole og utvikling er et uttrykk for pågangsmot, arbeid, tradisjon og suksess som viser igjen i valg av gatenavn. Byen forteller sin historie med sine gatenavn og holder frem et polert bilde av byen der suksesshistoriene fra industri, historie og kjente personligheter skal kaste glans over stedet.

8.1.2 Identitetsbærende navn

Formuleringen ”identitetsbærende navn” brukes av Time kommune i argumentasjonen om navnevalg. Det er da naturlig å forfølge begrepet og spørre seg hva et identitetsbærende gatenavn er? Har jakten etter identitet sammenheng med det postmoderne samfunnet? Det postmoderne samfunnet beskrives som et oppstykket og komplekst sammensatt samfunn. Det postmoderne mennesket vil derfor kunne konstruere sin egen virkelighet og velge sin egen identitet. Hvordan kan en forstå hva kulturminnemnda mener når de bruker uttrykket ”identitetsbærende gatenavn”?

Forholdet mellom identitet og navn i en postmoderne tid, ble undersøkt i masteravhandling til Wikstrøm (2009) der hun stilte spørsmål ved bruken av begrepet identitet og utfordret hva som menes med uttrykket identitet. Er ”identitet” blitt et begrep og et moteord som er i ferd med å bli brukt i så mange sammenhenger at innholdet i ordet identitet utvannes? Wikstrøm undersøkte ordformen identitet og fant en ukritisk bruk som førte til en vid og generell bruk som kunne føre til en reduksjon av meningsbetydningen.

Resultatet er at ekstensjonen utvides, og ordet kan i enkelte sammenhenger se ut til å bli brukt noe ukritisk, enten som en pleonasme eller som en nokså innholdstom forsterking av andre ord (Wikstrøm 2009: 24).

I saksgang ved offisiell navnsetting blir det brukt uttrykk som ”identitet”, ”identitetsbærende” uten at en utdyper hvordan gatenavnet skaper identitet eller for hvem det skaper identitet. Store norske leksikon viser til denne definisjonen av identitet: identitet, i psykologi og psykiatri et menneskes selvoppfatning, selvilde og følelse av å være noe i seg selv uavhengig

av andre” (Malt 2010). Personlig identitet kan uttrykkes ved å bygge et image, å velge hvordan en vil fremstå gjennom en valgt selvpresentasjon, en konstruksjon av hvordan en ønsker å bli oppfattet og hvem en søker å ha tilhørighet til. Personlig identitet har sammenheng med kollektiv identitet som defineres som tilhørighet til en gruppe. For å vise tilhørighet kan en kle seg i samme klær og ha lik stil. Dypere identitetsforankring kan være religion, kultur, språk og felles historie og stedsforankring.

Behovet for å markere identitet kan overføres til offisiell navnsetting. Et tettsted ønsker å framstå som unikt og vise sitt særpreg gjennom gatenavn som avspeiler det som er spesielt for stedet. Identitetsbærende navn i offisiell navnsetting har blitt brukt i argumentene for å minne og ære historie og personer fra stedet. Gatenavnsteksten skal minne om- og vise til en kollektiv identitetsfølelse.

I en doktorgradsavhandling om gatenavn i Stockholm viser Carina Johansson en sammenheng mellom gatenavn og identitet.

Likaså kan namnbrukare uppfatta gatunams och namnkategoriernas bakgrund och deras historia som uttryck för kultur- och ideologiströmmningar, samtidigt som deras kunskap om namnens bakgrund och historia kan ge en upplevelse av förankring och tillhörighet på en plats i ett sammanhang. (Johansson 2009:26)

Et tettsted kan skape seg en egen urban identitet ved å bruke det lokale. Byen kan presentere seg slik en ønsker å framstå og kan smykke seg med deler av sin historie og kjente personligheter. Eskelinen viser i sin studie at det er flere funksjoner knyttet til navngiving. En bruker navn for å uttrykke tilhørighet til regionen og til den sosiale klassen en ønsker å assosieres med og være en del av. En bruker navn for vise vår holdning til stedet, til bildet vi har av stedet eller innbyggerne på stedet.

Krogseth viser en sammenheng mellom kollektiv og kulturelt betinget identitet som har relevans for navnetematikk, han hevder at forholdet mellom navn og identitet først og fremst er fremtredende ved oppkalling av personer. Stedsnavn og gårdsnavn er nevninger som skaper en følelse av kontinuitet som gir identitet et innhold. Utover stedsnavn og gårdsnavn vil også hjemstedet, byen eller bygda være en del av identiteten. Hjemstedet representerer noe trygt og uforanderlig, noe som er stabilt i en omskiftelig verden.

Her kommer også stedsforankring inn, slektsgården, bygda, hjemstedet, som en viktig kollektivt identitetsgivende faktor. Stedet, det avgrensede rom, gir integrasjon i et felleskap (identitetens integrerthetsaspekt), gir tradisjonsforankring (kontinuitetsaspektet), stedsnavnet og det unike ved hjemstedet markerer også egenart – eller individualitetsaspektet ved identiteten (Krogseth 2007: 62).

Positive assosiasjoner til hjemstedet gjør at en kan føle stolthet av å være fra et slikt flott sted. Det vil igjen føre til at en ønsker å identifisere seg med stedet. I offisiell navnsetting av gatenavn kan en velge identitet ved å fremheve positive sider fra historie, personer og tradisjoner fra lokalsamfunnet og gjøre det attraktivt å være tilknyttet til tettstedet. Behov for å forankre egen identitet i et postmoderne samfunn ses i sammenheng med behovet for å bruke eldre navn i personnavn for å forankre en tilhørighet. Det postmoderne samfunnet skaper et behov for identitet ved en (re)sakralisering og (re)historisering av navn (Krogseth 2007:61). Oppkalling av gatenavn etter personer og industrihistorie er et ønske om å gi Bryne en moderne identitet forankret i historiske forhold. Krogseth hevder den moderne identiteten er understimulert som følge av meningstap. Meningsbærende gatenavn gir kontinuitet og skaper tilhørighet. Særegne gatenavn kan vekke interesse og nysgjerrighet for historien som ligger bak navnet.

Gatenavn med lokalt preg viser byens historie, dialekt og personer. Eskelinen deltok i forskningssamarbeidet *Transformation of onomastic landscape in the sociolinguistically diversifying neighborhoods of Helsinki*. Prosjektet undersøkte hvordan urbane stedsnavn og gatenavn formet hvordan en oppfattet seg selv i det urbane rommet. ”The goal of the project is to produce information about urban place names and the way they are used as part of the wider urban development “(Ainiala and Vuolteenaho 2005:379, Eskelinen 2009, 350). Prosjektet viser en tilnærming lik Moldenæs sin forskning. Moldenæs viser til hvordan fortellinger, narrasjon, er med å konstruere hvordan vi oppfatter virkeligheten. Hvordan vi omtaler oss selv, hvordan vi ønsker å fremstå, eller hvordan vi blir omtalt, påvirker hvordan vi ser på oss selv. Vi påvirkes av den språklige diskursen vi bruker for å beskrive verden.

Tradisjonelt har narrative tilnærminger betraktet språket som et middel for å oppdage eller (presist) beskrive virkeligheten. Et generelt trekk ved nyere narrative tilnærminger er imidlertid det synet at språket konstituerer virkeligheten (Somers 1994, Orbuch 1997, Moldenæs 2006).

Presentasjonen av Bryne skal likevel være i overensstemmelse med innholdet. Det er en krevende og kompleks oppgave å gripe stedets kulturhistorie. Gatenavna skal reflektere og vise tilhørighet til eldre bosetting, jordbruk, bondesamfunnet og samtidig presentere handelstradisjoner, kulturhistorie og moderne industri.

Å byggje eit image - ein representasjon av ein stad – som er tydeleg og markant sett frå omverda, krev ein tolkingsmessig fleksibilitet, som òg er naudsynt for at enkelpersonar med mange ulike interesser og identitetar skal ta del i utviklinga og vedlikehaldet av imaget. (Vik, Villa 2008:41)

En image skaper forventninger til innholdet og det er en utfordrende prosess å samle sammen biter til et helhetlig bilde av stedets identitet. ”Navn knyttet til bruk av området skaper et kollektivt minne og felles benevnelser på steder i uoffisiell navngiving skaper en kollektiv identitet”(Krogseth 2007:62). Dette ble tatt på alvor i 2007 da gatenavn på Bryne ble endret fordi det uoffisielle gatenavnet var mer brukt på folkemunne enn det offisielle. Se eksempelet *Herikstadvegen* som ble endret til *Hetlandsgata*. Eskelinens kollektive funksjon viser forståelse av språkbrukerens valg av navn. Undersøkelser fra Helsinki viste at navnevalg var bestemt ut fra ønsket identitet. I et tilfelle holdt en fast på ordbruk og slangord for å høre til den opprinnelige arbeiderklassen som først bosatte seg i området. Identiteten ble fastholdt ved å holde på deres uoffisielle stedsbenevnelser, selv om en egentlig hører til øvre middelklasse (Eskelinen 2008:350). Nærhet til bondesamfunnet uttrykkes i gatenavnstekstene *Kuhagen*, *Markavegen* og *Myravegen*.

Identitetsbærende navn er en generell og vid betegnelse brukt av Time kommune ved offisiell navnsetting. By-identitet blir forankret ved å navngi gater etter handelsborgerskapet i eksempelet *Lauritz Bellesens gate*. Sentrumsområdet utvides ved økt bruk av – gate endelser i valg av - vei eller – gate. Memorialnavn valgt rundt årtusenskiftet minner, ærer og hedrer personer som har betydd noe for lokalsamfunnet på Bryne. Kultur, helse og skole er representert ved *Gudrun Lalands veg*, *Kirsten Brynes veg* og *Ola Barkveds veg*. Lokal industri er presentert ved *Brøytvegen*, *Hetlandsgata* og *Trallfavegen*.

8.1.3 Identitet og det lokale

Gatenavn som *Trøskjeløhagen, Aurbanen, Tuemyrå og Gjegnet* på Vigrestad i Hå kommune viser som tidligere nevnt nærhet til jordbrukssamfunnet og gir et usnobbete preg. Men viser bruk av denne typen gatenavn at identiteten er ivaretatt eller fastholdt, eller er det en konstruert tilhørighet til kulturhistorien? Ainala mener at en velger ulike identiteter.

Identity is seldom a stable phenomenon, especially when we consider the use of place names. They will change in the course of time. Furthermore, a city dweller may identify herself, e.g., as an urban citizen, as a local citizen or as a member of just a special small group (Ainala 2007:32).

Bruk av dialekt i offisiell navnsetting av gater og veier, reiser flere spørsmål om normering av stedsnavn. Hvorfor følger ikke Hå kommune forskriftene for normering av stedsnavn? Er det frykt for at normering til nynorsk gjør at den særegne jørske dialektuttalen forsvinner, bøyingsformer, faste uttrykk og den lokale identiteten i språket forsvinner? Er det nødvendig å bruke dialekt i offentlig navnsetting for å fremme identitet? Jeg vil prøve å møte noen av disse spørsmålene. Bruk av dialekt i offisiell navnsetting markerer lokalt preg og skaper trendy særegenhet. Det viser selvtillit i forhold til egen kultur i møte med omverden. Tidsånden viser igjen i tidsånden om "å være seg selv". Det er trendy å fremheve det særegne ved en kultur og å være litt eksentrisk, eller unik. Det er en romantisk forestilling om at det unike og urørte, det opprinnelige og ukultiverte er høyverdig, genuint og ekte. I det moderne og flerkulturelle samfunnet er det trendy å være stolt av identiteten og vise sin etnisitet, kultur og historiske bakgrunn.

Like viktig er fortellingene, de positive beskrivelsene av dette samfunnet og dets suksesser. Spørsmålet er om det ikke et samfunns sosiale kapital også består av fortellinger og dette samfunnets evne til å fortelle disse på en overbevisende måte (Moldenæs:2006:7).

Et annet uttrykk for tidsånden i dag er trenden om å være stolt, men likevel uhøytidelig og leken og ha distanse til egen bakgrunn. Det vises i klesdesign av *Moods of Norway* som profilerer seg med vaffeljern, traktor, elg og tradisjonsrike strikkemønstre. Det tradisjonelle nasjonalromantiske er mikset med glamour, cocktaildriker, sjokkrosa farge, gull og glitter. Det tradisjonelle brukes i mønstre og grafikk som pryder klærne, har blitt populært. Eksempelet viser at designet og varemerket spiller på etablerte forestillinger om den tradisjonelle norske bonden på en humoristisk, selvironisk og sjarmerende måte. *Moods of*

Norway gjør stor suksess på å våge å fremheve sin særegenhet som gjør varemerket unikt. Spranget fra moteverdenen glamorøse og omskiftelige trender, til kommunal navnssetting og språkvern er langt. Eksempelet viser at særpreg er viktig for å utmerke seg i en moderne eller postmoderne virkelighet. Postmodernisme er i seg selv et problematisk begrep fordi det brukes i vid forstand for å beskrive et moderne samfunn som er fragmentert og komplekst.

Postmodernismen viser til at en kan konstruere sin egen virkelighet. Det vil si at det postmoderne ikke jakter etter å etablere en fast identitet, men en velger mellom roller og setter sammen tanker fra flere hold, fragmenter av religioner og ideologier. Det relativistiske holdningen postmodernismen representerer kan sammenfalle med den vage identitetsbærende argumentasjonen til Time kommune.

I eksemplene ovenfor om gatenavn fra Hå kommune har en ikke tatt hensyn til Lov om stadnamn (1990), men brukt dialekt i offisiell navnssetting for å vise stolthet over egne røtter, dialekt, tradisjoner og identitet. Navnssettingen er uttrykk for et ønske om å skape nærhet til historien og våge å fremheve det som er unikt ved stedet. Det er likevel problematisk at lokal dialekt settes foran forskrifter for normering i Lov om Stadnamn.

Jakten på identitet og særpreg for å fremme en helhetlig diskurs har ført til samme argumentasjon om endringer av gatenavn på Bryne. Byutviklingsprosjektet ville skape en profil for den nye byen Bryne ved å bruke det lokale framfor det nasjonale. I forlengelsen av det kom ønsket om å endre meningstomme gatenavn med nytt innhold. Time kommune har språkmessig ført en restriktiv politikk når det gjelder normering av stedsnavn med noen få unntak. Innholdsmessig har gatenavn på Bryne blitt endret fra meningstomme gruppenavnsettinger og navn fra nasjonal arena, til å presentere lokalhistorie. Det gjelder gate og veinavn både når det gjelder næringsliv, helse, skole, kulturliv og oppkalling etter personer og bevaring av stedsnavn.

8.2 Konklusjon

Fastsetting av navn på gater og veier på Bryne er lik tradisjonelle mønster for navnsetting fra andre byer, men likevel postmoderne. Det postmoderne aspektet ved endring av gatenavn er at en ønsker å bruke offisiell navnsetting for å uttrykke eller konstruere en felles urban identitet for byen Bryne. Time kommune har vist til byutviklingsprosjektet og identitet i argumentene om navneendringer i sentrum. Bakgrunn for endringene er å fremme en profil for Bryne og for å skape en felles identitetsramme. Den offisielle navnsetting av veier og gater er ikke likegyldig eller tilfeldig.

Gatenavn har dermed status som tekster med et utvidet meningspotensial. Det er viktige språklige tekster i et moderne bysamfunn, som markerer minner, skaper tilhørighet og viser til en kollektiv identitet. Gatenavntekstene er dermed fortellinger fylt med mening for å fremme den kollektive identiteten, og ved offisiell navnsetting skapes en symbolsk konstruksjon. Den skal henge sammen i en konstruert mening som skal virke tiltrekkende. Navnsetting viser en utviklingstendens fra en nasjonal norm til at det lokale preget bryter gjennom etter årtusenskiftet.

Det kan være problematisk å finne en presentasjon som viser identiteten til et sted som Bryne. Det er en ung og moderne by som voks fram rundt jernbanen fra 1870. Byen har vært preget av handel og industri som har forandret seg i takt med teknologisk utvikling. I dag er det høyteknologisk mekanisk industri bestående av underleverandører til oljebransjen, som dominerer på bedriftsområdene utenfor sentrum. Gatenavntekstene gir et meningsinnhold til Bryne som et produkt. Byen kan selges som et varemerke med sin suksessfylte industrihistorie og sine kjente innbyggere.

Den offisielle navnsettingen der en setter memorialnavn på gir liv til personer. Det er minner som blir fremhevet i merkevarebygging om stedet fordi de viser til makt og status. Det er den dominerende sosiale og kulturelle kapital som har kjempet fram hvem som skal minnes og fremheves fordi de representerer verdier en selv vil bli assosiert med. Til sammen former gatetekstene en diskurs som er bærer av verdier og ideologi. Den symbolske konstruksjon i utvalget av gatenavn blir en tekst fylt med mening. Særpreg kan bli et fortrinn når det

konkurreres mellom byer om turisme, arbeidsplasser og kunder til handelsgatene, og for å få folk til å bo i kommunen.

Den offisielle navngivingen er forpliktet til å følge Lov om stadnamn (1990) og forskrifter for normering av stedsnavn. Etter byutviklingsprosjektet kom i gang (2001), har kravet om identitetsbærende navn, overskygget Lov om stadnamn i navnsettingen av gater og veier i Time kommune. Stedsnavn fra yngre industrihistorie på 1950-tallet velges framfor å finne eldre stedsnavn. Gruppenavngiving tar utgangspunkt i gårdsnavn og legger ulike endelser til, i stedet for navn fra flora og fauna. Ved utbygging av nyere boligfelt i utkanten av sentrum brukes bruksnavn og stedsnavn. Det er et paradoks at stedsnavn i sentrum erstattes med memorialnavn. Praksisen er varierende og styres av tilfeldig argumentasjon fra Time kommune om hva som gir mest identitet.

Time kommune former en profil, en merkevare for den nye byen, en konstruert presentasjon av kultur og historie. Navnsettingen er merkevarebygging som skaper en profil for Bryne som viser hvem man ønsker å være lik eller forskjellig fra. I urbaniseringsprosessen blir merkevarebyggingen og identitetskonstruksjonen på Bryne basert på stedets egenart med utgangspunkt i nyere stedsnavn, kulturhistorie, industri, kjente personligheter, nærhet til bondekulturen og den identitetsbærende faktoren.

8.3 Etterord

Navnsettingen av gater og veier er en pågående prosess og endringer av veinavn på bygda er siste utspill fra Time kommune våren 2010. Mange som bor på bygda utenfor sentrum får dermed nye postadresser. Navneendringene omfatter nye navn på riksveier, fylkesveier og kommunale veier. Endringene ble publisert i Stavanger Aftenblad 26.04. 2010. Geir Sveen intervjuet Sigbjørn Reime om reaksjonene etter navneendringene ble vedtatt:

Jeg hadde i grunnen ventet at det ble litt mer rabalder om forslaget vårt, for det innebærer rundt 40 nye postadresser, forklarer kulturformidler Sigbjørn Reime i Time kommune. Men kommunens folk har prøvd å gjøre så godt de kunne. De har testet navn på folk i bygda, de har tatt utgangspunkt i lokal bruk og de har ikke minst hatt klare kriterier å holde seg til (Sveen 2010)

Ådne Undheim skrev leserinnlegg i Jærbladet. ”Ikkje ta frå oss adressa vår”. Han mener at gårdsnavnen er en del av kulturhistorien og identiteten til de som bor på stedene i dag:

Adresseendringane vert forklarte med at dei skal gjere det enklare for post og utrykkingskjøretøy å finne fram. Dette skjer i ei tid der nær kvar einaste bil og mobiltelefon er utstyrt med GPS. Nokre av dei 39 føreslegne nye vegnamna er logiske og ber namn etter dei stadane desse vegane går til. Andre er grovt misvisande i så måte og vitnar om mangel på lokal kunnskap. Desse kan ikkje verta ståande. (...)

Sjølv om eit skifte av namna sikkert ikkje kjem til å gjere det ulovleg å bruke gards- og husnamna vi har i dag i tillegg, så syner erfaringa frå Klepp kommune at dei opphavlege gardnamna vert prioriterte vekk og fell i gløymeboka når stadene får nye offisielle adresser (Undheim 2010)

Undheim peker mot et viktig poeng. Dersom stedsnavna ikke blir tatt i bruk i offisiell navngiving vil de etter hvert bli mindre brukt og det er fare for at de går tapt. Offisiell navnsetting skal følge Lov om stadnamn. Loven er der for å verne kulturvernminner og lokalhistorie som er en del av vår identitet, nedfelt i stedsnavn.

Bryne 16.05. 2010

Annika Tove Roalkvam

9.0 Litteratur og kilder

9.1 Litteraturliste

- Eikeland, Aase, et al. (red) 1987. *Time Herad, fram til 1987*. Dreyer bok, Stavanger
- Ainiala, Terhi. 2009, Place Names in the Construction of Social Identities: The Uses of Names of Helsinki. Proceedings of the 23 rd International Congress of Onomastic Sciences, s 67-75. York University, Toronto
- 2007, Urban identities seen through place names. *Nytt om namn*, 46, s30-34
- Ainala, Terhi, Jani Vuolteenaho. 2009, Place Names in the Construction of Social Identities: Slang Toponyms in Early Twentieth Century Helsinki. Proceedings of the 23 rd International Congress of Onomastic Sciences, s 1030–1035. York University, Toronto
- Almås, Marit S. Haugen, et al.(red). 2008. *Den nye bygda*. Tapir akademisk forlag. Oslo
- Barton, David. 1994. *Literacy, An introduction to the Ecology of Written Language*. 2nd ed. 2007. Blackwell Publishing. Malden Mass
- Berge, Coppock og Maagerø (red).1998, *Å skape mening med språk. En samling artikler av Halliday. Hasan og Martin*. Cappelen akademisk forlag. Oslo
- Bourdieu, Pierre.1995. *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Pax forlag AS. Oslo
- Bry, Zahl (red). 2008. *Bryne, Portrett av en by*. Galati AS. Oslo
- Døsslum, Atle. 2010. Hulda Garborg. Store norske leksikon. Nettutgave
http://www.snl.no/nbl_biografi/Hulda_Garborg/utdypning Lokalisert 02.02.10
- Enderud, Jan. 2010. Del 1, Robotens utvikling.
<http://www.inmentor.no/fagartikler/12-del-1-robotens-utvikling> Lokalisert 09.03. 2010
- Eskeliinen, Riikka. 2009. Functions of Usage of Urban Place Names. Proceedings of the 23 rd International Congress of Onomastic Sciences, s 350-355. York University, Toronto
- Fairclough, Norman. 1995. *Critical Discourse Analysis*. Addison Wesley. Boston.
- 1995. Dimensions of discourse analysis, model
<http://www.flickr.com/photos/runningafterantelope/2448015142/> Lokalisert 05.03.2010
- Forum Jæren 2010. Om Forum Jæren. <http://www.forumjaren.no/om-forum-j%C3%A6ren>
Lokalisert 02.04. 2010

- Fuglum, Per. 2010. Sven Aarrestad. Store norske leksikon, nettutgave
http://www.snl.no/nbl_biografi/Sven_Aarrestad/utdypning Lokalisert 02.02. 2010
- Gudmestad, Reidun 2005, *Til minne om Ole Tjøtta*, Stavanger Aftenblad, 25.04. 2005
- Gunnerud Berg et al. 2004. *Mennesker, steder og regionale endringer*. Tapir akademisk forlag. Oslo
- Helleland, Botolv. (red). 1975. *Norske stedsnavn/stadnavn*. Grøndahl & Søn Forlag A/S, Oslo
- 2004. Skrivemåten av stadnamn – offentlig eller privat sak? *Aftenposten*, 25.06. 2004
 - 2006. Stadnamn og lokal identitet. *Nytt om namn*. Nr 44, s 42-47.
 - 2010. Stadnamn som identitetsberar, vegvisar og kulturarv. *Språknytt*, s 18-21.1. 2010
- Hallaråker, Peter. 1997. *Innføring i stadnamn, innsamling og gransking*. Universitetsforlaget AS, Oslo
- Indrebø, Hans Torgny. 1998. Tore J Lende – ein gåverik oppfinnar, s 75-85. *Sjå Jæren*, årbok for Jærmuseet
- Johansson, Carina. 2010. I gatuplanet. Namnbruarperspektiv på gatunamn i Stockholm, Doktorgradsavhandling, Uppsala universitet.
- Jonsbråten, Magnus 1991. *Små vandringer på Bryne og der omkring*, Jærinfo A/S
- 1987. Lagsliv, fest og tidtrøyte. s 306-316. *Time Herad fram til 1987*. Aase Eikeland et al. (red). Dreyer bok, Stavanger
- Jærbladet. 2003. (un signa). Planlegger ny bydel øst for jernbanen
http://www.jbl.no/modules/module_123/proxy.asp?I=1003&C=80&D=2 *Jærbladet*
 23.05. 2003. Lokalisert 02.04. 2010
- Kleppe, Hermund. 2008. Tre Jærbuar på reise i Sogn og fjordane, <http://www.sffarkiv.no>
 Lokalisert 04.02. 2010
- Krogseth, Otto. 2007. Navn og kollektiv identitet, *Nytt om namn*, 46, s 59-68
- Kvernaland, Herborg. 1987. Monument og minnesmerke i Time kommune. S297-301. *Time herad fram til 1987*. Aase Eikeland et al. (red). Dreyer bok, Stavanger
- 2001. Arne Garborg og kjennskap og vennskap på Hognestad.
www.jaermuseet.no/.../055%20Arne%20Garborg%20i%20kjennskap%20og%20vennskap%20me Lokalisert 07.04. 2010.
- Lervik, Kjell. 2009. Hvordan Stoltzekleiven ble til. Sandvikgutenes Forening.
<http://www.Sandvikensbataljon.no/Dokmntr/Stoltzekleiven.pdf> Lokalisert 27.03. 2010
- Lindanger, Birger og Waula Jørg Eirik. 2004 – 2008. *Time. Gard og ætt 1-3*. Dreyer Bok, Stavanger

- Lura, Louis. 2009-2010. Reeveien (og dei nimmaste områda)1932 -1945, *Jærbladet*.19.10 2009, 25.11 2009,15.02 2010
- Lygren, Ingolf 1987. Vegane i Time. *Time Herad fram til 1987*. s 55-59.
Aase Eikeland et al. (red). Dreyer bok, Stavanger
- Malt, Fredrik. 2010. Identitet, Store medisinske leksikon. Nettutgave
http://www.snl.no/sml_artikkel/identitet Lokalisert 27.03. 2010
- Moldenæs, Turid. 2006. *I sitt bilde? Identitet og identitetskonstruksjon i lokalsamfunn*. Tapir akademisk forlag.Oslo
- Neumann, Iver B. 2001. Mening, materialitet, makt – en innføring i diskursanalyse.
Fagbokforlaget, Bergen
- Nystrøm, Staffan. 2009. Urban Name Environments in a Multicultural Perspective.
Proceedings of the 23 rd International Congress of Onomastic Sciences, s 772–776
York University, Toronto
- 2007. Anna Lindhs Plats “Anna Lindh Place”: the story of a urban commermorative name. *Onoma*, nr 42, s111–129
- Olsen, Magnus. 1978. *Ættegård og helligdom*. 2 utgave. Universitetsforlaget AS, Oslo
- Taksdal, Ommund. 1987. Time Bygdemuseum s 302-305. *Time Herad fram til 1987*.Aase Eikeland et al. (red). Dreyer bok, Stavanger
- Røsjø, Ellen. 2001. Når Oslo-gater døpes, gatenavn i regulerte byområder.
<http://www.byarkivet.oslo.kommune.no>. Lokalisert 11.11 2009.
<http://www.sprakrad.no/Tema/Stedsnavn/Nyhetsarkiv/2006/Nar-Oslo-gater-dopes/>
Lokalisert 06.02. 2010.
- Sandved, Kirsti, Tunglund Takle, Beth og Idland, Sissel 1987. *Stadnamn frå Bryne og Rossaland i Time*. Upublisert studentoppgave, Universitetet i Stavanger
- Stemshaug, Ola. 1985. *Namn i Noreg. Ei innføring i norsk stadnamnsgransking*. 3. utgåva.
Det Norske Samlaget. Oslo, Norge
- Solberg, Anna Nora. 1987. Helsevern, s 60-78.*Time herad fram til 1987*. Aase Eikeland et al. (red). Dreyer bok, Stavanger
- Særheim, Inge. 1985. *Stadnamn fortel historie. Om namngjeving, namnebruk og opplysningar i stadnamn*. Universitetsforlaget AS, Oslo
- 1985. *Namn og stader i Rogaland*. Rogaland fylkeskulturstyre, Stadnamnprosjektet.
Stavanger
- 2007. *Stadnamn i Rogaland*, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS

- 2007. Urbane namn og kulturell identitet. Offisiell namngjeving i ein europeisk kulturhovudstad. *Nytt om namn*, nr 24, s 65-81.
 - 2008. Road names and identity, official naming in Hå, Klepp and Time. *Nytt om namn*, nr 48. s 16–18
 - 2009 *Gjedrem* eller *Geidreim*, *Straen* eller *Stranden*? Nokre utfordringar ved normering av norske stadnamn. *Språknormering - i tide og utide?*s 229–240. Helge Omdal og Runne Røsstad (red). *Behov for eller trang til å nomere?* Novus forlag, Oslo
 - 2009. Street Names and Identity. Official naming in a European Capital of Culture, s 860–865. Proceedings of the 23 rd Congress of Onomastic Sciences, York University, Toronto, Canada
- Underhaug, Nils. 1987. Industrien i Time 1937-1984, s 171-183. *Time herad fram til 1987*. Aase Eikeland et al. (red). Dreyer bok, Stavanger
- Woltmann, Ando, 2009. ”The streets of Oslo”, Intervju av Erlend Tidemand, 26.08. 2009
<http://www.smuglesning.no/view.aspx?postID=4535> Lokalisert 24.04. 2010
- Wikstrøm Solveig. 2009. Etternavn og identitet. 314 osloenseres forhold til eget etternavn. Masteroppgave, språkvitenskap, Universitetet i Oslo
- Wiktionary, elektronisk ordbok, <http://no.wiktionary.org/wiki/kleiv>, Lokalisert 25.03. 2010
- Ågård, Ole Kristian. 2010. Prosjekt gatenavn i Oslo.
<http://www.sprakrad.no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Spraknytt-12009/Prosjekt-gatenavn-i-Oslo/>. Lokalisert 02.05. 2010

9.2 Arkivkilder

- Nye gatenamn på Bryne og Håland 1997. Saksnummer 036/97 Hovudutval for kultur,
Saksbehandler Ståle Undheim, for rådmannen i Time, Asbjørn Vollsund, kultursjef
- Nye gatenamn i Time. 2002. Saksnummer 016/02 Hovudutval for kultur, for rådmannen i
Time, Saksbehandler Kirsti Sandved
- Namnesaker i Time kommune, uttale. 2004. Saksnummer 011/04 Kulturminnenemnd, 052/04
Driftskomiteen, Rådmannen i Time, Brit Nilsson Edland, Seksjonsleiar Bjørn Meling
- Nye gatenamn. 2005. ArkivsakID 05/1025-1, Saksbehandler Gerd Karin Espedal, Plan og
forvaltningssjef Liv Oftedal.
- Forslag til nye gatenamn september 2005. 2005. Saksnummer 011/05 Kulturminnenemnd,
Bjørn Meling kommunalsjef, Vidar Ausen seksjonsleiar
- Notat. Emne: Nokre kjørereglar ved fastsetjing av gatenamn, Arkivsak ID 05/1025-10
- Retningslinjer for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar 2007, saksnummer
002/07, Per Ingvar Berge kulturminnenemnd, Saksbehandler Vidar Ausen, rådmann
Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling kommunalsjef samfunn
- Skifte av namn på del av veg/gate 2006, Kulturminnenemnda, Bjørn Meling, kommunalsjef
samfunn, Vidar Ausen, avdelingssjef Landbruk, miljø, kultur.
- Skifte av namn på del av veg/gate. 2006. Saksnummer 007/06, Kulturminnenemnd,
Saksbehandler Vidar Ausen, rådmann Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling
kommunalsjef samfunn
- Nye vegnamn på Håland og Nyland 2007. Saksnummer 011/07, Kulturminnenemnd,
saksbehandler Vidar Ausen, rådmann Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling
kommunalsjef samfunn
- Førespurnad om namneendring – Fritjof Nansens veg 2007. ArkivsakID 05/1025-16,
Saksbehandler Sigbjørn Reime, Landbruk, miljø og kulturvern, Time kommune
- Endringar av gate- og vegnamn i 2007. 2007. Saksnummer 007/07, Kulturminnenemnd,
saksbehandler Vidar Ausen, rådmann Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling
kommunalsjef samfunn
- Nye vegnamn på Eivindsholen. 2007. Saksnummer 010/07, Kulturminnenemnd,
saksbehandler Vidar Ausen, Brit Nilsson Edland, rådmann, Bjørn Meling,
kommunalsjef samfunn
- Endringar av gatenamn i Bryne sentrum.2007. Saksnummer 012/07, Kulturminnenemnd,

saksbehandler Vidar Aussen, rådmann Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling
kommunalsjef samfunn

Nye vegnamn i næringsområde på Håland, Bryne og ny veg på Undheim 2009. Saksnummer
002/09 Kulturminnemnd, 012/09 Senior- og Brukarrådet, 025/09 Lokal utvikling.

Saksbehandler Vidar Aussen, rådmann Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling
kommunalsjef samfunn

Nye gatenamn på Eivindsholen, ny veg på Lyefjell og endringar av eksisterande område på
Bryne. 2010. Sakssnummer 009/10, Kulturminnemnda, Senior- og Brukarrådet,
Bjørn Meling, kommunalsjef samfunn, Brit Jorunn Haslemo, Landbruk, miljø og
kulturvern

9.3 Nettressurser

Kart over Bryne <http://kart.gulesider.no> , <http://maps.google.no/>

Elektroniske ordbøker på nett: <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok>

Sentralt stadnamnsregister: www.ngis2.statkart.no/norgesglasset/default.html

Nordisk samarbeidskomitè for namnegransking www.norna.org

Lovdata, Lov om stadnamn 1990. <http://www.lovdata.no/for/sf/ku/xu-20070601-0592.html#1> ,

Time kommune www.time.kommune.no

9.4 Intervju og samtaler

Sigbjørn Reime, kulturkontoret i Time kommune

Trygve Valen, plan og forvaltning i Time kommune

Inge Særheim, navneforsker og veileder, Universitetet i Stavanger

Olaug Mauland Reime, arkiv, Time kommune

10 Vedlegg

- 1 Retningslinjer for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar 2007, saksnummer 002/07, Per Ingvar Berge kulturminnenemnd, Saksbehandler Vidar Ausen, rådmann Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling kommunalsjef samfunn
- 2 Førespurnad om namneendring – Fritjof Nansens veg 2007. ArkivsakID 05/1025-16, Saksbehandler Sigbjørn Reime, Landbruk, miljø og kulturvern, Time kommune
- 3 Endringar av gatenamn i Bryne sentrum 2007 Saksnummer 012/07, Kulturminnenemnd, saksbehandler Vidar Ausen, rådmann Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling kommunalsjef samfunn
- 4 Nye vegnamn i næringsområde på Håland, Bryne og ny veg på Undheim 2009. Saksnummer 002/09 Kulturminnenemnd, 012/09 Senior- og Brukarrådet, 025/09 Lokal utvikling. Saksbehandler Vidar Ausen, rådmann Brit Nilsson Edland, Bjørn Meling kommunalsjef samfunn

REGLAR FOR FASTSETJING AV NAMN PÅ KOMMUNALE GATER OG VEGAR I TIME

vedtekne av kulturminnenemnda i møte 26.03.2007, sak 002/07:

- 1. Namn i nye bustad- og industriområde.**

Vedta namnetype når området er ferdig regulert og gatene/vegane er ferdig opparbeidde, slik at ein får ein heilskap i namnesetjinga. Namna ein vel kan vera lokale og gamle folkemunnestadnamn, personnamn, eller ein kan velja eit emne for namn, t. d. blommar, treslag, fuglar, steinslag osv.
- 2. Namn på nye gater/vegar i eksisterande område.**

Her bør ein gå vidare med den namnetypen som alt er i bruk i området.
- 3. Ta vare på lokale stadnamn** som er i bruk/har vore i bruk på folkemunne. Snakka med folk som har levd ei stund og kan vita noko om det. Ein bør helst velja gamle namn, men truleg normalisera stavemåten (Kvernvegen), med mindre dialektforma er den einaste naturlege (Tjødnavegen). Identitetsberande namn vil vera ein ressurs for staden.
- 4. Kalla opp gater og vegar etter kjende lokale personar:**

Personar som har sett spor etter seg i lokalmiljøet på ymse vis, gjennom verksemder av mange slag – kulturpersonar, gründerar, politikarar osv.
- 5. Kalla opp gater og vegar etter nasjonale namn og personar:**

Gjerne slike som har ei tilknytning til staden på eitt eller anna vis.
- 6. Endring av eksisterande namn.**

Nokre gate- og vegnamn er i utakt både med namn som vert brukte på folkemunne, og folk si oppfatning av kva som er "rett" namn. I slike tilfelle bør ein kunna endra namnet på gata/vegen dersom bebruarane vil det (gjennom spørjeundersøking), eller at ein ser at det er gjort ein "feil" ved namnesetjinga, eller at ein vil ta tilbake eit identitetsberande namn som er gått ut av bruk. Vurdering og eventuelle endringar av eksisterande gate- og vegnamn vil bli gjort ein gong per valperiode. Ein gjer merksam på at namneendringar medfører ganske mykje arbeid, med adresseendringar og ny skilting. Dette er ikkje ei prioritert oppgåve i kommunen pr i dag. Det betyr at slike prosessar kan ta lang tid før dei er slutførde, kanskje opptil fleire år. Likevel er det viktig at gate- og vegnamn vert oppfatta som "rette", og at dei verkeleg er det.

7. Veg eller gate.

Det mest vanlege er å nytte –veg etter namnet, men gate kan t.d. og nyttast ved større ferdselsårer der det er fortau.

8. Vedtaksmynde.

(Jf. Mandat for kulturminnenemnda.)

Kulturminnenemnda vurderer forslag og gjer vedtak om namn på nye kommunale gater og vegar. Nemda kan forkasta eller godkjenna innkomne forslag til namneendringar for eksisterande gater og vegar.

Statens Vegvesen fastset namn på fylkes- og riksvegar.

FØRESPURNAD OM NAMNEENDRING - FRITJOF NANSENS VEG

Til dykk som bur i Fridtjof Nansens veg:

Kommunen har fått førespurnad frå nokre av bebruarane i gata dykkar om ein bør endra namnet på gata.

Grunnen er denne: Stadnamnet der gata ligg heiter Elisberget. Dette er eit gammalt namn på dette området, og namnet er i ferd med å forsvinna.

Det søkjarane spør om er dette: Vile det ikkje vera rettare å kalla gata det området heiter frå gammalt av, og såleis ta vare på namnet for framtida?

Frå eit kulturvernssynspunkt er dette ein forståeleg tankegang. Og i ei tid då staden er i rivande vekst er det viktig å ta vare på dei identitetsberande stadnamna.

Om du ikkje vil at namnet skal endrast, kryssar du av for det. Om du synes gata heller bør heita Elisberget, er du kanskje grei og kryssar av for det. Så legg du svaret i den vedlagde konvolutten og postar han til oss. Ver vennleg og send svaret ditt innan 2. februar 2007.

På førehand takk for hjelpa!

Med helsing

Time kommune

Sigbjørn Reime – førstekonsulent/ kulturvern

Riv her:

.....

Eg meiner namnet bør vera Fridtjof Nansens veg

Eg meiner namnet bør vera Elisberget

ENDRINGAR AV GATE- OG VEGNAMN 2007

Saksgang:

Utval	Saksnummer	Møtedato
Kulturminnenemnd	007/07	21.05.2007

Framlegg til vedtak:

- 1. Fritjof Nansens veg endrar namn til Elisberget.*
- 2. Stavemåten for byggefelt og veg ved Norheim blir endra frå Lundarmyra/Lundarmyrvegen til Lonarmyra/Lonarmyrvegen.*
- 3. Saka om gatenamn i industriområdet på Håland blir førebels løyst ved å bruka Håland aust og Håland vest om områda på austsida og vestsida av jernbanelina.*
- 4. Dei fire forslaga til namneendringar i Bryne: Industrivegen til Trallfavegen; del av Hognestadvegen mellom Bryne Torg og Meierigata til Saronsbrotet; del av Parkvegen mellom Storgata og Meierigata til Erlandsbakken, og del av Skulegata mellom Storgata og Meierigata til Øgårdsbakken, vert kunngjorde i Jærbladet og på kommunen sine nettsider med uttalefrist sett til 30.06.2007.*

Kulturminnenemnd

Administrasjonen vert beden om å sjå på namnesetting - og om evt. Markavegen kan nyttast for veg som manglar namn på Håland Aust.

Nytt pkt. 5

Damvegen vert endra til Laurits Bellesensgate. Trappa i Ole Tjøttas veg får namnet Smiekleivå. Dette vert og tatt med i kunngjeringa.

Framlegget vart samrøystes vedtatt med tillegg.

KUM-007/07 Framlegg:

- 1. Fritjof Nansens veg endrar namn til Elisberget.*
- 2. Stavemåten for byggefelt og veg ved Norheim blir endra frå Lundarmyra/Lundarmyrvegen til Lonarmyra/Lonarmyrvegen.*

3. *Saka om gatenamn i industriområdet på Håland blir førebels løyst ved å bruka Håland aust og Håland vest om områda på austsida og vestsida av jernbanelina. Administrasjonen vert beden om å sjå på namnesetting - og om evt. Markavegen kan nyttast for veg som manglar namn på Håland Aust.*
4. *Dei fire forslaga til namneendringar i Bryne: Industrivegen til Trallfavegen; del av Hognestadvegen mellom Bryne Torg og Meierigata til Saronsbrotet; del av Parkvegen mellom Storgata og Meierigata til Erlandsbakken, og del av Skulegata mellom Storgata og Meierigata til Øgårdsbakken, vert kunngjorde i Jærbladet og på kommunen sine nettsider med uttalefrist sett til 30.06.2007.*
5. *Damvegen vert endra til Laurits Bellesensgate. Trappa i Ole Tjøttas veg får namnet Smiekleivå. Desse vert og tatt med i kunngjeringa.*

ENDRINGAR AV GATE- OG VEGNAMN 2007

SAKA GJELD

Saka gjeld behandling av innkomne forslag til endring av namn på heile/delar av eksisterande gater og vegar i Bryne, samt ein ny veg i eksisterande industriområde på Håland

BAKGRUNN FOR SAKA / SAKSOPPLYSNINGAR

Kulturminnenemnda vedtok i møte 26.03.07, sak 002/07, Reglar for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar i Time. Sjå Vedlegg 1.

Etter at gatenamnemnda ved sist kommunestyreval blei lagt ned, har det vore kulturvernseksjonen si oppgåve å utarbeida nye namneforslag på kommunale gater og vegar. Forslaga blir førelagde Kulturminnenemnda til vurdering og vedtak. Vedtaka i Kulturminnenemnda blir sende til Driftskomiteen til orientering.

Det har kome følgjande innspel frå innbyggjarar etter at kulturminnenemnda gjorde vedtak om å endra namn på nordre del av Herikstadvegen til Hetlandsgata (jf. Kulturminnenemnda sak 007/06):

1. Innspel om å endra Fritjof Nansens veg til Elisberget

Frå innbyggjarar i området har kommunen fått følgjande brev:

Time kulturminnenemnd

Søknad om endring av gatenamnet Fritjof Nansens veg til Elisberget.

Då me kom til Bryne i 1959, fekk me tilvist ei tomt på det som då vart kalla Auglendsfeltet. Naboen som kom og helste på då bygginga tok til, brukte ordet Elisberget om det same feltet. Om lag 45 år seinare var eg i Jærbladet og fekk inn ein notis om feiring av ein åremålsdag i familien på Elisberget. Kven trur du veit kor det er? – var svaret eg fekk av redaktøren.

Eg har etter samtale med nokre av dei som bur her, fått inntrykk av at det er viktig å bevare det gamle namnet Elisberget og at vår gate kan heite rett og slett Elisberget.

Rådmannen si oppfølging:

Staden der denne gata ligg heiter Elisberget. Dette er det gamle namnet på dette området, og det er i ferd med å gå ut av bruk. Å ta tilbake det opphavlege namnet er frå eit kulturvernspunkt ein forståeleg og rett tankegang. I ei tid då Bryne er i rivande vekst er det viktig å ta vare på dei identitetsberande stadnamna, og at ein rettar opp ”urettar” som måtte vera gjorde ved tidlegare namnesetjingar.

Prosess:

Rådmannen fann det rimeleg å spørja innbyggjarane i Fritjof Nansens veg kva dei syntest om forslaget til namneendring. Det blei sendt ut brev med svarskjema, jf. Vedlegg 2, til alle med adresse i denne vegen. Dei svara anonymt på ein slipp dei fekk tilsendt saman med

svarkonvolutt. Resultatet blei at 10 stk. ville behalda nåverande namn, medan 23 ville endra namnet til Elisberget.

Rådmannen tilrår på denne bakgrunnen at Fritjof Nansens veg endrar namn til Elisberget.

2. Innspel om endring av namn på to kommunale vegar og ein fylkesveg (FV 223)

Frå ein innbyggjar i kommunen har me fått dette brevet:

Emne: Forslag til endringar av gatenamn på Bryne

Sender hermed grunngeve forslag om endringar av gatenamn på Bryne som eg ber om blir handsama i kommunen.

Gatenamn og byhistorie på Bryne

Namneendringa av nordre del av Herikstadvegen til Hetlandsgata var eit særst godt vedtak som fortener ros og omtale. På folkemunne har vegen "alltid" vore kalla dette. At det no kjem ei offisiell endring passar godt i tid med dei store endringane i denne delen av Bryne. Det er også viktig som ein del av kultur- og næringsgrunnlaget til Bryne som by. Men kvifor stoppe med dette? Det er på tide å lyfte fram andre element i historia til byen og namnendring av sentrale gater på Bryne er eit godt verkemiddel i så måte. Det første som bør gjerast er å endre namnet av den først stubben av Hognestadvegen til det den vart kalla då utviklinga av byen starta. Saronsbrådet kalla dei første Brynebuane denne bakken frå Torget og opp til Meierigata. Dei eldste på Bryne nyttar ennå dette namnet seg imellom. Her stod Saron som eit av dei først bygningane på stasjonen og dette huset var viktig for etableringa av det som nå er sentrum i Bryne. I tillegg er "bråd" eit godt jærsk ord som få av dei yngre kjenner. Ei namnendring av ei så sentral gate, som mange er innoom til dagleg, kan slik også styrkja den jærsk kulturarven.

Deretter bør resten av industrihistoria til Bryne framhevast ytterlegare. Den anonyme og identitetslause Industrivegen bør sjølvstgå få namn etter Trallfa. Namnet kan vere Trallfavegen, eller Trallfa Allè om det er tre nok til det.

Oppbygginga av eit nytt tungt industrisenter på Håland med internasjonale ambisjonar kan med fordel knytast opp mot Brødrene Søyland. Deira bedrift var ei av dei første på Bryne som sette byen på kartet internasjonalt og viste veg for andre. Den lange vegen får Ree til Håland heiter nå Bygdavegen. Endå eit identitetslaust namn som bør endrast. Brøytvegen er eit passende namn, og vegen kan til og med starte ved dei gamle industrilokala til Brøyt vest for RV 44. Endringa kan med fordel også gjerast for den nye vegen heilt aust til Nordheim. Her skal delar av transporten til industriområdet kome og eit sams namn på heile denne vegen er på sin plass.

Kanskje fortener også Uldvaren, Serigstad og Erland å gje namn til ei gate eller eit lite torg? Det kan også vere andre ting i historia til Bryne som bør trekkjast fram gjennom gatenamna, men dette veit den eldre garde mest om. Dei blir derfor oppfordra til å ta dette opp på dei daglege morgonmøta og sørgje for at kommunen får overlevert vedtaka herifrå. Dette brevet er sendt kommunen som første innspell.

Rådmannen si oppfølging:

Rådmannen finn at dei innkomne forslaga og grunngevingane for desse samsvarer godt med synspunkt som har vore vektlagde i samband med tidlegare namneendringar. Rådmannen meiner imidlertid at forslaga bør ut på høyring før vedtak.

Når det gjeld Bygdavegen , dvs FV 223, er dette ikkje ein kommunal veg, og Kulturminnenemnda har difor ikkje mandat til å vedta namn i dette tilfellet. Forslaget om å kalla FV 223 for Brøytvegen kan likevel sendast vidare til Statens vegvesen.

3. Endring av stavemåte for namn på byggefelt og veg ved Norheim frå Lundarmyra/Lundarmyrvegen til Lonarmyra/Lonarmyrvegen.

I møte den 26.09.2005, sak 011/06, gav Kulturminnenemnda namn til vegen i det nye bustadområdet aust for Ungdomsskogen på Norheim. Gjennom samtalar med eldre folk i forkant om kva namn som fans i og på området var det kome fram to variantar: ”Lónarmyrå”, og ”Lónarmyrå”; samt at ein stor stein i området vart kalla Lónnaren, eller Lónnarsteinen. Denne steinen er nå borte.

Namnet lón er gammalnorsk og tyder lang, djup høl i eit vassdrag. Det andre grunnordet, lónnar, veit ein ikkje opphavet til. Det *kan* ha samband med namnet lund, kanskje oppkalla etter ein som heitte Lund, men det veit ein altså ikkje.

Grunnen til at ein valde den normaliserte stavemåten Lundar-, var at det dialektiske namnet var litt uklart når det galdt om det hadde enkel eller dobbel n i seg: Nokre informantar sa som sagt lónarmyrå, medan andre sa lónarmyrå. Etter samtale med professor Inge Særheim ved UiS om korvidt lón kunne vera basen, og om mulig stavemåte skulle baserast på det eller på namnet på steinen, enda det altså på det normaliserte Lundar-. Dette fordi lón ikkje er registrert som stadnamn nokon annan plass enn for Lonavatnet på Øksnavad i Klepp her i distriktet.

I etterkant har det kome til nye opplysningar i saka, mellom anna frå tidlegare fylkesagronom Einar K. Time, som vaks opp like i nærleiken. Time er viss på at namnet er Lónarmyrå med enkel konsonant, og at det er basert på at her fanst ei lon, eller eit lite vatn i denne delen av vassdraget. Han seier at namnet er gammalt, og meiner seg òg å ha sett dokumentasjon på namnet og kva det skildrar (nedteikna i si tid av Torkell Norheim).

Konklusjon:

Når ein opprettheld gamle stadnamn er det viktig at dei verkeleg *er* dei rette namna, og at dei avspeglar *den rette tydinga*. Ein finn det difor rett å endra namnet, basert på at det er løna - hølen eller vatnet i vassdraget, som ligg til grunn for namnet.

Rådmannen rår difor til at namnet vert endra til Lonarmyra og Lonarmyrvegen.

4. Namn på ny veg i eksisterande næringsområde på Håland

Frå plan- og forvaltingsavdelinga har det kome følgjande førespurnad:

I samband med at Time kommune har delt frå og selt tomter på industriområdet på Håland har behovet for gatenamn dukka opp. Dette gjeld vegen inn frå fv 223 Bygdavegen, ved den store industrihallen.

Nå er bygginga på tomtene i full gang, og firma er i ferd med å flytta inn, me oversender med dette saka til kulturminnenemnda og ber om at de finn namn til denne vegen.

Vedlagt ligg kartskisse som syner kva veg dette gjeld, jf. vedlegg 2.

Planavdelinga opplyser at det hastar med å finna namn til denne vegen, då nye firma som har etablert seg treng ei adresse. Rådmannen rår likevel til at her blir valt ei mellombels løysing inntil heile området på Håland er ferdig regulert, og ein kan gje namn til alle gater og vegar under eitt. Sidan områda det gjeld ikkje er særleg store vil rådmannen foreslå at ein inntil vidare nyttar "Håland aust" og "Håland vest" som adresse for områda på hhv austsida og vestsida av jernbanelina.

VURDERING AV ENDRINGAR AV EKSISTERANDE NAMN

Av punkt 6 i dei vedtekne reglane for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar (Vedlegg 1) går det fram at vurdering og eventuelle endringar av eksisterande gate- og vegnamn vil bli gjort ein gong per valperiode. Sidan møtet i kulturminnenemnda 21.05.07 er eitt av dei siste i inneverande kommunevalperiode, finn rådmannen det rett å behandla forslag til endring av gatenamn nå.

Det er viktig at gater og vegar tek vare på namn som har levd på folkemunne, eller som har forankring i gamle stadnamn. Initiativ til endring av eksisterande namn kan koma frå bebuarane, eller frå kommunen. Føresetnaden må imidlertid vera at det finns ei god grunngeving for namneendringa. Grunnane kan vera forskjellige, men til nå har det handla om namn som blir oppfatta som "feil" i forhold til den daglege namnebruken, slik som for den delen av Herikstadvegen som på folkemunne heiter Hetlandsgata.

Så til det eine forslaget frå innsendaren: Namnet "Industrivegen" er eigentleg ikkje særleg "historisk identifiserande". Ein kan her nemna at dagens Meierigata tidlegare heitte *Industrigata*, men dette namnet vart endra. Rådmannen meiner at det ville vera betre om vegen eller gata fekk namn etter ei bestemt verksemd, eller ein industrireisar som verka i nettopp dette området. Vegen ved Bryne stadion vil truleg dei fleste nålevande brynefolk knytta til den bedrifta som var der i mange år. Rådmannen meiner at Trallfavegen vil vera i godt samsvar med nye tankar om namnesetjing som er identitetsgjevande, men vil først ha saka på høyring, slik at folk kan få høve til å uttala seg.

Saronsbotet, Erlandsbakken og Øgårdsbakken er tre gamle gatenamn i Bryne sentrum som ikkje lenger er i bruk, sjølv om dei lever i beste velgåande på folkemunne.

Saronsbrotet var namnet på tverrgata mellom Torget og Meierigata, og er i dag ein del av Hognestadvegen. Her låg bedehuset Saron, det eldste forsamlingshuset på Bryne og Jæren (1878).

Erlandsbakken var namnet på tverrgata mellom Storgata og Meierigata, og er i dag ein del av i Parkvegen. Her hadde Erlands Maskin ein del av kontora og butikkane sine i mange år.

Øgårdsbakken var namnet på tverrgata mellom Storgata og Meierigata, og er i dag ein del av Skulegata. Den hadde namnet frå bustaden, forretningen og produksjonslokala til Thv. Øgård sin malarforretning, som utgjorde heile den eine sida av denne gatestubben.

Rådmannen meiner det er rett å gjeninnføra dei gamle identitetsberande namna på dei tre tverrgatene, men vil ha ei høyring om saka før det vert fatta endeleg vedtak. Denne høyringa vert kunngjort i Jærbladet og på kommunen sine nettsider med svarfrist 30.06.2007.

Til slutt vil rådmannen minna om at gate- eller vegnamn som er etter kjende timebuar ikkje bør skiftast ut fordi om mange ikkje lenger veit kven desse personane var. Mauritz Kartevoll, som blei ein stor og berømt mann, var fødd og vaks opp i Time, og fortener å få ei gate eller ein veg oppkalla etter seg her. Kva t.d. Fridtjof Nansen eller Roald Amundsen har med Bryne å gjera kan ein saktens spørja seg, sjølv om det er vanleg at berømte nordmenn får gater og vegar oppkalla etter seg andre stader enn der dei kom frå. Dei to har kvar fått langt over to tusen gater og vegar oppkalla etter seg rundt om i landet.

Kor vidt det skal heita gate eller veg må nok òg gå litt på kva som er naturleg i kvart enkelt tilfelle. Nokre av gatene/vegane har fått det eine eller andre namnet ut frå grunnar det ikkje alltid er like lett å grunngje, men har som sagt truleg med kva som fell ”naturleg”.

KONKLUSJON

Som ein ser er tanken bak endringsforslaga i hovudsak å ta i bruk att eldre lokalamn og namn som innbyggjarane har brukt frå gamalt av, og med det bidra til å ta vare på lokal historie og identitet. Identitetsbygging er og eitt av elementa i byutviklingsprosjektet for Bryne. Innsendarane av forslaga er òg opptekne av dette.

Med bakgrunn i dei innkomne forslaga og vurderingane i saksframlegget meiner rådmannen at det bør gjerast endringar i eksisterande gatenamn i Bryne slik at namna er meir i samsvar med historikk og bruk, men først etter at forslaga har vore ute på høyring. Namneendringane til Elisberget og Lonarmyra, samt førebels nemningar på industriområdet på Håland vert føreslegne vedtekne.

Rådmannen gjer merksam på at sjølv om det kan gå greitt å gjera vedtak om å endra namn på enkelte gater og vegar, kan det ta tid før slike prosessar er heilt slutførde, sidan det er arbeidskrevjande å endra alle adressene og få på plass nye skilt.

Rådmannen i Time, den 07.05.2007

Brit Nilsson Edland

Bjørn Meling
kommunalsjef Samfunn

Vedlegg:

Vedlegg 1: Reglar for fastsetjing av namn på kommunale gater og vegar i Time
Vedtekne av kulturminnenemnda 26.03.07, sak 002/07.

Vedlegg 2: Spørjebrev til bebuarar i Fritjof Nansens veg om namneendring.

Vedlegg 3: Kart som syner ny veg i eksisterande industriområde på Håland.

NYE VEGNAMN I NÆRINGSOMRÅDE PÅ HÅLAND, BRYNE OG NY VEG PÅ UNDHEIM

Saksgang:

Utval	Saksnummer	Møtedato
Kulturminnemnd	002/09	26.03.2009
Senior- og Brukarrådet	012/09	30.03.2009
Lokal utvikling	025/09	21.04.2009

Framlegg til vedtak:

- 1. I næringsområdet på Håland får veg 1 namnet Handelsvegen, og veg 2 får namnet Møbelvegen.*
- 2. I bustadområdet på Undheim får vegen, som er merka i kartet, namnet Raunåkeren.*

Kulturminnemnd

Forslag frå **Anne Brit Ree, Ap**: Pkt. 1:

Saka vert sendt tilbake til administrasjonen for å sjå på nye namn.

Nytt framlegg vert sendt kulturminnemnda på e-post med svarfrist 2. april 2009.

Forslag frå **Åmund Eikeland**: Pkt. 2: vegen får namnet Raunåkervegen

Forslag frå Anne Brit Ree vart samrøystes vedtatt.

Forslag frå Åmund Eikeland vart samrøystes vedtatt.

KUM-002/09 Framlegg:

- 1. Saka vert sendt tilbake til administrasjonen for å sjå på nye namn.
Nytt framlegg vert sendt kulturminnemnda på e-post med svarfrist 2. april 2009.*
- 2. I bustadområdet på Undheim får vegen, som er merka i kartet, namnet Raunåkervegen.*

Nytt framlegg til vedtak pkt. 1:

- 1. I næringsområdet på Håland får veg 1 namnet Myrvegen, og veg 2 får namnet Vesthagen.*

Kulturminnenemnd

Nytt framlegg til vedtak pkt. 1 vart samrøystes vedtatt.

Framlegg:

- 1. I næringsområdet på Håland får veg 1 namnet Myrvegen, og veg 2 får namnet Vesthagen.*

Lokal utvikling

Forslag frå **Inger Tjåland, Sp**: Framlegget pkt 2 sendes tilbake til Kulturminnenemnda for å få ei ny vurdering av vegnamnet. Saka sendes deretter tilbake for endeleg vedtak i Lokal utvikling.

Pkt. 1: Framlegget vart samrøystes vedtatt.

Pkt. 2: Framlegget vart vedtatt med 6 røyster medan 3 røysta for Inger Tjåland sitt forslag.
(Sp, 2 Ap)

LOK-025/09 Vedtak:

- 1. I næringsområdet på Håland får veg 1 namnet Myrvegen, og veg 2 får namnet Vesthagen.*
- 2. I bustadområdet på Undheim får vegen, som er merka i kartet, namnet Raunåkervegen.*

Senior- og Brukarrådet

Senior- og Brukarrådet fekk lagt fram nytt forslag til vedtak frå administrasjonen pkt. 1:

- 1. I næringsområdet på Håland får veg 1 namnet Myrvegen, og veg 2 får namnet Vesthagen.*

Pkt. 1: Nytt framlegg vart samrøystes vedtatt. (7 røyster)

Pkt. 2: Forslag frå KUM vart samrøystes vedtatt. (7 røyster)

SBR-012/09 Framlegg:

- 1. I næringsområdet på Håland får veg 1 namnet Myrvegen, og veg 2 får namnet Vesthagen.*
- 2. I bustadområdet på Undheim får vegen, som er merka i kartet, namnet Raunåkervegen.*

NYE VEGNAMN I NÆRINGSOMRÅDE PÅ HÅLAND, BRYNE OG NY VEG PÅ UNDHEIM

SAKA GJELD

Saka gjeld namn på to nye vegar i næringsområdet på Håland, aust for jernbanen og sør for Fv 223. Vidare blir det foreslått namn på ein ny veg i det nye bustadfeltet på Undheim.

BAKGRUNN FOR SAKA / SAKSOPPLYSNINGAR

Kart- og oppmålingsavdelinga har sendt over kopiar av reguleringsplanar med førespurnad om å foreslå namn på dei nye vegane.

Kulturminnenemnda skal etter gjeldande mandat koma med forslag til namn på kommunale vegar og gater i kommunen, og skrivemåten for desse. Forslag blir endeleg godkjent i Lokal utvikling.

Næringsområdet på Håland

Området det gjeld er vist i vedlegg 1, jf. reguleringsplan for Hålandsmarka, plan 284. Området er planlagt for næring og handel med plasskrevjande varer. Planen har skapt behov for namn på to vegar.

Det tilgrensande næringsområdet på nordsida av Fv 223 har frå før fått to vegnamn som set malen for namnetype i dette området: Industrivegen og Bedriftsvegen.

Med bakgrunn i at det nye området får ein møbelforretning som første bygg og elles er tenkt nytta til m.a. handel, kan "Møbelvegen" og "Handelsvegen" vere aktuelle namnekandidatar.

Veg i nytt bustadfelt på Undheim

Det aktuelle området og vegen er vist i vedlegg 2. Det nye bustadfeltet på sørsida av Rv 505 i Undheim sentrum blir ei utviding av det eksisterande feltet på Øygardsholen, og blir liggjande søraust for dette.

Namn i det etablerte bustadfeltet er: Olsteinvegen, Sarabakken, Skjærpevegen, Torkelshol-vegen og Øygardsholen.

Det lokale namnet på det nye området er Raunåker.

VURDERING

I dei vedtekne retningslinene for namnsetting (kulturminnenemnda sak 002/07 den 26.03.2007) står det mellom anna at forma "-gate" som hovudregel skal nyttast ved større ferdselsårer der det er fortau, og at ein elles som hovudregel brukar endinga " – veg". Etter rådmannen si meining vil det etter dette vere rettast å nytta forma " – veg" for alle vegane i denne saka.

Elles er det og lagt ei føring om å søkja å nytta eldre lokalnamn knytta til områda, når dette er mogleg.

På Håland er eldre lokale namn som kunne vore aktuelle alt brukte på andre vegar. Her foreslår ein difor i staden å knyta vegnamn til næringstypar i området.

På Undheim bør Raunåker brukast både for å ta vare på namnet, og fordi det er eit godt namn. Ser ein namnet saman med eksisterande namn på nabofeltet, kan den nye tilkomstvegen kallast Raunåkervegen. Rådmannen finn likevel at dette blir noko langt og ”tungt”, og foreslår difor å bruka namnet Raunåkeren.

KONKLUSJON

Med bakgrunn i vurderingane i saksframlegget foreslår rådmannen:

Veg 1 på Håland får namnet Handelsvegen.

Veg 2 på Håland får namnet Møbelvegen.

Vegen i nytt bustadområde på Undheim (merka raud i kartet) får namnet Raunåkeren.

Rådmannen i Time, den 13.03.2009

Brit Nilsson Edland

Bjørn Meling
Kommunalsjef Samfunn

Vedlegg 1: Kopi av reguleringsplan for Hålandsmarka, plan 284.

Vedlegg 2: Kopi av reguleringsplan for bustadfelt aust for Øygaardsholen, Undheim – plan 254.